

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN
YAKLAŞIMLAR VE BEKLENTİLER:
BİR OLGU ÇALIŞMASI

Esra ÇETİNTAŞ SÖNMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI
ÇEVİRİBİLİM PROGRAMI

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Cemal DEMİRCİOĞLU

İstanbul, Haziran 2011

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN
YAKLAŞIMLAR VE BEKLENTİLER:
BİR OLGU ÇALIŞMASI

Esra ÇETİNTAŞ SÖNMEZ
(08CV03004)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI
ÇEVİRİBİLİM PROGRAMI

İstanbul, Haziran 2011

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih: 28.06.2011

Tezin Savunulduğu Tarih : 28.06.2011

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Cemal Demircioğlu

Diğer Jüri Üyeleri :

Doç. Dr. Şehnaz Tahir Gürçağlar :

Yrd. Doç. Dr. Yeşim Tükel Kılıç :

İstanbul, Haziran 2011

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, tıp metnlerinin İngilizceden Türkçeye çevirilerinde hekimler ve düz okuyucular arasında asimetrik ilişki olup olmadığını araştırmak ve çevirinin bu asimetrik ilişkide oynadığı rolü göstermektir. Çalışmada Norman Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanılarak ve ideolojik etmenler göz önünde bulundurularak, tıp metnlerinin çevirisinde hekimlerin çeviri edimine ilişkin söylemleri ve çeviride kullanılan dil çözümlenmiştir. Bununla birlikte, çalışmada hekimlerin çeviri metinlerde dil kullanımı konusunda iktidar pozisyonları da irdelenmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında, başlangıcından sonuna kadar, gerekli yardım, tavsiye ve yönlendirmeleri yapan, karşılaştığım sorunların çözümünde deneyimlerini benimle paylaşan ve bu çalışmaya şahsım kadar emek veren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Cemal Demircioğlu'na katkılarından ve bu süreçte bana öğrettiği değerli bilgilerden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte, çalışmama değerli yorum ve önerileri ile katkıda bulunan Prof. Dr. Saliha Parker'e, Doç. Dr. Şehnaz Tahir Gürçağlar'a, Yrd. Doç. Dr. Elif Daldeniz Baysal'a ve Yrd. Doç. Dr. Yeşim Tükel Kılıç'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, tez çalışmamda tıp bilimine ilişkin bilgileri benimle paylaşmaktan kaçınmayan, tıbbı keyifli sohbetler halinde anlatarak, mesleki yaşamım ile bütünleştiğimi sağlayan, tıp bilimi öğreticim, eşim Dr. Mustafa Emin Sönmez'e ve bu yolda bana sonsuz destek veren çok kıymetli aileme gösterdikleri özveri ve sabırdan dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1. TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİ.....	4
1.1 BİLİMSEL VE TEKNİK METİNLERİN ÇEVİRİSİ ÜZERİNE SÖYLEMLER.....	4
1.2 BİLİMSEL VE TEKNİK METİN TÜRÜ OLARAK TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ ÜZERİNE SÖYLEMLER.....	8
1.2.1 “Özel Amaçlı Dil” Olarak Tıp Dili.....	13
1.2.2 Grekçe-Latince: Modern Tıp Dilinin Kaynakları	15
1.2.3 Tıp Terminolojisi.....	17
1.2.4 Tıp Terimlerinin Yapısal Öğeleri.....	19
1.2.5 Terimsel Eşdeğerlik.....	23
1.2.6 Alan Bilgisinin Önemi.....	28
1.3 SONUÇ.....	31
BÖLÜM 2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM.....	32
2.1 ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ.....	32
2.1.1 Söylem.....	32
2.1.2 Tıp Söylemi.....	34
2.1.3 Söylem, İdeoloji ve İktidar	37

2.1.4 Eleştirel Söylem Çözümlemesi Yaklaşımları	43
2.1.5 Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Çeviribilim.....	46
2.1.6 Fairclough'ın Üç Boyutlu Modeli.....	48
2.2 YÖNTEM.....	53
2.3 SONUÇ.....	54
BÖLÜM 3. OLGU ÇALIŞMASI: TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN SÖYLEMLERİN ELEŞTİREL ÇÖZÜMLEMESİ.....	55
3.1 AMAÇ.....	55
3.2 MATERYAL VE YÖNTEM.....	55
3.3 BULGULAR.....	57
3.4 TARTIŞMA.....	59
3.5 SONUÇ.....	63
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	70
EKLER.....	78
EK 1 HEKİM ANKETLERİ (BÖLÜM 3: OLGU ÇALIŞMASI)	78
1.1 Anket Örneği.....	79
1.2 Hekim Anketleri.....	80
EK 2 TÜRKÇE TIP DİLİ ÜZERİNE RÖPORTAJLAR.....	139
3.1 Murat Servan Döşoğlu.....	139
3.2 Nedim Şimşek Cankur.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	153

ÖZET

TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR VE BEKLENTİLER: BİR OLGU ÇALIŞMASI

Küreselleşen dünyada tıp bilimi hızla gelişmekte ve değişmektedir. Teknolojik bilgiler ve yenilikler anında ve eksiksiz olarak tıp bilimine aktarılmakta ve aynı hızla uygulama alanına girmektedir. Tıbbın katlanarak arttığı ve her geçen gün yeni alt dalların ortaya çıktığı gerçeği göz önünde bulundurulursa, hekimler için eşzamanlı enformasyon dolumu gerektiği açıktır. Bu gereksinimin günümüzde çeviri vasıtasıyla, etkili bir şekilde giderildiği bilinmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Norman Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanarak ve sosyolojik ve ideolojik etmenleri göz önünde bulundurarak, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirilerinde hekimler ve düz okuyucular arasında asimetrik ilişki olup olmadığını araştırmak ve çevirinin bu asimetrik ilişkide oynadığı rolü göstermektir.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmada İngilizceden Türkçeye yapılan tıp metinlerinin çevirisinde kullanılan özel alan dili olarak tıp dili incelenmiş, anket tekniği kullanılarak yapılan olgu çalışması, Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modeline göre değerlendirilmiştir. Söylemi bir metin, söylem uygulaması ve sosyal uygulama olarak ele alan Fairclough modelinden yararlanarak, çalışmada tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisinde hekimlerin çeviri edimine ilişkin söylemlerinin eleştirel çözümlemesi yapılmıştır. Ayrıca, çalışmada hekimlerin dil kullanımı konusunda iktidar pozisyonları da irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tıp Dili; Çeviri; İdeoloji; Eleştirel Söylem Çözümlemesi; Norman Fairclough

ABSTRACT

APPROACHES TO AND EXPECTATIONS ON TRANSLATED MEDICAL TEXTS: A CASE STUDY

In the global world, medicine is fast growing and experiencing many changes. Technological information and innovations are instantly and completely transferred into medical science in addition to a similar speed of application. Considering medicine is constantly and exponentially improving through everyday development of sub-specialties, simultaneous acquirement of information is also required for physicians. Today, this demand is thought to being met mostly by translation activity.

The aim of this study was to investigate possible asymmetrical relationships between physicians and lay readers / audiences and uncover the role of translation process in this relationship. It also aimed at presenting a discourse analysis of physicians in respect of translated medical texts from English into Turkish, based on Norman Fairclough's three-dimensional critical discourse analysis model, considering sociological and ideological factors, also. In addition, the concept of "power" and the role which translation plays in the transfer of power in the use of medical language were discussed.

This study consisted of three main sections, in which medical language was investigated as a special area of translation including the translation of medical articles from English to Turkish and a medical survey using a questionnaire as the case study. The case study was evaluated according to Fairclough's critical discourse analysis. A critical analysis of the medical essentials for translation activity and the medical language used by physicians has been studied, and the "powerful" positions of physicians in the use of language were evaluated. Moreover, underlying factors

affecting the translator's decision-making ability in the course of translation were reviewed, taking advantage of the Fairclough's model which considers discourse as text, discursive practice and social practice.

Keywords: Medical Language; Translation; Ideology; Critical Discourse Analysis; Norman Fairclough

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Söylem Çözümleme Yaklaşımları

Şekil 2.2 Fairclough'ın Üç Boyutlu Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Şekil 3.1 Çeviri sürecinde öne çıkan unsurlar

Şekil 3.2 Tıp terimlerinin çevirisi

Şekil 3.3 Tıp metinlerini çevirmesi beklenen meslek sahipleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Hoffmann'ın LSP Seviye Tablosu

Tablo 3.1 Katılımcı hekimlerin demografik özellikleri

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilerinde hekimler ve düz okuyucular arasında asimetrik ilişki olup olmadığını araştırmak ve çevirinin bu asimetrik ilişkide oynadığı rolü ortaya koymaktır. Çalışmada Norman Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanılarak ve ideolojik etmenler de göz önünde bulundurularak, tıp metinlerinin çevirisinde hekimlerin çeviri edimine ilişkin söylemleri ve çeviride kullanılan dil çözümlenmiştir. Bununla birlikte, çalışmada hekimlerin çeviri yoluyla edindikleri dilsel iktidar pozisyonları da irdelenmiştir.

Günümüzde tıbbın katlanarak arttığı ve her geçen gün yeni alt dalların ortaya çıktığı olgusu göz önünde bulundurulursa, hekimler için eşzamanlı enformasyon dolumu gerektiği açıktır. Bu gereksinimin, çeviri vasıtasıyla, etkili bir şekilde giderildiği bilinmektedir. Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır: (i) Hekim söylemleri bağlamında, İngilizceden Türkçeye yapılan tıp metinlerinin çevirisinde nasıl bir strateji izlenmektedir? (ii) Erek kitle nasıl bir çeviri okumak istemektedir? (iii) Tıp metinlerinin çevirisinde metin Türkçeleştirilince mi yoksa hakim terminoloji korununca mı erek kitle için anlaşılır olmaktadır? (iv) Tıp metinlerinin çevirisi ile hangi meslek grubu ilgilenmektedir? (v) Kullandıkları dil itibarıyla hekimler iktidar sahibi midir? (vi) Tıp metinlerinin çevirisinde çevirmenin ideolojik tarafgirliği sözkonusu mudur?

Bununla birlikte, araştırma kapsamında bir olgu çalışması yapılmış ve bulgular değerlendirilerek bir sonuca varılmıştır. Olgu çalışması kapsamında tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisinde hekimlerin çeviri edimine ilişkin söylemlerinin eleştirel çözümlemesi yapılmıştır. Çalışma kapsamında 2009-2010 tarihleri arasında tıp eğitimleri sırasında ve meslek yaşamlarında literatür metinleri ve yabancı dildeki yayınların çevirileri ile aktif olarak ilgilenen ve farklı branşlardan 50 hekim ile anket yapılmış ve sonuçlar Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümleme modeline göre değerlendirilmiştir.

Bu tez, üç ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, bir üst kategori olarak bilimsel ve teknik metinlerin çeviri özellikleri söylemler üzerinden değerlendirilmiştir. Bilimsel ve teknik metin çevirisinin algılanma ve alımlanma biçimi ele alınmış, tıp metinlerinin çevirisine ilişkin literatürde yer alan söylemlerin analizi yapılmıştır. Ayrıca tıp metinlerinde kullanılan ve özel alan dili olarak adlandırılan tıp dili ile tıp terminolojisi genel hatlarıyla incelenmiş, bu çeviri alanında terimsel eşdeğerliği sağlama yöntemleri tartışılmıştır. Terimsel eşdeğerliğin yanı sıra, tıp metinlerinin çevirisinde önemli görünen alan bilgisinin rolü de irdelenmiştir.

İkinci bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesi ve yöntemi sunulmuştur. Kuramsal çerçeve, Norman Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modeline dayanmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesinden önce söylem, tıp söylemi, ideoloji ve iktidar kavramları tartışılmıştır. Fairclough, söylemi bir metin, söylem uygulaması ve sosyal uygulama olarak üç boyutta inceler. Çalışmada tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisinde hekimlerin çeviri edimine ilişkin söylemlerinin ve uygulamada kullanılan hekimlik dilinin eleştirel çözümlemesi, bu yöntemden yararlanarak yapılmıştır. Bununla birlikte, hekimlerin dil kullanımı konusunda iktidar pozisyonları da tartışılmış, çeviri sürecinde çevirmen kararlarını etkileyen unsurlar araştırılmıştır. Yanı sıra, tıp metinlerinde İngilizce ve Türkçe söylemlerde altta yatan ideolojik yapıların gizliliği ve/veya belirginliği, çevirmenin tarafgirliği ve çeviri yoluyla iktidarın aktarılıp aktarılmadığı konularına da değinilmiştir. Ayrıca, eleştirel çözümleme yöntemi ve materyalleri anlatılarak sonuçlar değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, tıp metinlerinin çevirisine ilişkin hekim söylemlerinin eleştirel çözümlemesini yapmak için bir olgu çalışmasına yer verilmiştir. Olgu çalışması kapsamında 2009-2010 tarihleri arasında tıp eğitimleri sırasında ve sonrasında literatür metinleri ve yabancı dildeki yayınların çevirileri ile aktif olarak ilgilenen ve farklı branşlardan 50 hekim ile telefon ve elektronik posta aracılığıyla veya yüz yüze görüşme

yolula anket yapılmış ve katılımcıların verdiği cevaplar Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümleme modeline göre değerlendirilmiştir.

Çalışmada, sonuç bölümünü takiben kaynakların alfabetik listesi ve ekler sunulmuştur.

BÖLÜM 1

TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİ

Jody Byrne'a göre bilimsel ve teknik metinlerin çevirisi, her yıl dünyada yapılan çevirilerin %90'ını oluşturmaktadır (Byrne 2006: 2). Bu veriden hareketle, bu bölümde amaçlanan, çalışmanın kuramsal çerçevesini ve yöntemini sunmadan önce bilimsel ve teknik metinler grubunda sınıflandırılan tıp metinlerinin çevirisinde rol oynayan unsurları tartışmak, tıp dili, tıp terminolojisi ve alan bilgisinin önemini irdelemek ve tıp metinlerinin çevirisine ilişkin söylemlerin analizini yapmaktır.

Aşağıda, tıp metinlerinin özellikleri ve sınıflandırmasını daha iyi anlayabilmek ve bu tür metinlerinin çevirisinin algılanış biçimini kavrayabilmek amacıyla, bilimsel ve teknik metinlerin çevirisi hakkında birtakım genel bilgilere yer verilecektir.

1.1 Bilimsel ve Teknik Metinlerin Çevirisi Üzerine Söylemler

Bilimsel ve teknik metinlerin çevirisine geçmeden önce “bilimsel” ve “teknik” sözcüklerini açıklamak gerekir. Türk Dil Kurumu'nun sitesinde yer alan *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nde “bilimsel” terimi “bilimle ilgili, bilime dayanan, ilmi”, “teknik” terimi ise “bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Bu bağlamda, bilimsel çevirinin kuramsal bakış açısıyla temel bilimlere ait olduğunu, teknik çevirinin ise bilimsel bilginin uygulamaya geçirilmiş halini yansıttığını söylemek mümkündür. Bu farklılığa rağmen, literatüre baktığımızda “bilimsel” ve “teknik” terimlerinin birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Jody Byrne'a göre bu terimlerin birlikte kullanılması, genellikle yazarların bu terimleri birlikte kullanmakta herhangi bir sakınca görmemelerine bağlıdır (Byrne 2006: 7).

Byrne bilimsel metinlerin teknik metinlerden farklı olarak, yüzeyde özel bir terminoloji kullandığını ve derinlemesine baktığımızda karmaşık bir bilimsel konuyu

irdelediğini belirtir. Teknik metinler ise, ona göre, temel bilimler, uygulamalı bilimsel araştırmalar ve teknolojiye atıfta bulunur. (Byrne 2006: 7). Byrne'a göre bir metin hem bilimsel hem de teknik olabilir; fark, bilginin kullanılma ve sunulma şeklinde yatar. Bu fark da metinlerde kullanılan dili etkiler (Byrne 2006: 8).

Bilimsel ve teknik metinleri birbirinden ayıran Isadore Pinchuck da, teknik dilin bilimsel dil ve günlük dil arasında bir yerde bulunduğunu ve tamamen işlevsel olduğunu belirtir (Pinchuck 1977: 218-219). Pinchuck'a göre teknoloji ağırlıklı metinler somut olup, bilimsel metinler ise kavramsal açıdan daha karmaşık ve soyuttur (Pinchuck 1977: 218-219).

Bir inceleme alanı olarak çeviri açısından değerlendirdiğimizde, 1950'lere kadar teknik çeviri akademisyenlerin dikkatini pek çekmemiştir. Bilimsel ve teknik metinlerin çevirisine ilişkin Avrupa'da çıkan ilk yayınlardan biri, 1961 yılında Rudolf Walter Jumpelt'in *Die Übersetzung naturwissenschaftlicher und technischer Literatur* adlı kitabıdır. Jumpelt bu kitabında çevirmenin çeviri sürecinde seçim yapabileceği "öznel" (subjective) seçenekler veya birtakım yapı ve oluşumlar nedeniyle çevirmenin seçim yapamayacağı "nesnel" (objective) seçenekler olduğu varsayımını ortaya atmıştır (Jumpelt 1961: 107). Jumpelt, çevirmenlerin dillerarası karşılaştırma ve analiz sürecine katkıda bulunabilmek için nesnel seçenekler üzerine yoğunlaşmıştır. Jumpelt, sözcük ve dilbilgisi yapısı düzeyinde yapılan "zorunlu deyiş kaydırmaları" (obligatory shifts) ve "bağlam değiştirmeleri" (transposition) ile analizine başlamıştır. Jumpelt'e göre, çeviri kararlarını büyük ölçüde etkileyen unsurlar kaynak metnin türü ve kullanılan teknik dilin işlevidir (Jumpelt 1961: 35). Ona göre kaynak ve erek metin arasında paralelliği sağlamak için eşdeğerlik önemlidir; ancak eşdeğerlik sözcük düzeyinde değil bağlam ve metin türü konvansiyonları açısından sağlanmalıdır. Metin türü konvansiyonları ve eşdeğerlik ölçütü bilimsel ve teknik metinlerin çevirisine kısıtlayıcıdır. Bu kısıtlayıcı etmenler nedeniyle bilimsel ve teknik metinlerin çevirisinin, diğer alanların çevirisi kadar zor olduğunu dile getirir (Jumpelt 1961: 186).

Jumpelt'in bu alandaki boşluğu doldurmaya yönelik çalışmasını takiben, bilimsel ve teknik metinlerin çevirisine ilişkin yazılan ilk İngilizce kitaplardan biri de C.A. Finch'in (1969) kaleme aldığı *Approach to Technical Translation*'dir. Finch, bu kitabının erek okuyucusunu yabancı dil bilen bilim adamları olduğunu belirtmiştir. Teknik metinlerin çevirisinin edebi metinlerin çevirisinden daha kolay olduğunu öngören Finch, bu metinleri bilim adamları okuyacağı için erek metinde özensiz bir biçem kullanıldığını belirtir. Finch, ancak erek metindeki amacın kaynak metindeki amaç ile aynı olması durumunda mükemmel çevirinin yapılabileceğini savunmuştur (Finch 1969: 3-4). Finch'e göre, metnin çeviri olduğunun anlaşılması ideal olandır. Bununla birlikte Finch, özensiz sözcük ve söz öbeklerinin metinden çıkarılması ve kapalı ifadelerin açıklanması ile kaynak metinden daha iyi bir erek metin yapılabileceğini öngörmektedir (Finch 1969: 5). Baker, Finch'in çevirinin amacı üzerinden hareket etmesi ve çevirmenin bu amacı öğrenmesi ile çeviri sürecinin kolaylaşacağını öngören yaklaşımını işlevsel yaklaşım olarak nitelendirmektedir (Baker ve Saldanha 2009: 248).

Mark Herman da (1993), bilimsel ve teknik çeviri ediminde kaynak dil ve erek dilde teknik bir metin yazabilme becerisinin yanı sıra, çevirmenin alan bilgisine sahip olması gerektiğini vurgular. Herman'a göre, bilimsel ve teknik metinlerin çevirisinde çevirmen yöntemlerini belirlemeden önce hedeflerini iyi bilmelidir. Kaynak metinde verilmek istenen ileti, ana unsurdur ve erek dile eksiksiz olarak aktarılmalıdır (Herman 1993: 13). Herman bilimsel ve teknik metinlerin çevirisinde başlıca hedefleri üç başlık altında toplar: (i) açıklık (clarity); (ii) kısa ve öz olma (concision); (iii) doğruluk (correctness). Herman'a göre, kaynak dil ve erek dil arasında sözdizimsel ve sözcüksel farkların olması durumunda, erek metinde açıklık ilkesini uygulayabilmek için, cümlelerin küçük ölçekli bağlamsal düzeyde (microcontentual level) ve terminoloji düzeyinde (terminological unit level) yeniden düzenlenmesi gerekir. Erek metinde kısa ve öz olmak içinse gereğinden fazla sözcüklerin kullanıldığı bir çeviri yapılmamalıdır. Ancak bunun için öncelikle kaynak metnin yeniden düzenlenmesi gerekebilir. Herman'a göre, bilimsel ve teknik yazarlar bir dilde iyi yazma becerisine sahip olanlar

arasından değil, konuya hakim kişiler arasından seçildiği için yazarların yazma biçimi genellikle düzensizdir. Kaynak metnin yazarı, metni düzenleyemeyeceğine göre bu görev çevirmene düşer. Çevirmen kaynak metinde yapacağı iyileştirmeler ile gereksiz fikirlerin, sözcük tekrarlarının ve anlam bozukluklarının olmadığı bir erek metin oluşturabilir (Herman 1993: 13-15). Herman, bilimsel ve teknik çeviride doğruluk ilkesinin iki anlam taşıdığını belirtmektedir. Birinci anlamı kaynak metindeki fikirleri ve teknik terimleri, gerekirse kaynak metindeki dilbilgisel hataları düzelterek, erek metinde doğru olarak karşılayabilmektir. İkinci anlamı ise, kaynak metindeki hatalara karşın doğru bir erek metin ortaya konulabilmesidir. Doğru bir erek metin oluşturabilmek için, kaynak metinde çevirmenlere içerik açısından mantıksız ve yanlış gelen cümleler, anlatımlar ve göstergeler, çevirmenin alan bilgisine ve konunun uzmanlarına danışarak düzeltilmelidir (Herman 1993: 18).

Bilimsel ve teknik metinlerin çevirisi üzerine katkıda bulunan araştırmacılardan Yan Qingjia, birtakım çeviri standartları önermektedir (Qingjia 2001: 949). Qingjia'ya göre iyi bir çeviri ancak kaynak metnin anlam ve dil özelliklerini kesin (*precisely*) ve mükemmel (*perfectly*) bir biçimde taşıyan erek metnin oluşturulması ile elde edilir. Dil özellikleri, erek metnin normlarına uygun olmalıdır (Qingjia 2001: 949). Çeviri sürecinde çevirmen (*i*) doğru ve açık, (*ii*) kolay anlaşılır ve akıcı ve (*iii*) kısa ve öz bir erek metin oluşturmalıdır (Qingjia 2001: 949).

Silvia Montero Martinez (2001), bilimsel ve teknik metin ve edebi metin çevirilerinin tek ortak noktasının her ikisinin de dil ile değil, metinlerle uğraştığını savunan Seleskovitch'in (1988) aksine, bilimsel ve teknik metin çevirilerinin edebi metin çevirisinden farklı olmadığını ve teknik çevirmenin aslında bir "dil planlayıcısı" (*language planner*) olduğunu altını çizmektedir (Montero Martinez 2001: 687). Montero Martinez'e göre bilimsel ve teknik metinlerin çevirisinde aranan asgari şartlar şunlardır: (*i*) kaynak dilin net olarak anlaşılması; (*ii*) en güncel bilgi kaynakları ile desteklenen konu ve alan bilgisi; (*iii*) bir uzman gibi o alanda yazma becerisi (Montero Martinez 2001: 688). Bu bağlamda, bilimsel ve teknik çevirmenlerin de, edebi

çevirmenler gibi, hem anlam taşıma kaygısı hem de kaynak metin ve erek okuyucu arasında dilbilimsel iletişim kurma kaygısı vardır (Montero Martinez 2001: 693).

1.2 Bilimsel ve Teknik Metin Türü Olarak Tıp Metinleri Çevirisi Üzerine Söylemler

Tıp bir bilim dalı olduğundan, tıp metinleri de bilimsel metinler olarak sınıflandırılmaktadır. Bilimsel çeviriler içerisinde tıp çevirisi, insan vücudunun birörnekliği ve saygı uyandıran tıp tarihi nedeniyle en evrensel ve en eski alan olarak kabul edilmektedir (Fischbach 1986: 16). Henri van Hoof, bunu vücudun ve ruhun ızdırabının her zaman hayatımızın merkezinde olmasına bağlar (van Hoof 1998: 49). Diğer araştırma alanlarına kıyasla, tıp metinleri tarih boyunca en çok çevirisi yapılan metinler olmuştur. Bilimsel bilgi alışverişi nedeniyle, çeviri zaman içerisinde modern toplumlar için de önemli bir gereksinim haline gelmiştir (Aixelá 2004: 24).

Tıp metinlerinin çevirisi için birtakım kural ve ilkeler benimseyen Henry Fischbach, tıp terminolojisinin büyük bir kısmının Grekçe ve Latince olması nedeniyle, diğer bilimsel metinlerin çevirisine göre daha az leksikografik sorunlara neden olacağını ileri sürer (Fischbach 1986: 16). Fischbach'e göre tıp çevirilerinde yanlış anlaşılmalara azaltmak ve anlam transferini artırmak için üç önemli etmen rol oynar: (i) ilk olarak tıbbın konusunun insan vücudu ve işlevleri üzerine kurulu olmasıdır. İnsan vücudu dünyanın her yerinde aynı olduğu için evrenselidir; (ii) ikincisi, dünyanın her yerinde tıp kaynaklarına ulaşılabilir; bu alanda çok sayıda kaynak vardır; (iii) üçüncüsü ise, terminoloji Grekçe ve Latince olduğu için sözcük düzeyinde yanlış anlaşılmalara yaşanmaz (Fischbach 1986: 16). Tıp dünyada orijinal dil dokusunu koruyan tek bilim dalıdır. Günümüzde uluslararası tıp camiasında Latince, yerini İngilizceye bırakmaya başlamış olsa da, hem mikroskopik hem de makroskopik açıdan tıp terminolojisi halen Grekçe ve Latince ön ek ve son ekleri ile üretilmeye devam edilmektedir (Fischbach 1986: 20). Fischbach'e göre çeviri etkinliği, kaynak metindeki düşünce ve görüşlerin erek dilde yeniden yazılması sürecidir ve tıp metinlerinin çevirisini yapan kişilerde aranılan özellikler şöyle sıralanır: (i) çevirmen, çeviri bilgisi ve alan bilgisine sahip

olmalı; (ii) çevirmen erek metinde yazarın amacının / niyetinin anlaşılabilir kadar iyi düzeyde çeviri yapmalı ve (iii) erek metinde anlamın kolay anlaşılır olmasını sağlamalıdır (Fischbach 1962: 462-464). Bununla birlikte sözcüklerin düz (denotation) ve yan anlamları (connotation) olduğunu ve çevirmenin kaynak ve erek metinde bu nüansı gözetmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca kaynak metindeki cümle düşüklüklerinin, yanlış veya üstü kapalı ifadelerin çevirmen tarafından erek metinde düzeltilmesi önemlidir. Bununla birlikte, çevirmenlerin kaynak metnin dilsel yapısından etkilenmemesi mümkün olmadığı için, yapılan her çeviri konunun uzmanı tarafından kontrol edilmelidir (Fischbach 1962: 463-464).

Fischbach, tıp çevirmeninin çeviri sürecinde yaşayabileceği sorunları şöyle sıralar: (i) isim ve sıfattan oluşan tamlamalar (örn: *akut otit ve hepatit*: kaynak metinde akut teriminin bu hastalıklardan birisini ya da ikisini niteleyip nitelemediğini çözümlenmek çevirmen için sıkıntı yaratabilir. Fischbach çevirmenlerin bu tür sorunlarla karşılaşması durumunda kaynak metnin yazarına ulaşmak her zaman mümkün olmadığı için, çeşitli referans kitaplara, makalelere veya diğer kaynaklara başvurmalarını önermektedir); (ii) birden fazla aynı anlama gelen isimlerin kullanılması ile oluşturulan tamlamalar (örn: *Sekiz hasta mevcut altta yatan kronik yapısal bronkopulmoner hastalık nedeniyle tedavi altına alındı*: bir hastalık altta yatıyorsa zaten mevcuttur. Fischbach'e göre çevirmen erek metinde anlam kaybına neden olmayacak tekrarlanmış sözcükleri metinden çıkarabilir); (iii) kaynak metindeki göze çarpan hatalar (örn: *İkinci ve üçüncü derece yanıkların tedavisi için X çalışmasına 21 çocuk dahil edildi. Çalışmaya katılan çocukların 11'inde çok iyi sonuç, 5'inde iyi sonuç, 3'ünde ortalama sonuç, 3'ünde ise kötü sonuç alındı*: Kaynak metinde sayıların toplamı 22'yi verdiği için, çevirmenin bu hayati hatayı erek metinde düzeltmesi beklenir); (iv) eşdeğerliği olmayan ödünçleme yoluyla alınan yeni terimler (hekimlerin ve çevirmenlerin ödünç verilen ve kiralanan (*lend-lease*) terimlerin tümünü bilmesi mümkün değildir ve bu terimler erek metinde çevirmenin işini zorlaştırır); (v) kısaltmalar (tıp dilinde kısaltmalar sıklıkla kullanılır) (Fischbach 1962: 465-469).

Bilimsel ve teknik metinler içerisinde tıp çevirisini inceleyen Peter Newmark, tıp metinlerinin çevirisinin diğer alan çevirileri kadar karmaşık ve zor olduğunu ve hem ulusal hem de uluslararası platformda sosyal açıdan önemli bir uğraş olduğunu vurgular (Newmark 1979: 1406). Newmark'a göre tıp çevirmeninin amacı, kaynak metnin biliş düzeyinde bir erek metin oluşturmak olmalıdır. Çevirmenin birincil amacı kaynak metnin içeriğine sadık kalmak, ikincil amacı ise erek okuyucu için doğal ve akıcı bir metin oluşturmaktır (Newmark 1979: 1405). Bununla birlikte, Newmark, tıp metinlerinin çevirisinde çevirmenler için birtakım ipuçları verir: (i) Başlıklar metinlerin konusunu veya niyetini belirleyen unsurlar olduğu için, çevirmen başlığı en son çevirmelidir; (ii) erek metin oluşturulduktan sonra çevirmen gerekli gördüğü yerde erek okuyucu için dipnotlar düşebilir; (iii) tıp çevirmeni erek metinde tıp kaynaklarında olmayan yeni bir sözcük / terim oluşturmamalıdır; (iv) standart sözcükler için çevirmen erek dilde eşdeğerlerini bulmalıdır. Henüz standartlaşmamış sözcükler içinse çevirmen sözcüğün / terimin tek başına ve bağlam içerisinde anlamsal özelliklerini analiz etmeli ve erek dilde karşılığını verebilmek için bir ya da birkaç kelime ile çevirmelidir; (v) çevirmenler erek metinde genel terimleri özelleştirmeden (overtranslating) veya özel terimleri genelleştirmeden (undertranslating) kaçınmalıdır (vi) çevirmen istatistiki veriler, kısaltmalar ve akronimler dahil metindeki tüm bilgileri çevirmelidir. Örneğin, kaynak metindeki ağırlık, uzunluk, hacim birimleri erek metnin özelliklerine göre yeniden hesaplanmalı ve o şekilde yazılmalıdır (örn. mil-km, ons-gram, vb.); (vii) tıp metinlerinin çevirisinde iki dilli veya çok dilli sözlükleri kullanmak yeterli değildir. Bu nedenle yabancı sözcüklerin / terimlerin tümü, erek dilde iki veya üç farklı çok dilli sözlük kullanarak ve referans kitaplara danışarak kontrol edilmelidir (Newmark 1979: 1406-1407). Newmark, bu ilkeler göz önünde bulundurularak erek metnin oluşturulmasının, şiir çevirisi kadar zorlu ve zahmetli olduğunu belirtir (Newmark 1979: 1407).

Newmark'a göre çeviri kuramı, belirli bir metin türü için seçilen çeviri yöntemi ile yakından ilişkilidir. Bilgilendirici metinler, gözlemlenen veya öngörülen olayları

veya olguları anlatan metinlerdir. Edebi olmayan ve bilimsel ve teknik metinler bilgilendirici metin sınıfındadır (Newmark 1988: 39).

Eugene Nida'nın "biçimsel eşdeğerlilik" ve "devingen eşdeğerlilik" kavramlarından yola çıkan Newmark da, kaynak dil ve erek dil arasındaki farklılığın her zaman mevcut olacağını, bu nedenle gerçek bir eşdeğerliğin hiçbir zaman sağlanamayacağını öne sürmüştür (Newmark 191:35; Munday 2001: 44). Bu bağlamda Newmark, "biçimsel eşdeğerlik" ve "devingen eşdeğerlik" kavramlarına karşı gelen "anlamsal çeviri" ve "iletişimsel çeviri" kavramlarını geliştirmiştir: (i) **İletişimsel çeviri** yönteminde çevirmen, erek okuyucuda kaynak okuyucu üzerinde oluşan etkiyi yaratmaya çalışırken; (ii) **anlamsal çeviride** ise, çevirmen erek dilin sözdizimsel ve semantik kısıtlılıkları çerçevesinde, yazarın metin içerisinde iletmek istediği anlamı erek metinde üretmeyi amaçlar (Newmark 1981: 35).

Newmark'ın çeviri yöntemleri değerlendirildiğinde, iletişimsel çeviride erek metin, özgün bir metinmiş gibi okunur ve çevirmen müşterisinin taleplerini dikkate almak durumundadır. Bu bağlamda, çevirmen erek metinde eşdeğerlik ilkesini uygulayabilmek için kaynak metni iyileştirebilir veya yeniden düzenleyebilir. Diğer bir deyişle, iletişimsel çeviri yöntemi işlevseldir (Newmark 1981: 35). Anlamsal çeviri ise kaynak odaklı bir yaklaşımdır. Bu yöntemde çevirmen kaynak metnin etkisinden ziyade mesajın içeriği üzerine yoğunlaşır. Bu tür çeviride metnin biçimi ve içerik eşit düzeyde önem taşır (Newmark 1981: 35).

Newmark, yazarın kullandığı özgün dilin içerik kadar önemli olduğu tıp metinlerinin çevirisinde anlamsal çeviri yöntemi uygulanması gerektiğini vurgular (Newmark 1981: 44). Bu tür metinlerde çevirmenin esas amacı erek okuyucu üzerinde etki uyandırmak değil, kaynak metinde verilen bilgiyi eksiksiz olarak aktarmaktır. Anlamsal çeviri, biçimsel özelliği içeriğinden daha önemli olan metinlerin çevirisinde kullanılmaz; aksine, biçimsel özelliklerde önce verilmek istenen mesajın aktarılmasında daha nesnel bir yöntem olarak öne çıkar. Bu nedenle önceliğin bilgi / mesaj olduğu metinlerin çevirisinde anlamsal çeviri yöntemi, iletişimsel çeviri yöntemine kıyasla,

daha başarılıdır (Newmark 1981: 44). Newmark'a göre, çeviri Vermeer'in öngördüğü gibi ticari olarak bir "skopos" etrafında şekillenmez; çeviri asil ve gerçeği bulmaya yönelik bir eylemdir. Bu nedenle yapılan çeviriler kaynak metindeki gerçekleri yansıtmalıdır (Newmark 1998: 77).

Buradan anlaşılacağı üzere, Newmark'a göre tıp metninin çevirisinde çevirmen hem erek okuyucuya hem de kaynak metne ve yazarına sadık olmak zorundadır. Bu görüşünü de şu sözlerle dile getirir: "Kelimeler yalnızca içerikten daha önemli oldukları için kutsal değildir; kelimeler aynı zamanda içerik ve biçim bir bütün olduğu için kutsaldır" (Newmark 1988: 47). Newmark, İngiliz tıp dilini ise, gösterişsiz ve etken fiillerden çok fiilimsilerin ve isimden türemiş sözcüklerin kullanıldığı bir dil olarak tanımlamaktadır (Newmark 1979: 1406).

Betimleyici çeviribilim kuramları açısından değerlendirildiğinde, Newmark'ın tıp metninin çevirisinde kuralcı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Newmark'a göre çeviri ediminde biçimsel veya estetik kaygılar ön planda olmadığı için, anlamsal çeviri yöntemi uygulanabilir bir yöntemdir. Ancak, betimleyici çeviribilim, çeviriyi "doğru", "yanlış", "sadık", "çevrilebilir" kavramlarıyla değerlendirmekten ziyade, erek kültür dizgesinin normları ve bu bağlamda kaynak metinle kurulan çeviri ilişkisinin türü ve derecesi temelinde ele alır. Bu çalışmada da, metinler betimleyici çeviribilimin bu çerçevesi açısından değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Bununla birlikte, kuramsal çerçeveyi sunmadan önce, aşağıda tıp metninin çevirisinde önemli kabul edilen ve tıp metninin genelini oluşturan terminoloji ve alan bilgisi tartışılacaktır.

1.2.1 “Özel Amaçlı Dil” Olarak Tıp Dili

Özel amaçlı dil (LSP: Language for Specific Purposes) genel olarak belirli bir uğraşı paylaşan kişilerin kullandığı ortak dildir (Dan 2001: 149). Birtakım konvansiyonlara sahip özel amaçlı dili oluşturan sözcükler, o gruba ait olmayan kişiler için anlaşılır olmayabilir veya sözcükleri tanımalarına rağmen gündelik hayattan farklı anlamlara sahip olabilir. Teknik dil olarak bilinen ve dilbilimcilerin özel amaçlı dil adını verdiği bu dil, belirli bir topluluğa ait kişiler arasında iletişimi sağlayan temel araçtır (ibid.).

Longman Uygulamalı Dilbilim Sözlüğü, özel amaçlı dili, “özel ve sınırlı iletişim için kullanılan ve günlük dilden farklı sözcük, dilbilgisi ve diğer dilbilim özelliklerini taşıyan diller” olarak tanımlamaktadır (Longman 2002: 295).

Heribert Picht, terimlerin her zaman bir bağlam içine gömülü olduğunu ve standart anlatım ve söz öbeklerini bir araya getiren çekirdekleri oluşturduklarını savunur (Picht 1987: 151). Özel amaçlı dil kullanan kişiler için terim, sözcük dizimleri ve özel yapıların kullanımına ilişkin tercihler söz konusudur. Bu tercihler, özel amaçlı dili şekillendirir (Picht 1987: 153). Picht, özel amaçlı dili bilimsel söylem içeren ve sahip olduğu terminolojisi ile genel amaçlı dilden (LGP: Language for General Purposes) ayrılan bir sistem olarak tanımlamaktadır (Picht 1987: 149). Özel amaçlı dili terminolojik bir öge olarak kabul eden Picht, terimin özel amaçlı dilin çekirdeğini oluşturduğunu belirtmektedir (Picht 1987: 154). Terminoloji olmadan özel amaçlı dil mevcut olamaz ve terimler özel amaçlı dilin kullanıldığı metinlerde verilmek istenen iletinin en büyük destekçisidir (Picht 1987: 153). Montero Martinez ise özel amaçlı dili “ifadeler dizisi” olarak kabul ederken (Montero Martinez 2001: 688), Magnar Brekke her türlü metinde genel amaçlı dilin daha baskın olduğunu ve özel amaçlı dil terimlerinin metni bozduğunu savunmaktadır (Brekke 2004: 627).

Bununla birlikte, Lothar Hoffmann, özel amaçlı dili belirli bir uzman grubunun belirli bir uzmanlık konusu hakkında meslektaşlarıyla iletişim kurmak için kullandığı dil olarak tanımlar (Hoffmann 1991: 158). Hoffman özel amaçlı dili “dil” sınıfı içerisinde sınıflandırır. Hoffmann’ın özel amaçlı dil Tablo 1’de özetlenmektedir.

Tablo 1.1 Hoffmann’ın LSP Seviye Tablosu

	Soyut terim düzeyi	Dilbilim biçimi	Oluşturulduğu ortam	İletişim aktarımı
A	En yüksek	Elementler ve ilişkileri temsil eden yapay semboller	Kuram temelli bilimler	Bilim adamından bilim adamına
B	Çok yüksek	Elementleri temsil eden yapay semboller ve ilişkileri temsil eden doğal dil kullanımı	Deneysel bilimler	Bilim adamından bilim adamına (teknisyen)
C	Yüksek	Doğal dil kullanımı, belirli bir sözdiziminde çok sayıda terim kullanımı	Uygulamalı bilimler ve teknoloji	Bilim adamından (teknisyen) bilim ve teknoloji adamına (üretim müdürü)
D	Düşük	Doğal dil kullanımı, serbest bir sözdiziminde terim kullanımı	Madde üretimi	bilim ve teknoloji adamından (üretim müdürü) uzmanlara
E	Çok düşük	Doğal dil kullanımı, birkaç terim ve serbest sözdizimi	Tüketim	Temsilciden (üretim) temsilciye (ticari) oradan da tüketiciye

Kaynak: *Texts and Texts Types in LSP*’den uyarlanmıştır (Hoffmann 1991: 158-167)

Özel amaçlı dili genel amaçlı dilden ayırmak için yapılan girişimlere rağmen, özel amaçlı dil, genel amaçlı dilin bir parçası olarak kabul edilir. Bu dil, genel amaçlı dilin dilbilgisi ve sözcük dizimini kullansa da, kendine özgü belirli yapılara ve terimlere sahiptir. Bununla birlikte, özel amaçlı dil yalnızca terminolojiden oluşmaz; aynı zamanda fiil, sıfat gibi genel amaçlı dil öğelerini de barındırır. Brekke'e göre, özel amaçlı dil, genel amaçlı dilin içerisine gömülüdür ve yalnızca özel amaçlı dil terimleri ile bir metin yazmak imkansızdır; zira özel amaçlı dil de, genel amaçlı dilin sözcük, anlam ve dilbilgisi özelliklerinden beslenir (Brekke 2004: 627). Metinlerde ortak kullanım nedeniyle genel ve özel amaçlı diller arasında keskin bir sınır çizmek güçtür (Picht 1987: 151).

Belirli bir gruba mensup kişiler tarafından iletişimi sağlamak amacıyla kullanılan tıp dili de, kendine ait terminolojisi ve anlatımıyla özel amaçlı dil sınıfına girmektedir (Açıklan 1995: 15).

1.2.2 Grekçe-Latince: Modern Tıp Dilinin Kaynakları

Tıp dilinin bilim dilleri arasında en eski, en hatalı ve en ağdalı olduğunu söyleyen Henri van Hoof'un aksine, Newmark eş anlamlılardan zengin tıp dilinin yüzyıllardan beri Grekçe ve Latince ekseninde varlığını sürdürdüğünü belirtmektedir (Newmark 1979: 1405).

Tıp dilinin temelini Grekçe ve Latince dil çifti oluşturmaktadır. Klinik tıbbın kurucusu olarak bilinen Hippocrates'den başlayarak tıbbın her zaman kendine ait bir dili olmuştur (Erten 2003: 32). Tıp dilinin günlük dilden farklı oluşu bu alanı farklı kılmaktadır.

Tıp dilinin oluşumunu tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirmek gerekirse, modern batı tıbbının kökeni klasik ve Helenistik döneme dayanır (MÖ 500-30) (McMorrow 1998: 13). Bu süre zarfında dinin etkisinden kurtulan Yunan tıbbı, daha çok bilim ekseninde yapılmaya başlanır. Yunan tıbbı, Roma imparatorluğunun kurulması ile önce Romalılara (MÖ 31-MS 476), ardından Orta Çağ Avrupa'sına (1100-

1500) geçer. O dönemde tıp alimlerinin bilgilerini paylaşması için tıbbi yazarlık tekniği gelişmiştir ve bu kişiler genellikle Efes ve İskenderiye taraflarına birtakım keşif seyahatleri düzenler. Roma İmparatorluğu'nun Yunanistan'ı almasından sonra Yunanlı hekimler dillerini korur. Ancak eğitim merkezleri Yunanistan'dan Mısır'a taşınır. Artık Grekçe yazılan tıp eserleri Arapçaya tercüme edilmeye başlanır. Beşinci yüzyılda Roma imparatorluğunun çöküşünden sonra Yunan hekimlerin birçok çalışması Avrupa'da kaybolur. Hatta en çok keşif seyahati yapan hekimlerden biri olan Galen'in el yazmaları Arapçadan Latinceye ancak 11. yüzyılda çevrilir. Arapçanın tıp diline önemli ölçüde bir katkısı olmamakla birlikte, Yunan tıbbına girişte rol oynar. On beşinci yüzyılda Osmanlı imparatorluğunun İstanbul'u almasından sonra Yunan hekimler antik el yazmaları ile birlikte İtalya'ya göç eder ve Yunanca eserler doğrudan Latinceye tercüme edilmeye başlanır (Rosdolsky 2004: 4).

Latin dilinin gelişmesinde çevre ülkelerde kullanılan dil ve dilbilgisi kurallarının önemli bir etkisi vardır. Eski Mısır dili, Arapça ve özellikle Grekçe sözcüklerin Latince diline aktarılması ve bu dillerin seslendiriliş özelliklerinin Latince dilbilgisi kurallarına göre uyarlanması sonucunda çok zengin bir dil halini alır (Cankur 2002: 32). Modern insan anatomisinin kurucusu Andreas Vesalius'un yazdığı *De Humani Corporis Fabrica* adlı eserin de etkisiyle, anatomi terimlerinin neredeyse tamamı Latince'dir (Banay 1948: 18).

1000-1800 yılları arasında, Avrupa'nın önemli üniversitelerin eğitim dili Latince'dir ve Latin önek ve soneklerin transliterasyonu ile Grekçe ve Arapça tıp terminolojisini de içine alır (McMorrow 1998: 13). Latince 1800'lü yılların sonuna kadar tıp dili olarak kullanılır. 1800'lü yıllarda ulusal dillerin baskın olarak konuşulmaya başlanmasından sonra, Latince eski önemini yitirse de tıp terminolojisinin temeli Grekçe-Latince dil çifti olmayı sürdürür.

Dillerin çekişmesine sahne olan dünya tarihinde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, bilim ve teknoloji alanındaki egemenliğe bağlı olarak İngilizce tıp alanının "*lingua franca*"sı olmuştur (Micic 2008: 170). İngilizce, Sakson ve German dilleri

üzerine Normandiya istilasından sonra Fransızca ile zenginleşmiş bir dil olduğu için, diğer Batı dillerinden daha fazla sözcük dağarcığına sahiptir (Marquez 2007: 76). Günümüzde Grekçe-Latine dilleri üzerine kurulan ve İngilizce dilinden ödünçleme yoluyla terim alınan bir tıp dili kullanılmaktadır (Açıkalın 1995: 26). Biyokimya, hücre ve moleküler biyoloji, immünoloji ve biyoloji mühendisliği alanları tıp sözlüklerine en çok yeni terim kazandıran uzmanlık dalları olarak bilinmektedir (McMorrow 1998: 13).

1.2.3 Tıp Terminolojisi

Juan Sager'e göre, sözcükler ve özel adlar ile birlikte terimler, sözcük sınıfını oluşturur. Ancak, adlar tek başına nesnelere ve kişilere ve sözcükler hem dilbilim sistemi içerisinde hem de gerçek dünyada gelişigüzel bir biçime genel kavramlara atıfta bulunurken, terimler kasıtlı olarak özel bir alanın özel kavramlarına isnat eder ve böylece alt bilgi sistemini oluştururlar (Sager 2001: 258). Sager, sözcüklerin dilbilim çerçevesinde veya morfolojik açıdan incelenebilir olduğunu, buna karşın terimlerin ancak ait oldukları ve kavramsal sistem bağlamında değerlendirilebileceğini belirtir (Sager 2001: 258).

Sager, çeviri ve terminolojinin iki farklı dilbilim ve biliş düzleminde yer aldığını ve disiplin olarak dilin farklı konularıyla ilgilendiğini vurgular. Terimlerin oluşturulması, terminoloji birimlerinin belirlenmesi, soyutlanması ve tanımlanmasını içeren durağan bir süreçtir. Çeviri ise, metinsel yapıların bir dilden diğerine aktarılmasını içeren devingen bir süreçtir (Sager 2001: 251). Terminoloji kuramı, "kavram" (concept)¹ denilen soyut bilişsel birimlerden başlayarak, uygun dilbilimsel ifade veya terimlerin belirlenmesini içerir. Sager'e göre çeviride esas amaç bilişsel birimin dilbilimsel açıdan temsil edilmesidir ve çevirmen kaynak dildeki bir ifadenin erek dilde en uygun karşılığını bulabilmek için dilbilimsel öğelerden kavramlara doğru hareket eder. Bu nedenle çevirmenler, iki dilde aynı kavrama karşılık gelen terimleri bulmak için terminoloji kuramını bilmeye ihtiyacı yoktur. Çevirmenler kavramlar ve

¹ Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO), kavram sözcüğünü yaşadığımız çevreye ilişkin bilgi ve algıyı oluşturan düşünce birimleri olarak tanımlamaktadır (Sager 2001: 259).

bağlam içerisindeki terimler üzerinde çalışırken, terminoloji uzmanları bağlam içerisindeki terimleri soyutlar ve soyut kavram sistemi içerisinde bu terimleri dahil ederler. Diğer bir deyişle, çevirmen “söz” (parole) ile ilgilenirken, terminoloji uzmanı “dil” (langue) ile ilgilenir (Sager 2001: 260). Ancak, çeviri edimi sırasında yeni sözcüklerin veya ifade biçimlerinin oluşturulması açısından karar veren mekanizma oldukları için, terminoloji uzmanı olarak çalışırlar (Sager 2001: 253).

Türk Dil Kurumu terimi “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime” olarak tanımlar (<http://www.tdk.gov.tr>). Terimler tek başlarına veya cümle içinde kullanıldıklarında aynı anlamı veren ve bilimsel olarak başka karşılığı olmayan sözcüklere denir (Cankur 2002: 30). Terminoloji ise, terimler dizgesidir. Tıp terminolojisinin temelini Grekçe ve Latince dilleri oluşturur. Bu dil çiftinin en sistematik olarak kullanıldığı yer, anatomi terimlerinin listesinin verildiği *Nomina Anatomica*’dır (Micic 2009: 26). *Nomina Anatomica*, Uluslararası Anatomi Dernekleri Federasyonu (IFAA) tarafından kabul edilen terimler listesidir. Bu liste, ilk olarak 1895 yılında İsviçre’nin Basel şehrinde anatomi uzmanları tarafından oluşturulmuştur (Hatipoğlu ve Ekinci 2002). Bu toplantılarda 50.000’den fazla sayıya ulaşan anatomi terimlerinde sadeleşmeye gidilmiş, Latince temel alınarak terim sayısı 4500’e indirilmiştir (Moore 1987: 7). Bu liste 1998 yılına kadar oluşturulmaya devam edilmiştir. 1998 yılından sonra *Terminologia Anatomica* adı altında hazırlanmıştır (Cankur 2002: 31). Günümüzde hazırlanan kitaplarda anatomi terimleri için bu liste esas alınmaktadır.

Gert Engel ve Heribert Picht, terminolojinin önemini şu sözlerle açıklar: “Terminoloji olmadan mesleki iletişim olmaz. Mesleki iletişim olmadan uzmanlık alanı bilgi aktarımı gerçekleşmez. Bilgi aktarımı olmadan eğitim ve öğretim yapılamaz ve uzun dönemde “gelişimsizlik süreci” (non-developmental process) meydana gelir (Engel ve Picht 1990: 47).

1.2.4 Tıp Terimlerinin Yapısal Öğeleri

Terimler kendi başlarına bir anlama sahip olsalar da, ilk öğrenme sürecinde zorluk teşkil edebilir. Ancak terimler mantıklı bir dizge içerisinde ve daha basit parçalara ayrılarak analiz edilirler (Erten 2003: 50). Tıp terimlerinin çözümlenmesinde kökler, ön ekler ve son ekler etkin bir rol oynar (Erten 2003: 48). Aşağıda, bu yapısal birimler ele alınacaktır:

Kökler. Türk Dil Kurumu, kökü “kelimenin her türlü ek çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölümü” olarak tanımlamaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Yunan tıbbının Roma’ya aktarılması ile çok sayıda Grekçe kök Latinceye geçmiştir. Tıp dilinde terim türetirken en sık kullanılan kök sözcükler şunlardır:

Grekçe	Latince
<i>aden, aorte, derma, gaster, hepar, kardia, larynx, mania, nausea, neuron, osteon, ophtalmos, pepsis, parmakon, pharynx, pneuma, splen, stoma, tracheia, trauma</i>	<i>anus, aqua, cancer, cella, cerebrum, cervix, corpus, cortex, cutis, dens, facies, fascia, femur, fetus, foramen, fundus, glans, hernia, ilium, lens, ligamentum, lingua, lupus, mens, morbus, nodus, oculus, os, ovum, patella, pectus, pelvis, placenta, pulmo, pupilla, ren, retina, saliva, sella, semen, spina, stimulus, talus, tonsilla, ulcus, uterus, vagina, valva, vas, vena, vesica, virus</i>

Köklerin, köke eklenen ön ek ve son eklerin anlamlarını ve işlevlerini bilmek, çeviri sürecini kolaylaştırır. Örneğin;

Latince kökenli “*cutis*” sözcüğü, *cilt* anlamına gelir. Bu köke *altında, aşağısında* anlamına gelen “*sub-*” ön eki ilave edildiğinde, *cilt altı, deri altı* anlamına gelen “*subcutaneous*” terimi elde edilir (Banay 1948: 22).

Ön Ekler. Sözcüklerin oluşturulmasında en sık kullanılan öğelerden biri ön eklerdir. Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren ön ekler, bir veya birkaç heceden oluşur ve kökten önce gelir. Tıp dilinde en sık kullanılan ön ekler şunlardır:

Grekçe	Latince
<i>a-, an-,ana-, anti-, apo-, auto- bio-, brady-, broncho-, cardio-, cata-, crypto-, cyto-, derma- di-, dia-, dys-, ec-, em-, en-, endo-, entero-, erythro-, eu-, ex-, exo-, gastr-, gynec-, hem-, hemi-, hepat-, hetero-, homeo-, homo-, hydr-, hyper-, hypo-, idio-,leuco-, macro-, mega-, melan-, meta-, micro-, mono-, my-, neo-, nephro-, neuro-, oligo-, ophtalmo-, ortho-, osteo-,oxy-,pan-, para-, peri-, pod-, poly-,pre-, pro-, pseudo-, sym-,syn-, tachy-</i>	<i>a-, ad-, albo-, ambi-, ante-, anter-, bi-, circum-, co-, con-, contra-, de-, di-, dis-, e-, ec-, ex-, extra-, ilio-, in-, im-, infra-, inter-, intra-, intro-, juxta-, latero-, multi-, ob-, per-, post-, pre-, pro-, re-, retro-, se-, semi-, sub-, super-, supra-, trans-, ultra-, uni-</i>

Ön eklerin anlamlarını ve işlevlerini bilmek de, terimleri anlamayı ve çeviri sürecini kolaylaştırır. Örneğin;

Altında, kötü, yetersiz anlamında kullanılan “*dys-*” ön ekiyle, nefes alma anlamına gelen “*-pnea*” son ekiyle birleştiği zaman, nefes alma güçlüğü, nefes darlığı durumunu açıklayan “*dyspnea*” elde edilir (Banay 1948: 5).

Diğer yandan *üst, üstünde, aşırı* anlamında kullanılan “*hyper-*” ön ekiyle, tiroid hastalığı anlamına gelen “*thyroidism*” sözcüğü birleştiği zaman, tiroid bezinin aşırı

düzye de çalışmasından kaynaklanan hastalığı açıklayan “*hyperthyroidism*” kelimesi elde edilir (Banay 1948: 5).

Son Ekler. Sözcüklerin anlamını değiştiren son ekler, kökten sonra yazılır. Son ekler bir harf veya bir hece olabilir. Tıp dilinde en sık kullanılan son ekler şunlardır:

Grekçe	Latince
<i>-algia, -ase, -ate, -cyte, -ectomy, -ectopia, -ema, -emia, -esthesia, -genesis, -gram, -graph, -iasis, -icus, -ide, -in, -ine-ism, -ist, -itis, -ize, -logia, -lysis, -ma, -malacia, -mania, -megalia, -meter, -oid, -oma, -osis, -pathy, -philia, -phobia, -plasty, -plegia, -pyosis, -rrhagia, -rrhea, -sclerosis, -scope, -sis, -spasm, -stasis, -stenosis, -stomy, -therapy, -tomy, -trophy, -uria</i>	<i>-ago, -alis, -culum, -or, -orium, -tas, -tio</i>

Son eklerin anlamlarını ve işlevlerini bilmek, terimleri ve bağlamı çözümlemeyi ve eviri sürecini kolaylaştırır. Örneğin;

Genişleme, büyüme anlamında kullanılan “*-megaly*” son eki ile dalak anlamına gelen “*spleen*” sözcüğü bir araya geldiğinde dalak büyümesini açıklayan “*splenomegaly*” terimi elde edilir (Banay 1948: 15).

Buna karşın, tıp terminolojisi durağan veya birörnek değildir; anatomi terimleri açısından dahi diller arasında birtakım farklılıklar olabilir. Örneğin, İngilizcede el ve ayak parmakları iki farklı kelime ile ifade edilirken, İşpanyolcada tek sözcük ile her ikisi de karşılır (Montalt Resurrecció 2007: 240-241). Bu nedenle Grekçe ve Latince terminoloji esas alınsa da, eviri sürecinde dilsel ve kültürel farklılıklar da dikkate alınmalıdır.

Eponimler. Janet Byron Anderson, eponimleri bir hastalığı, tedaviyi veya yeniliği ilk keşfeden veya tanımlayan kişinin adının verilmesiyle oluşturulan tamlamalar olarak tanımlar (Anderson 1996: 40). Utkan Kocatürk, *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*'nde eponimi şu şekilde tanımlamaktadır: (i) ismi belli bir oluşumu, bulgu, durum, hastalık vb.'ne ad olarak vermiş kişi, eponim; (ii) belli bir oluşum, bulgu, durum, hastalık, vb.'ni belirlemek üzere kişi adından oluşmuş tanım (örn. Eustachi borusu, Huntington koresi, Lyme hastalığı, vb.) (Kocatürk 2005: 292). Tıp dilinde eponimler sıklıkla kullanılır.

Eponimlerin ismi etimolojisine aittir, ancak bir tıp teriminin kökeni o terimin kullanıldığı kişiler tarafından nasıl anlaşıldığını veya klinik uygulamadaki anlamını etkilemez. Zira hekimler terimlerin etimolojilerine göre değil, tıp terimlerini algıladıkları düzeyde muhakeme yapar. Hekimler için kökeninden ziyade, Looser-Milkman sendromunun etiyolojisini, klinik özelliklerini, seyrini ve tedavisini bilmek önemlidir (Anderson 1996: 40).

Kısaltmalar. Işıl Açıkalın, tıp dilinin bir diğer özelliğinin de kısaltmaları kullanması olduğunu belirtir (Açıkalın 1995: 40). Tıp terimleri kimi zaman birkaç sözcüğün bileşiminden oluştuğu için sözcüklerin baş harflerini kullanarak kısaltmaların türetilmesi ile iletişimde zamandan tasarruf sağlanır (Açıkalın 1995: 40).

Ancak tıp dilinde bir kısaltmanın birden fazla anlamı olabildiğinden, açılım metnin bağlamına göre yapılır (Erten 2003: 64).

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren bilim ve teknoloji alanının dili olan İngilizceden diğer dillere çok sayıda sözcük ithal edilmiştir. Grekçe ve Latince mirasının yanı sıra, günümüz tıp dilinde yeni eponim ve kısaltmalar dahil, çok sayıda İngilizce sözcük de vardır. İngilizcenin tıp alanında diğer diller üzerinde artan etkisi nedeniyle erek dilde çok sayıda terim İngilizceleştirilmektedir (Micic 2009: 26). Ancak, günümüzde uluslararası tıp camiasında Latince yerini İngilizceye bırakmaya başlamış

olsa da, hem mikroskopik hem de makroskopik açıdan terimler halen Grekçe ve Latince ön ekler ve son ekler ile üretilmeye devam edilmektedir (Marquez 2007: 76).

1.2.5 Terimsel Eşdeğerlik

Franco Aixelá, yeni terimler oluşturmanın ve onları korumanın, insanoğlunun doğasında olan bir özellik olduğunu belirtir (Aixelá 2009: 80). Ortak bir konu veya uğraşı paylaşayan kişiler hem ihtiyaç nedeniyle hem de ayrıcalık kazanmak için kendilerine özgü bir jargon yaratırlar (Aixelá 2009: 80). İhtiyaç açısından değerlendirildiğinde, gruplar doğru ve açık iletişimi sağlamak için kendilerine özgü bir dil kullanmak isteyebilir. Ayrıcalık açısından değerlendirildiğinde ise, özel bir dilin oluşturulması ile içerideki kişiler dışarıdakiler tarafından anlaşılammaya başlar ve bu da insanların bir zümreye ait oldukları hislerini güçlendirir (Aixelá 2009: 80). Bu özellik ile neolojizmin baskın olduğu bilimsel ve teknik alanlarda sıkça karşılaşılır (Aixelá 2009: 82).

Sager, bilimsel disiplinlerde yeni kavramların oluşması sonucunda terim üretildiğini belirtir (Sager 2001: 252-253). Bu etkinlik, dışarıdan kontrol edilemeyen bir etkinliktir. Yeni bilimsel terimler az sayıda aracı diller (örn. İngilizce, Fransızca, Japonca) vasıtasıyla uluslararası bilimsel kurula taşınır. Terimler, mevcut standartlar çerçevesinde metnin bağlamına ve amacına göre değerlendirilir ve kabul edilir. Böylece terim kullanımı aracı diller vasıtasıyla yayılır (Sager 2001: 252-253).

Bilimsel metinlerin çevirisinde biçimsel eşdeğerliğin ön plana çıktığını belirten Nida, terimleri yapan kök ve ekler hakkında şunu söyler:

“Dilin bu düzeyi ampirik açıdan ölüdür, dilbilimsel açıdan oldukça kontrol edilebilir ve yönetilebilirdir. Kültürel bağlamdan uzak bir şekilde bilimsel metinlerde dilsel birimler, ekler sayesinde kolaylıkla ayrılıp tekrar birleştirilebilir” (Nida 1964: 223).

Nida ve Taber'e göre kaynak dildeki bir terimin karşılığı erek dilde mevcut değilse, kaynak ve erek metin arasında terimsel eşdeğerlik sağlamak için, terimin ancak dilbilgisi ve biçimsel özellikleri mekanik bir şekilde bozularak erek dilde terim oluşturulabilir (Nida ve Taber 1974: 200).

Picht'e göre ise çevirmenlerin karşılaştıkları en önemli sıkıntı, terimler ile özel amaçlı dil ortamının erek dilde yaratılma sürecidir (Picht 1987: 153-154). Bu yüzden Picht, çevirmenlerin terimleri doğru olarak çevirebilmesinin önemini vurgular.

The Key to Technical Translation'a yaptığı katkılarla bilinen Michael Hann'a göre tıp dilini öğrenmek, birçok açıdan yabancı dil öğrenirken gerekli olan iletişim becerisini öğrenmeye benzer. Çeviri eylemi, konuya hakim herkesin yapabileceği bir *mekanik etkinlik* olarak tanımlanabilir (Hann 1992: 7). Büyük bir çoğunluğu terimden oluşsa da, bilimsel çeviri yalnızca *terminoloji* meselesi değildir (Hann 2004: 16). Sanıldığına aksine, bilimsel ve teknik çeviri yapan çevirmenin yalnızca birkaç sözlüğe bakarak çeviri yapmaz; biçimsel ve estetik kaygılardan çok terimlerin gerçek anlamları ile ilgilenir ve erek dilde terimsel eşdeğerliği yakalamaya çalışır (Hann 1992: 8).

Bununla birlikte Brekke (2004), tıp metinlerinin temel özelliklerinin oluşturulduğu ortam ile yakından ilgili olduğunu belirtir (Brekke 2004: 619). Tıp metinleri özel bilimsel bilgi içeren bir alanda eğitimli kişiler tarafından yazılan ve alana özgü kuramsal bir bakış açısı sunmak, mevcut görüşleri desteklemek veya yeniden yapılandırmak için hazırlanan metinlerdir. Bu metinler klasik kök, gövde ve türemiş morfemlerden oluşur (ibid.). Brekke'e göre özel alan dili yalnızca terminolojiden ibaret değildir, fakat doğru bir çevirinin yapılabilmesi için terimsel eşdeğerlik önemlidir (Brekke 2004: 624).

Brekke'ye göre çeviri sürecinde başlıca sıkıntı kaynak ve erek diller arasındaki kültürel, kavramsal ve terimsel farklılıklardır ve bu sorunu aşmak için çevirmenler sözlüklerden veya terim bankalarından yardım alabilir, ancak eşdeğer bir erek metin oluşturabilmek için bu kaynaklar yeterli değildir. Esas olan çevirmenin erek kültürde

terimlerin kullanım biçimini bilmesi ve metinlerarası eşdeğerliği kendi ortamında değerlendirmesidir (Brekke 2004: 632-634).

Benzer şekilde Judy Wakabayashi'ye göre, tıp metinlerinin çevirisinde terim bilgisi büyük önem taşısa da, sözlüklerde bulunan terimlerin eşdeğerliği tartışılabilir. Terimsel eşdeğerliğin yaratılmadığı durumlarda çevirmenler şu stratejileri uygulamalıdır: (i) metnin tümü okunmalıdır; (ii) yardımcı araç olarak zıt anlamlılar sözlüğü kullanılmalıdır; (iii) benzer konulu İngilizce metinler okunmalı ve bağlama en uygun görülen terimler seçilmelidir (Wakabayashi 1996: 359). Aynı zamanda çevirmenlerin sub-medikal sözcüklere (sub-medical vocabulary) dikkat etmesi gerektiği konusunda uyarılmaktadır.² Bununla birlikte, tıp dili yalnızca Grekçe-Latince sözcüklerden oluşan bir dil değildir; anlatım biçiminin de önemli bir yeri vardır. Örneğin, çevirmenler erek dilde yeterli bir çeviri üretebilmek için, günlük ifadede “*aynı taraf*” anlamına gelen sözcüğün tıp metinlerinde “*ipsilateral*” ile karşılandığını veya günlük ifadede “*karşı taraf*” anlamına gelen sözcüğün tıp metinlerinde “*kontralateral*” ile karşılandığını bilmelidir. Bu tür durumlarda, çevirmenler kaynak metinden “ödüncleme” (borrowing) yöntemiyle terimsel eşdeğerliği sağlayabilir (Wakabayashi 1996: 361).

Montero Martinez de terimsel eşdeğerliğin sağlanması için çevirmenin “sözdizimsel öyküntü” (syntactic calquing)³ gibi yöntemlerden yararlanabileceği görüşündedir (Montero Martinez 2001: 687).

Ayrıca Sager, yeni terimlerin ödüncleme ve anlamsal çeviri gibi mevcut yöntemlerden yararlanılarak rahatlıkla oluşturulabileceğini belirtir (Sager 1990: 71).

Aixelá bilimsel çevirilerde kullanılacak terminoloji seçimi için iki yaklaşım olduğunu öne sürmektedir: (i) kuralcı yaklaşım; (ii) betimleyici yaklaşım. Kuralcı

² Brunt (1987), sub-medikal sözcükleri, hastaların hekimlerle konuşurken kullandıkları ve hekimlerin tıp eğitimi almamış hastalarla konuşurken kullandıkları sözcükler olarak tanımlar. Bu sözcükler, hasta-hekim iletişimde doğru terminoloji yerine kullanılır (Brunt 1987: 434).

³ Montero-Martinez, öyküntüyü, kaynak dildeki bir dizimin erek dile taşındığı, bir çeşit dilbilimsel ödüncleme olarak tanımlar (Montero-Martinez 2001: 691).

yaklaşımı savunanlar, terimsel eşdeğerliği sağlamak için en uygun yöntemin kaynak metindeki terimi korumak olduğu görüşündedir. Betimleyici yaklaşım ise, kaynak dildeki terimin erek dilde çok makul olmasa dahi, erek dile uyarlanması gerektiğini savunur (Aixelá 2009: 83).

Önermelerin ötesine geçip uygulamalı çeviri edimine baktığımızda, tıp terimlerin büyük bir çoğunluğunun ödünçleme veya harf çevirisi (transliterasyon) yöntemi ile dilimize aktarıldığını görmekteyiz.

Ödünçleme. Vinay ve Darbelnet, eşdeğerlik odaklı çeviriyi kaynak dildeki aynı durumu farklı sözcükler kullanarak erek dilde yaratmak olarak tanımlar (Vinay ve Darbelnet 1995: 342). Eşdeğerliği sağlamak için her zaman iki dilli sözlüklerin kullanımı yeterli gelmeyebilir. Bu durumda çevirmen bir çözüm arayışına girer ve ödünçleme bu çözümlerden biridir (Vinay ve Darbelnet 1995: 255 - 256).

Ödünçleme, Fransızca ve İngilizce dillerinde karşılaştırmalı biçimsel analiz yapan Jean Paul Vinay and Jean Darbelnet'in (1958) çeviri stratejisinin yedi işleminden biridir. Kaynak dildeki bir sözcük ya da ifadenin erek dile aynen ya da yazıldığı veya söylendiği gibi taşınması işlemidir (Vinay ve Darbelnet 1995: 31).

Bu bağlamda, ödünçlenen sözcükler kaynak dilden erek dile doğrudan aktarılabilir (örn. *septum* [İngilizce] → *septum* [Türkçe]; *atrium* [İngilizce] → *atrium* [Türkçe]) veya ödünçleme sürecinde erek dilin ses uyumuna göre uyarlanabilir (*arthroskopy* [İngilizce] → *artroskopi* [Türkçe]; *endoskopy* [İngilizce] → *endoskopi* [Türkçe]). Daha sonraki bölümlerde değineceğimiz olgu çalışmalarının sonucuna göre, tıp Latince ve İngilizce ödünçlemenin sıklıkla yapıldığı bir alandır.

Özlem Berk, bir sözcük ya da ifadenin karşılığının erek dile yabancılık etkisi yaratmak amacıyla bu tür bir strateji izlenebileceğini belirtir (Berk 2005: 41). Kuramcılara göre ödünçleme kaynak dildeki bir sözcüğün hiçbir değişikliğe uğramadan erek metne aktarıldığı en basit çeviri türüdür (Berk 2005: 141).

Ödünçlenen sözcüğün ne denli anlamlı olduğu, o sözcüğün erek okuyucu tarafından ne denli bilindiği ile de ilişkilidir. Örneğin, tıp terimlerinin büyük bir kısmı ödünçlenerek erek metne aktarılır. Düz okuyucuya bu terimler yabancı gelse de, uzman okuyucu tarafından anlamlı kabul edilir. Bu bağlamda ödünçlemenin, Vinay ve Darbelnet'in de belirttiği gibi kaynak odaklı bir yaklaşım olduğunu ve daha çok terimsel eşdeğerliğin sağlanmasında kullanıldığını söyleyebiliriz.

Harf çevirisi (transliterasyon). Terimsel eşdeğerliğin karşılanmasında yararlanılan bir diğer yöntem de “transliterasyon” adı verilen harf çevirisidir.

Sager, harf çevirisini kaynak dildeki bir sözcüğün telaffuz, hece yapısı ve morfolojik yapısını erek dilin özelliklerine uyarlayarak yapılan çeviri yöntemi olarak tanımlar (Sager 1990: 90). Harf çevirisi tıp terimlerinin Türkçe diline aktarımında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir.

Bu bağlamda sözcükler / terimler erek dilin ses uyumuna göre aktarılabilir (örn. *randomization* [İngilizce] → *randomizasyon* [Türkçe]; *cardiac arrest* [İngilizce] → kardiyak arrest [Türkçe]).

Patricia Mtintsilana ve Rose Morris, harf çevirisinin, terminolojinin oluşturulmasında etkin bir yöntem olarak görülse de, erek dilin yapısını bozma riski de taşıdığını vurgular (Mtintsilana ve Morris 1988: 111). Bu nedenle çevirmenler harf çevirisini ilk seçenek olarak düşünmemelidir (Mtintsilana ve Morris 1988: 111). Buna karşın, tıp alanında harf çevirisi kaçınılmazdır ve çoğu zaman kaynak dildeki terimin erek dile aktarılmasında en iyi çözümdür.

Sonuç olarak, çeviri yöntemi ne olursa olsun, çevirmen çeviri sürecinde terim, sözcük birimi veya alan ve konu bilgisi eksikliği nedeniyle zorluk çekebilir. Bu zorluklarla karşılaşan çevirmen birtakım stratejilere yönelir. Stratejiler (bilinçli, bilinçsiz, sözlü veya yazılı) çevirmenlerin çeviri sorunlarını çözmek için kullandıkları işlemlerdir. Çevirmenler bu stratejileri konuyu anlamak (birincil ve ikincil fikirleri ayırtmak, kavramsal ilişkileri kurmak ve bilgiye ulaşmak, vb.) ve yeniden

yapılandırmak (açıklama, yeniden çevirme, sesli düşünme, kaynak metne yakın sözcüklerden kaçınma, vb.) için kullanır. Lucia Molina ve Hurtado Albir, stratejilerin sorunun çözümlenmesinde önemli rol oynadığını belirtir (Albir 2002: 508).

Bununla birlikte, çeviri etkinliğinde terimsel eşdeğerliği sağlarken elektik bir bakış açısına sahip olmanın çevirmene üstünlük sağlayabilir. Böylece çevirmen, uygulamada yalnızca bir çözümün olmadığını bilir ve eşdeğerliği sağlarken, sözcük ve bağlam düzeyinde bozulmalara yol açmamak koşuluyla, daha rahat hareket eder.

Diğer yandan, Sofija Micic'e göre teknik terimlerin ve günlük dilde kullanılan sözcüklerin farklı anlama sahip olması iletişimde bir sorun teşkil etmektedir ve hasta ve hekimler aynı sözcüklerden farklı anlamlar çıkarabilir (Micic 2009: 28). Suzanne Fleischman, bu durumda sözcük seçiminin sözlükbilimcilerden ziyade konunun uzmanları tarafından yapılması gerektiğini vurgular (Fleischman 2003: 490). Bu da, bağlam içerisinde terimlere en uygun karşılıkları bulmak için alan bilgisi gerektiğini bizlere göstermektedir.

1.2.6 Alan Bilgisinin Önemi

Tıp, çok sayıda alt uzmanlık dalına sahip bir disiplindir. Kendine ait standart bir terminolojiye sahiptir. Tıp terminolojisinin temelini Grekçe ve Latince kökler, ön ekler, son ekler oluşturur. Henri van Hoof ve Maria Rosdolsky, temelinde bu dillerin olmasının avantajlı olduğunu, Grekçe ve Latincenin ölü dil olduğu için devingen bir yapıya sahip olmadığı ve değişme olasılığının olmadığı için uluslararası arenada herkes tarafından kabul gördüğünün altını çizer (Hoof 1998: 75; Rosdolsky 2004: 4). Montero Martinez de, çeviri sürecinin başlıca özelliğinin terminoloji bilgisi ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtir (Montero Martinez 2009: 88).

Bununla birlikte, çeviri ediminde terim bilgisinin yanı sıra alan bilgisi de önemlidir (Fischbach 1962: 462; Newmark 1993: 159). Fischbach'e göre çeviri etkinliği kaynak metindeki düşünce ve görüşlerin erek dilde yeniden yazılması sürecidir ve tıp çevirmenleri terim bilgisinin yanı sıra alan bilgisine de sahip olmalıdır. Bu sayede

kaynak metnin yazarının amacı, erek metne doğru bir şekilde aktarılabilir (Fischbach 1962: 462-464).

Ayrıca Newmark, *Paragraphs on Translation* adlı kitabında alan bilgisinin önemini etik sorumluluk çerçevesinde anlatır (Newmark 1993: 159). Etik açıdan çevirmen yalnızca metni çevirmekle sorumlu değildir, aynı zamanda hastaya zarar vermediğinden veya hastayı “öldürmediğinden”⁴ emin olmalıdır. Yazar kaynak metinde etik olmayan birtakım talimatlar vermişse, çevirmenin erek okuyucuyu uyaracak veya durumu düzeltecek düzeyde alan ve konu bilgisine sahip olması gerekir. Tıp çevirisi yaparken çevirmenler o alanı bilen, konuya hakim, geçici bir uzman konumundadır (Newmark 1993: 159).

Mark Herman da, çeviri ediminde kaynak dil ve erek dilde teknik bir metin yazabilme becerisinin yanı sıra, tıp çevirmenin alan bilgisine sahip olması gerektiğini vurgular (Herman 1993: 13).

Tıp metinlerinin çevirisinde alan bilgisinin önemini vurgulayan bir başka uzman da Wakabayashi'dir. Tıp metinlerinin çevirisinde çevirmenlerin karşılaştıkları sorunları alan bilgisi (medical knowledge), terminoloji (terminology) ve anlatım (phraseology) olarak sınıflandıran Wakabayashi'ye göre, çevirmenin alan bilgisine sahip olması, kaynak metnin amacını anlamak açısından çok önemlidir. Ancak tıp çevirmeni olmak için tıp eğitimi almış olmanız gerekmez; önemli olan alanı ve alanın gerekliliklerini tanımak ve etkili bir şekilde bunu uygulamaktır (Wakabayashi 1996: 356-357).

Tıp metinlerinde gelişigüzel yazım, imla hataları ve cümle düşüklükleriyle sıkça karşılaşılır (Erten 2003: 86). Çevirmen bu tür durumlarda kendini mesleki içgüdüleriyle kaynak metne müdahale etmek zorunda hisseder. Tıp metinlerinin çevirisinde çevirmenin alanı tanınması ve konuya hakim olması, çeviri sürecinde çevirmene üstünlük

⁴ Latince “*primum non nocere*” deyişi, tıpta hastaya zarar vermeme ilkesidir ve bu ilke tıp fakülteleri öğrencilerine öğretilen ana kuraldır (Aydın 2004).

sağlar. Aşağıdaki örneklerde tıp çevirmeninin alan bilgisine sahip olmasının önemi açıklanmaktadır:

“*Clinically significant*” ve “*statistically significant*” ifadelerini ele alalım. Alan bilgisine sahip bir çevirmen bu iki ifadenin birbirinden farklı olduğunu ve kendi aralarındaki nüansların farkındadır. Türkçeye “klinik anlamlılık” ve “istatistiksel anlamlılık” olarak çevrilen bu terimler birbirleriyle ilişkili olsa da, farklı kavramlardır. Öncelikle “önem” kelimesi ile eşdeğer olarak kullanılan “*significance*” tıp dilinde “anlamlılık” olarak kabul edilir. “İstatistiksel anlamlılık” hastalar, tedaviler, yöntemler arasında saptanan farkın şansa bağlı olma ihtimalinin oldukça düşük olduğu anlamına gelir (Rethman 1999: 700). “Klinik anlamlılık” ise, istatistiksel olarak anlamlı bir farkın aynı zamanda klinik açıdan da önemli olmasıdır (ibid.). Bununla birlikte, istatistiksel olarak anlamlı olan bir fark klinik açıdan anlamlı olmayabilir. Çeviri sürecinde çevirmenin bu alan bilgisine sahip olması, kaynak metnin yazarının amacının erek metne daha kolay aktarılmasını ve kaynak metindeki muhtemel hataların düzeltilmesini sağlar.

Bir diğer örnek de, tıp metinlerinde sıkça karşılaşılan, kaynak metnin özensiz yazılması sonucunda meydana gelen sıralama bozukluklarıdır. Örneğin, kaynak metinde “*infectious, systemic and pulmonary diseases (eg. sinusitis, pericarditis, diabetes) are significant signs of X diseases*” cümlesinde yazarın verdiği yanlış sıralamayı erek metne doğru bir biçimde aktarmak için, çevirmen alan bilgisine başvurur. Bu bağlamda, sinüzitin pulmoner, perikarditin enfeksiyöz, diyabetin ise sistemik bir hastalık olduğunu bilen çevirmen, erek metinde “enfeksiyöz, sistemik ve pulmoner hastalıklar (örn. perikardit, diyabet ve sinüzit) X hastalığının anlamlı belirtileridir” şeklinde sıralama hatasını düzeltebilir.

Alan bilgisinin öneminin yanı sıra, bir çevirmenin alan bilgisine sahip olması için o alanda uygulama yapmış ya da yapıyor olmasına gerek var mıdır? Douglas Robinson’a göre, uzmanlık alanı çevirmenleri “daha önce hiç uygulamadıkları alanlarda uzmanmış gibi davranmaya ehliyetli kimselerdir” (Robinson 2003: 128). Benzer

şekilde, Byrne da bir çevirmenin her alana ait bilgisi olamayacağı için, önemli olan yaklaşımın o alanı tanıması değil, hiç tanımadığı bir alanda araştırma yapabilme becerisi olduğunu belirtir. Byrne'a göre, çevirmenlerin konunun uzmanları olarak hareket edebilmeleri için, söz konusu metinlerle başa çıkabilme becerisi olması gerekir. Araştırma yapabilme, benzer metinlerden yararlanabilme, genel bilimsel ve teknolojik ilkelere hakim olabilme, bu becerilerdendir (Byrne 2006: 6). Diğer bir deyişle, çevirmenler, konunun uzmanı tarafından yazılan kaynak metnin sesini susturur ve erek dilde bir uzman gibi hareket ederek söz konusu metni yeniden oluşturur (ibid.). Byrne'a göre, erek dilin metin konvansiyonlarına uygun bir metin oluşturamamak o metnin itibarına zarar verir (Byrne 2006: 4).

Alan bilgisinin önemine değinen Marla O'Neill da tıp, hemşirelik, diş hekimliği gibi alanların benzer fizik, biyolojik ve farmakolojik özellikler taşıdığını ve bu alanlardan herhangi birinde uzmanlaşmış kişilerin diğer ikisine ait alan bilgisine sahip olabileceğini belirterek, alan bilgisinin çok yönlülüğünü işaret eder (O'Neill 1998: 69).

1.3 Sonuç

Bu bölümde literatürden edindiğimiz söylemlerin analizine yer verilmiştir. Bu bağlamda tıp metinlerinin çeviri özelliklerine, kullanılan tıp diline, tıp terminolojisine değinilmiş; terimsel eşdeğerlik yapma yollarına ve çeviri sürecinde alan bilgisinin rolü tartışılmıştır.

Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, tıp metinlerinin çevirisinde genellikle kaynak odaklı bir yaklaşım izlenerek, sözcüğü sözcüğüne çeviri yapıldığı görülmektedir. Çeviri sürecinde ödüncleme ve harf çevirisi yöntemlerinden de yararlanılarak, terminolojiyi koruyan bir çeviri stratejisi göze çarpmaktadır.

Tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisinde nasıl bir strateji izlendiğini ve erek okuyucu olan hekimlerin tıp metinlerinin çevirisine ilişkin ne tür söylemlerde bulunduğunu incelemeyen önce, Bölüm 2'de çalışmanın kuramsal çerçevesi ve yöntemi sunulmuştur.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

Eleştirel söylem çözümlemesine çeşitli kuramcılarının ve araştırmacılarının katkısı olmakla birlikte, çalışmamızda hekimlerle yapılan anketlerin söylem çözümlemesinde Norman Fairclough'ın üç boyutlu modeli izlenecektir. Norman Fairclough'a göre, eleştirel söylem çözümlemesi, dili sosyal bir eylem biçimi olarak gören ve söylemin sosyal ve siyasi iktidar öğelerini tartışan disiplinlerarası bir çözümleme yöntemidir (Fairclough 2001: 20). Söylem, en soyut anlamıyla, bütün toplumsal süreçlerin bir parçası olarak görülür. Ancak toplumsal süreçler aynı zamanda birer söylem olarak görülmemektedir. Toplumsal uygulama açısından ele alındığında eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile tıp metinlerinin çevirisinde sunulan kimliklerin nasıl yapılandırıldığı ortaya çıkarılabilir (Fairclough 1995: 58).

Aşağıda öncelikle eleştirel söylem çözümlemesiyle ilgili bir literatür betimlenerek, bazı başlıklar altında ele alınacaktır.

2.1 Eleştirel Söylem Çözümlemesi

2.1.1 Söylem

Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda sosyal bir eylemdir (Wood ve Kroger 2000: 3). Söylem ise, dilin sosyal yapılar tarafından belirlenen bir sosyal uygulama çerçevesinde kullanılmasıdır (Fairclough 2001: 14).⁵ Yazılı veya sözlü her türlü ifadeyi söylem olarak nitelendiren Nelson Phillips ve Cynthia Hardy de, söylem olmadan toplumsal gerçekliğin olamayacağını ve söylemi anlamadan gerçekliğin anlaşılamayacağını savunur (Phillips ve Hardy 2002: 2).

⁵ “Söylem” terimi tartışma, konuşma ve koşturma anlamına gelen, Latince “*discursus*” sözcüğünden türetilmiştir (Doltaş 2003: 1).

Phillips ve Hardy'ye göre, anlam söylemin bir ürünüdür ve dil ve gerçeklik arasında bir etkileşim alanı oluşturur. Söylemler bir boşlukta ortaya çıkmaz ve metinler kendi başlarına anlamlı değildir. Anlam kazanması için bir metnin diğer metinlerle söylemlerle ve metne anlam kazandıracak üretim ve dağıtım yollarıyla ilişki kurması gerekir. Bu nedendir ki, söylem çözümlemesi yapılırken toplumsal gerçeklik ön planda tutulur (Phillips ve Hardy 2002: 6).

Söylem çözümlemesi yalnızca bir yöntemden ibaret değildir; aynı zamanda dil ve sosyal bilimlerin temel konularını esas alan bir doğaya sahiptir (Wood ve Kroger 2000: 3).

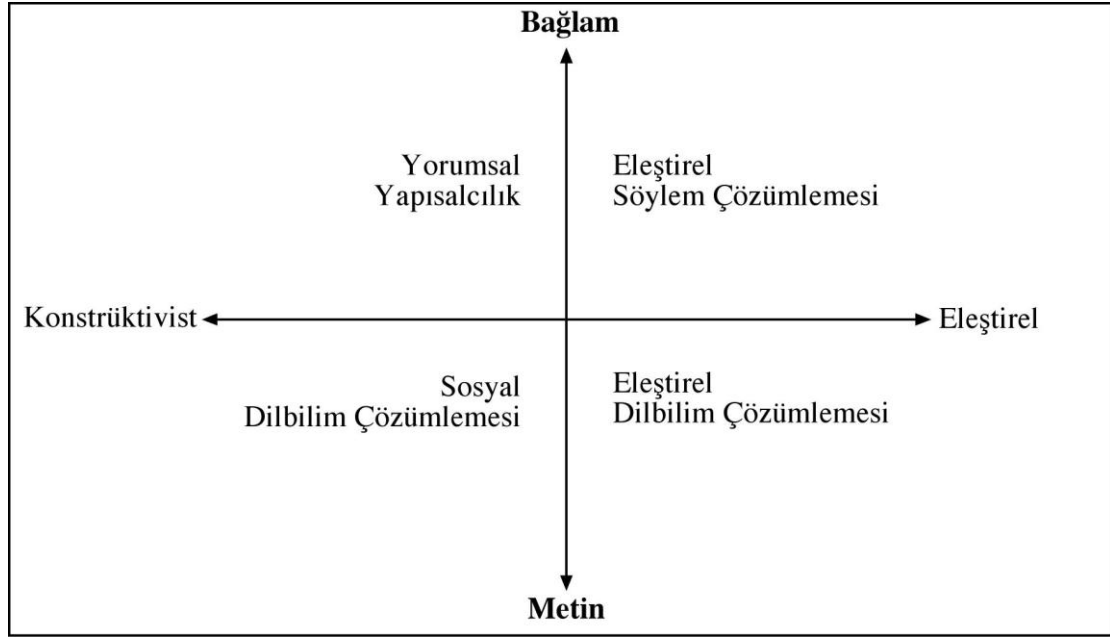
Söylem çözümlemesi metnin üretilmesi, dağıtılması ve alınması ile oluşan, sosyal yaşama ilişkin güçlü bir varsayıma dayanır (Phillips ve Hardy 2002: 5). Margaret Wetherell ve Jonathan Potter'a göre, söylem perspektifine sahip olmak fiziksel gerçekliğin yadsınması anlamına gelmemelidir (Potter ve Wetherell 1992: 7). Söylem çözümlemesinin altında yatan düşünce, söylem yolu ile toplumsal gerçekliğin inşa edilebilmesi ve sürdürülebilmesidir. Söylem o denli erk sahibidir ki, eksik veya ihtilafli söylemler bile somut bir toplumsal gerçeklik oluşturabilir (Phillips ve Hardy 2002: 6).

Phillips ve Hardy (2002) söylem çözümlemesini konstrüktivist ve eleştirel olmak üzere iki ana bölümde inceler. Bu sınıflandırma Şekil 2.1'de gösterilmektedir.

Şekil 2.1'deki dikey eksen, metin-bağlam sürekliliğini göstermektedir. Norman Fairclough, söylem çözümlemesi yapan kişilerin metin-bağlam sürekliliğini göz önünde bulundurması ve söylemi yerel, küresel, toplumsal ve kültürel bağlamların temeli olarak düşünmesi gerektiğini belirtir (Fairclough 1995: 29).

Şekil 2.1'deki yatay eksen ise, konstrüktivist ve eleştirel yaklaşım seçeneklerini temsil eder. Konstrüktivist yaklaşımlar daha çok toplumsal gerçekliğe odaklanırken, eleştirel yaklaşımlar söylemdeki iktidar, bilgi ve ideoloji dinamiklerine yoğunlaşır (Phillips ve Hardy 2002: 20). Stephen Harold Riggins, eleştirel yaklaşımlara ilişkin

sorulması gereken en önemli sorunun, dilin iktidar ve imtiyaz ile olan ilişkisine ne derece doğrudan odaklanıldığı olduğunu savunur (Riggins 1997: 2).

Şekil 2.1 Söylem Çözümleme Yaklaşımları (Kaynak: Phillips, Nelson and Hardy, Cynthia (2002) *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. California/London: Sage Publications: 20)

Bu iki ekseni birleştirerek ampirik çalışmalara uyarlanabilecek dört ana perspektif elde edilir: (i) sosyal dilbilim çözümü, (ii) yorumsal yapısalcılık, (iii) eleştirel söylem çözümü ve (iv) eleştirel dilbilim çözümü (Phillips ve Hardy 2002: 21).

Eleştirel söylem çözümünün ayrıntılı incelemesine geçmeden önce, aşağıda tıp metinlerinin çeviri özelliklerini daha iyi anlamak için, tıp söylemi irdelenecektir.

2.1.2 Tıp Söylemi

Her toplumda farklı sosyal bağlamlar için farklı kodlar vardır. Topluluk üyelerinin kendilerine ait bir dilbilimsel repertuvarları vardır. Diğer bir deyişle, her

toplulukta kişilerin iletişim kurduğu bağlama göre belirledikleri birtakım dil değişimleri mevcuttur (Holmes 1992: 10).

Söylem, tıpta önemli bir rol oynar ve tıp söylemi (iyileştirme veya tedavide kullanılan söylem, hastalık şikayetlerini ifade ederken kullanılan söylem ve ilgili dilsel ideolojiler) en geniş anlamıyla antropolojik öneme sahiptir (Wilce 2009: 199). Sosyal bir eylem olarak yazma ve konuşma tıbbi yapılanmayı, terapötik yaklaşımları ve otorite ile olan ilişkileri inşa eder (Waitzkin 1989: 221).

Claudia Angelelli'ye göre, iyi bir ilişkide iletişimin oynadığı rolün hekim-hasta karşılaşmalarında belirgin olarak görülebileceğini belirtir (Angelelli 2004: 15). Angelelli, günümüz dünyasında hekimlerin daha eğitilmiş ve bilimsel olmasına karşın, hastalarıyla iyi bir iletişim kuramadıklarını savunur (Angelelli 2004: 15).

Howard Waitzkin'e göre hekim-hasta karşılaşmaları, bireylerin birbirleriyle etkileşime girdiği mikro düzeyde bir işlemdir. Ancak bu bireysel etkileşimler, toplumdaki makro düzeydeki yapılar ile şekillenen bir sosyal bağlam içerisinde gerçekleşir (Waitzkin 1989: 221). Örneğin, hastanın ailevi bir sorunu varsa, hekim aile fertlerine ilişkin birtakım sorular da yöneltebilir. Bu, etkileşimin sosyal bir bağlam içerisinde gerçekleştiğini göstermektedir (Waitzkin 1989: 221). Diğer bir deyişle, mevcut toplum yapısı, hekimlerin söylemlerini belirli sosyal bağlamlar içerisine almaya mecbur kılar (Waitzkin 1989: 221).

Peter Conrad, sosyal yaşamın hızla "tıbbileştirildiğini" ve tıp disiplinine mensup kişilerin gerek kullandıkları söylemler gerek hekim-hasta etkileşiminde kurdukları "mikropolitik" hakimiyet nedeniyle toplumsal kontrolü ellerinde bulundurduklarını belirtir (Conrad 1979: 1).

Benzer şekilde, Aorn Victor Cicourel, hekimlerin hekim olmayan kişilerle kurduğu iletişimin, söylemin en sert biçimi olduğunu belirtir. Bu nedenle, kullanılan dil toplumdaki sosyal statü farkını da ortaya çıkarır (Cicourel 1985: 193).

Fleischman de, hastalıkları anlatan sözcüklerin ve terimlerin oluşturulma sürecinin devingen olmaktan çok durağan olduğunu, bunun da insan iletişimine sunilik getirdiğini düşünmektedir (Fleischman 2003: 490).

Laura McCullough ve David Mintz ise, tıp söyleminin iletişimde araya mesafe koyan bir işlevi olduğunu ve bunun da beraberinde yapay bir nesnellik ürettiğini vurgular (McCullough ve Mintz 1992: 223). Ayrıca Mintz, dilin kendi içerisinde problematik olduğunu ve iletişimde mesafe yaratacak kadar çok sayıda özel dil kullanımı barındırdığını belirtir (McCullough ve Mintz 1992: 223).

György Lukács'ın "sınıf bilinci" (class consciousness) ve "şeyleşme" (reification) kavramları da tıbbın ideolojik etkisi ile ilintilidir. Gramsci gibi Lukács da, sınıf bilincini, toplumun hakim ideolojilerinin aktarılma ve pekiştirilme yöntemlerinin keşfedilmesi olarak tanımlar (Lukács 1971: 46). Lukács'a göre, ideoloji bireylerin bilinç düzeylerini şekillendirir ve sosyal sınıfları oluşturur. Lukács'a göre, "şeyleşme" kavramı ise, sosyal ilişkilerin bir şeylere dönüşmesi ve dönüşen "şeyler" in de bireylerin bilinçlerinde farklı gerçeklikler oluşturmasıdır. Bu sayede ideoloji ile şekillenen bilinç, altta yatan sosyal ilişkileri araştırmaktan ziyade, günlük yaşamın somut sorun ve nesnelere odaklanır (Lukács 1971: 83).

"Şeyleşme" kavramı ve tıp söylemi arasında şu şekilde bir ilişki kurabiliriz: hekimler hastaların semptomlara, bulgulara ve tedavilere verdikleri yanıtları yönlendirmek için birtakım teknik ifadeler kullanır. Lukács'ın tanımına göre, hekimin teknik dil kullanması da, bir tür şeyleşme prosesidir; zira hekim, hasta şikayetlerini anlatırken, hastanın sosyal ilişkileri ve sosyal yaşam koşullarını araştırmayı bir kenara bırakıp, bireyin patofizyolojik sorunlarıyla ilgilenmeye başlar. Çünkü tıpta semptomlar, bulgular ve tedaviler problematik sosyal gerçekliğin öznel bir yansıması değil, bilimsel gerçeklerdir (Waitzkin 1989: 227).

Hekimlerin kullandığı Türkçe tıp dili de, dilsel bir değişkedir. Özel amaçlarla kullanılır ve hekimlerin günlük yaşamlarında mesleki ve teknik bir kodlamadır. Kullanılan terminoloji kullanılan kavramların özelliklerine bağlıdır. Tıp dili uzun yıllar

süren eğitim esnasında öğrenilir. Bu dil sayesinde hekimler hasta üzerinde kontrol sağlayabilir. Yani açıkça söylenmese de hekim bu dil sayesinde hasta üzerinde iktidar sahibidir (Açıkalın 1995: 3).

Buradan da anlaşılacağı üzere, hekim-hasta ilişkilerinin büyük bölümünde söylem ile kurulan güç dengesi önemli ölçüde hekimden yana ağırlık kazanmaktadır (Elçioğlu, Duman ve Kırmınoğlu 2007: 29).

2.1.3 Söylem, İdeoloji ve İktidar

İdeoloji çalışmalarındaki en önemli sorun ideolojinin tanımı ve kapsamıdır (Fawcett ve Munday 2009: 137). Fransızca “idéologie” kelimesinden türeyen ve “fikir bilimi” anlamına gelen ideoloji terimi, ilk olarak 1796 yılında Antoine Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır (Fawcett ve Munday 2009: 137). Fransız devriminden başlayarak, negatif ideoloji anlayışının belirgin örneği olan Marksist ideolojiye kadar, bu terime farklı anlamlar yüklenmiş olup, terimin tanımı ve kapsamı halen problematiktir (Woolard 1998: 8).

İdeoloji terimini “dünya görüşü” (worldview) olarak ifade eden Paul Simpson, toplumsal zümrelerin paylaştığı ve hükümet, hukuk ve tıp dernekleri gibi güçlü siyasi ve sosyal kurumlar aracılığıyla sürdürülen varsayımlar, inançlar ve değerler sistemi olarak tanımlar (Simpson 1993: 5).

İdeoloji kavramı, Fransız devriminden bu yana sosyal bilimlerdeki çağdaş disiplinlerde sıkça kullanılan bir kavram haline gelmiştir (Thompson 1985: 1). James Paul Gee, ideolojiyi iktidar, itibar ve refah gibi sosyal statü göstergelerinin dağılımına ilişkin inançlar bütünü olarak tanımlar ve her söylemin temelinde bir ideoloji barındırdığını savunur (Gee 1992: 141).

Terry Eagleton ideoloji kavramının çeşitliliğini gözler önüne seren bir tanım listesi yapar (Eagleton 1991: 1-2). Eagleton’a göre ideoloji,

- a) toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;

- b) belirli bir toplumsal sınıfa ait fikirler topluluğu;
- c) bir egemen siyasi iktidarın meşrulaştırılmasını sağlayan fikirler;
- d) bir egemen siyasi iktidarın meşrulaştırılmasını sağlayan yanlış fikirler;
- e) sistematik olarak çarpıtılan iletişim;
- f) özneye bir konum sunan olgu;
- g) toplumsal çıkarlar ile güdülen düşünme biçimi;
- h) özdeşlik düşüncesi;
- i) toplumsal yanılısama;
- j) söylem ve iktidar konjonktürü;
- k) bilinçli öznelerin yaşadıkları toplumsal dünyayı anlamlandırmaya yarayan araç;
- l) eylem odaklı inançlar topluluğu;
- m) dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması;
- n) anlamsal kapanma;
- o) öznelerin toplumsal yapı ile kurdukları ilişkilerini sürdürmek için vazgeçilmez araç;
- p) toplumsal yaşamın gerçekliğe dönüştüğü süreçtir (Eagleton 1991: 1-2).

Eagleton'a göre, ideoloji özel bir toplumsal yaşam biçimini hedef alan iktidar ile ilişkili söylem olarak tanımlar (Eagleton 1991: 8). Eagleton'a göre, ideolojiler yalnızca toplumsal ihtilafların ürünü değil, bu ihtilafların üstesinden gelmek için gerekli stratejileri de barındıran ürünlerdir (Eagleton 1991: 135).

Tıbbın ideolojisi ile ilişkili bir yaklaşım da Jürgen Habermas ve diğer Frankfurt Okulu teorisyenlerinin geliştirdiği “eleştirel teori”dir (Waitzkin 1989: 224). Bu araştırmacılar, ideoloji ve bilim, dolayısıyla tıp arasında bir bağ olduğunu savunur. Habermas’a göre, bilim nesnel ve nötr olduğu için ideolojinin üstündedir (Habermas 1970: 120). Habermas, bilimsel ideolojinin teknik çözümleri olabilen sorunlara yol açtığını ve eleştirel incelemeyi ortadan kaldırarak, toplumsal meselelerin politik niteliklerini yok ettiğini savunur (Habermas 1970: 120). Bilimsel ideolojinin bir diğer özelliği de, ideolojinin birey ve toplum üzerinde oluşturduğu hakimiyettir. Habermas’a göre, hakimiyet iletişimi bozar ve bu durumda hekim-hasta arasındaki iletişimin bozulmaması da imkansızdır (Habermas 1970: 113). Waitzkin’e göre ise, hekim-hasta arasındaki bozulmuş iletişim, mesleki iktidar ve hakimiyeti pekiştirir niteliktedir (Waitzkin 1989: 225).

1990’lı yıllardan itibaren söylem çözümlenmeleri bağlamında ideoloji nosyonu Fairclough öncülüğünde önem kazanmaya başlamıştır. Fairclough, dilbilimsel açıdan sosyal ilişkileri incelemiş, dil ile iktidar arasındaki bağlantıyı ve sergilenme biçimlerini araştırmıştır (Fairclough 1995: 78).

İdeolojiler birini diğerlerinden ayıran temel düşüncelerden oluşur (Van Dijk 1988: 116). Bir toplumsal grup tarafından paylaşılan ideoloji, bireylerin konuşmalarını ve yarattıkları metinleri de etkiler (Van Dijk 1998: 13). Aynı grubun üyeleri, ideolojilerini öğrenmek, onaylamak, söylemek ve diğer üyelerle paylaşmak için dili kullanırlar. Benzer şekilde, ideolojilerini dışarıya karşı savunmak ve yaymak için de etkili araç dildir (Van Dijk 1998: 13).

María Calzada Pérez ise, ideolojinin bir iktidar aracı olarak dile içgörü kazandırdığını belirtir (Pérez 2003: 5). John Thompson da, ideolojinin yalnızca sosyal söylemlerde değil, günlük yaşamdaki iletişim dilinde de aranması gerektiğini savunur (Thompson 1985: 36).

Christina Sch affner, ideoloji kavramı için farklı tanımlar yapılırsa da, ideolojinin çalışma alanının büyük ölçüde dil ve dil kullanımı olduğunun bilindiğini vurgular (Sch affner 1996: 5).

Louis Althusser ve Michel Foucault'nun söylemleri ise, ideolojiyi kültür olarak gören söylemlerdir (Kazancı 2006: 5-6). Buna karşın, Althusser, ideolojinin yapının özne üzerindeki etkisi olduğunu ve yaşamın içinde oluşan bir uygulama olduğunu vurgular (Althusser 1970: 121). İdeoloji, bireylere hakimiyet ve iktidar kavramlarını benimseterek, yaşadıkları sisteme uyumlu hale gelmelerini ya da kendilerine ait yeni bir yaşam dizgesi kurmalarını sağlar. İdeoloji, bu bağlamda soyut değil; maddidir (Althusser 1970: 121).

Yukarıdaki tanımlar, ideolojilerin nerede aranması gerektiğine ilişkin de bilgi verir niteliktedir. Thompson, ideolojiyi anlamak için dilin incelenmesi gerektiğini (Thompson 1985: 36); Sch affner, ideolojilerin söylemler ile yaratıldığını (Sch affner 1996: 4); Fairclough ise ideolojinin hem söylem konvansiyonlarında hem de söylemlerin kendisinde aranması gerektiğini belirtir (Fairclough 1989: 132).

Candace S guinot, bilimsel metinlerin altında yatan ideolojilerin her zaman belirgin olmadığını belirtir (S guinot 1998: 103). Ortak ideolojik sistemleri paylaşan bir çevirmenin de bilinçsiz olarak kaynak metnin ideolojisi ile şekillenen söylem konvansiyonlarını uyguladığını savunur. Bu nedenle, ideolojik sistemin bir anlamda öznel olduğunu söyler (S guinot 1998: 103).

Söylem uygulamaları; olaylar ve metinler, daha geniş anlamıyla sosyal ve kültürel yapılar, ilişkiler, oluşumlar, hegemonik iktidar tarafından ideolojik olarak şekillendirilmişlerdir. Bu nedenle, söylem ve toplum arasındaki ilişki açıklanırken, hegemonya ve iktidar hep gizli kalmış bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, toplumsal uygulamaları açıklarken söylem, ideoloji ve iktidar kavramları bir arada ele alınmalıdır. Bu bağlamda ideoloji, anlamın iktidara hizmet etmesidir (Wodak 1995: 204).

Eleştirel söylem çözümlemesinde en çok öne çıkan kavramlardan biri de, iktidar kavramıdır. İktidar kavramı, Foucault ile gelişmiş ve eleştirel söylem çözümlemesinde yer bulmuş bir kavramdır (Wodak ve Meyer 2009: 10). Foucault, sosyopolitik yapılanma, yeniden üretim ve aktarım özellikleri açısından dilin birincil kaynak olduğunu savunmaktadır (Talbot 2003: 26). Foucault'ya göre, söylemler yalnızca sosyal uygulamaların ifadesi değildir; aynı zamanda konuşma, düşünme ve yaşama biçimlerini yapılandıran ve düzenleyen bir iktidar simgesidir (Foucault 1996: 394).

Foucault'nun söylem kuramı, özneyi reddetmez; özneyi ait olduğu zaman dilimi ve sosyal bağlamda değerlendirir. Foucault'ya göre, söylemler bir öznenin taşıyabileceğinden daha fazla bilgi aktarır. Foucault'nun deyişiyle “bireyler gruplar halindeyken ne yaptıklarını ve neden yaptıklarını bilir; fakat tek başlarına kaldıklarında neler yapabilecek güçte olduklarının farkında değildirler” (Wodak ve Meyer 2009: 38). Bu nedenle, söylemin gücü, her zaman bir zümrenin amacı veya bilinçli tercihleri olarak yorumlanmamalıdır (Wodak ve Meyer 2009: 39). Söylemin tonu ile söylemin toplumsal sonuçları arasında farklılıklar olabilir (Burr 2003: 61).

Foucault'nun görüşlerinin yanı sıra, Howard Waitzkin'e göre, hekimlerin mesleki iktidarı, genellikle kasıtsız ve kendiliğinden olan bir süreçtir (Waitzkin 1989: 227). Hekimler farkında olmadan toplumsal kontrolü sağlar; toplumsal sorunlardan ziyade, hastanın bireysel şikayetleri için girişimde bulunur ve bu süreçte kullandıkları dil de mevcut statükonun pekişmesine yol açar (ibid.).

Eleştirel söylem çözümlemesi, çoğunlukla sosyal yapıların belirlediği sosyal bir eylem olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda, eleştirel söylem çözümlemesinde sosyal alanlarda ve toplumun genelinde geçerli olan yapısal özellikler önemlidir (Wodak ve Meyer 2009: 10). İktidar, genellikle görünmez olmakla birlikte, modern toplumlarda kontrolün (eylemin) dinamiklerini ve özelliklerini anlamak için öğrenilmesi gereken bir nosyondur. İktidar ve dil arasındaki ilişki eleştirel söylem çözümlemesinin başlıca çalışma konusudur (Fairclough 2001: 29).

Bazı söylem uygulamaları, mevcut iktidar ilişkilerini ya da eşitsizliklerini sergilemede bir zemin oluşturur. Fairclough, söylem düzenine, kültürel iktidar ve hakimiyet çerçevesinde bakmak gerektiğine inanır (Fairclough 1995: 78).

Fairclough, ideolojiyi iktidar bağlamında ele alır (Fairclough 1995b: 14). Fairclough'a göre, anlamın yapıtaşı olan ideolojiler, iktidar ilişkilerinin üretimine, yeniden üretimine ve dönüştürülmesine katkıda bulunur (Fairclough 1992: 87; Chouliaraki ve Fairclough 1999: 26). İdeolojiler, sınıf ve cinsiyet gibi hakimiyetin sosyal yapılara dayandığı toplumlarda oluşur (Jørgensen ve Phillips 2002: 75). Fairclough'ın tanımına göre söylemler seyrek ya da yoğun ideolojik ögeler barındırabilir. Fairclough'a göre söylemler ne denli ideolojik olursa, gerçekliğe o denli zarar verebilir ve toplumdaki iktidar ilişkilerinin sürdürülmesine yol açabilir (Chouliaraki ve Fairclough 1999: 32). Bu nedendir ki, Louise J. Phillips ve Marianne W. Jørgensen'e göre, söylem eleştirisi ideolojik temsilleri ortaya çıkarmalı ve onları daha uygun gerçeklik temsilleri ile değiştirmelidir (Phillips ve Jørgensen 2004: 181).

Fairclough'a göre, iktidar ilişkileri prensipte bilimsel ve kuramsal söylemler dahil her türlü söylem uygulamasından etkilenir (Fairclough 1993: 91). Ancak yine de, tüm söylemlerin ideolojik olduğunu söylemek mümkün değildir (ibid.).

Fairclough, söylem ve ideoloji ilişkisinde hegemonya kavramını da tartışır. Fairclough'a göre, hegemonya ekonomik, politik ve ideolojik kimliklere sahip ittifakları kuran, sürdüren veya parçalayan sınıflar ve bloklar arasındaki ilişkidir (Fairclough 1993: 92). Bu bağlamda, Fairclough, eşitsiz kurumsal iktidara mensup kişilerin (doktorlar ve hastalar, öğretmenler ve öğrenciler, işverenler ve çalışanlar, ebeveynler ve çocuklar, vs.) arasındaki güç asimetrisinin azalması için söylemin demokratikleştirilmesini önerir (Fairclough 1993: 98).

Eleştirel söylem çözümlemesinde, söylem uygulamaları sosyal gruplar arasında (örn. kadınlar ve erkekler, sosyal sınıflar arasında) eşitsiz iktidar ilişkilerinin oluşturulması ve yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Bu oluşumlar, "ideolojik etkiler" olarak kabul edilir (Phillips ve Jørgensen 2004: 9). Eleştirel söylem

çözümlemesinin bir diğer amacı da, sosyal toplumun sürdürülebilmesinde söylem uygulamasının rolünü ortaya çıkarmaktır (Phillips ve Jørgensen 2004: 63). Bu sosyal toplum, eşit olmayan sosyal ilişkileri de kapsar. Bu bağlamda, eleştirel söylem çözümlemesi, iletişim sürecinde ve toplumun genelinde daha eşit iktidar ilişkileri geliştirilmesini hedefler (Phillips ve Jørgensen 2004: 64). Bu nedenle eleştirel söylem çözümlemesi siyasi açıdan tarafsız olmakla birlikte, siyasi açıdan sosyal değişimi kendine amaç edinmiş eleştirel bir yöntemdir (Phillips ve Jørgensen 2004: 64).

Sonuç olarak, bu çalışmada ideoloji bir söylem uygulaması olarak ele alınmış olup, belirli bir zümrenin dünya görüşünü oluşturan ve olayları ve gerçekliği etkileyen inançlar ve değerler bütünü olarak ifade edilmiştir. Mesleki hakim ideoloji, hekimlerle yapılan anket sonuçlarının yorumlanmasında ve çeviri edimine ilişkin söylemlerinde bize yol gösterecektir (bkz. Bölüm 3).

2.1.4 Eleştirel Söylem Çözümlemesi Yaklaşımları

Eleştirel söylem çözümlemesinin esası, “eleştirel” olması gerçekliğine dayanır (Wodak ve Meyer 2009: 6). Eleştirel söylem çözümlemesinin temelinde Frankfurt Okulu ve Herbert Marcuse, Jürgen Habermas, Theodor Adorno, Walter Benjamin ile özdeşleştirilen eleştirel teori⁶ yatmaktadır (Wodak ve Chilton 2005: 19; Wodak ve Meyer 2009: 6).

Dilbilim çalışmalarında “eleştirel” terimi, ilk olarak “Eleştirel Dilbilim” adı verilen yaklaşımın tanımlanmasında kullanılmıştır (Wodak ve Meyer 2009: 7). Günümüzde ise bu terim, daha geniş anlamda kullanılmaktadır. Fairclough’a göre, “eleştiri” sözcüğü, olguların birbirleriyle bağlantılı olduğunu göstermenin bir yoludur (Fairclough 1995a:747).

⁶ Eleştirel teori, ilk olarak 1937 yılında Frankfurt Okulu mensubu sosyoloji uzmanı Max Horkheimer’ın “*Traditional and Critical Theory*” adlı makalesinde tanımlanmıştır. Eleştirel teori, anlamaya veya açıklamaya yönelik yaklaşımların aksine, toplumu eleştirmeyi ve bütünüyle değiştirmeyi amaçlayan sosyal bir teoridir. Eleştirel teorinin temel kavramları şunlardır: (1) eleştirel sosyal teori belirli bir zamandaki toplumları hedef almalıdır; (2) eleştirel teori coğrafya, ekonomi, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, antropoloji ve psikoloji dahil olmak üzere sosyal bilimlerin tümünü birleştirerek, toplumun daha iyi anlaşılmasını sağlamalıdır (Bohman 1996: 190).

“Eleştirel” sözcüğü söylem çözümlemesine kuramsal bir hareket noktası sağlar. Ruth Wodak’a göre, eleştirel söylem çözümlemesindeki eleştirel sözcüğü, mevcut olanı kabul etmeme, sorgulama, karmaşıklığı giderme, indirgemeciliğe ve dogmatizme karşı durma ve söylemin içerisindeki yapıları, iktidar ilişkilerini ve ideolojileri saptama anlamındadır (Wodak 2007). Bununla birlikte, Martin Reisigl ve Wodak, “eleştirel” sözcüğüne olumsuz anlam yüklemek yerine, “septik” olarak kabul eder (Reisigl ve Wodak 2001: 31)

Eleştirel teorinin gereklilikleriyle mutabık olarak eleştirel söylem çözümlemesi de, dilin, bilginin inşa edilmesi ve aktarılmasındaki rolünü öğrenmek için disiplinlerarası ihtiyaçların iyi kavranması gerektiğini vurgular (Wodak ve Meyer 2009: 7). Wodak’a göre hangi alanda olursa olsun eleştirel söylem çözümlemesi yapan araştırmacılar, yaptıkları işin akademik olduğu kadar sosyal, ekonomik ve siyasi bir boyutunun olduğunun da farkında olmalıdır (Wodak ve Meyer 2009: 7). Zira bir araştırmanın “eleştirel” olması, ona birtakım etik sorumluluklar da yükler (van Leeuwen 2006: 293).

Eleştirel teori yalnızca olguları ve durumları açıklamaz; aynı zamanda araştırma konusunu tepeden tırnağa masaya yatırır. İdeoloji kavramlarını bile kendi içerisinde ayrıştıran eleştirel teori, bireylerin kendi ihtiyaç ve çıkarları konusunda farkındalık sahibi olması için uğraşır (Wodak ve Meyer 2009: 7). Wodak’a göre, eleştirel yaklaşımlardan biri olan eleştirel söylem çözümlemesi, bireyleri özgürleştiren eleştirel bilgiler üretir ve aktarır; bu bağlamda bu tür eleştirel teorilerin amacı, bireylere “aydınlanma” ve “özgürleşme” sağlamaktır (Wodak ve Meyer 2009: 7).

Eleştirel söylem çözümlemesinin belirli bir yöntemi olmamakla birlikte, Wodak eleştirel söylem çözümlemesinin sıkça tercih edilen bir yöntem olduğunu ve her araştırma alanında kullanılabileceğini vurgular (Wodak ve Meyer 2009: 30). Michael Meyer de, eleştirel söylem çözümlemesini toplumsal olgularla ilgilenen, disiplinlerarası bir yaklaşım olarak nitelendirir (Wodak ve Meyer 2009: 30).

Eleştirel söylem çözümlemesini geliştiren isimlerden Fairclough ve Wodak'a göre eleştirel söylem çözümlemesinin başlıca özellikleri şunlardır:

- Eleştirel söylem çözümlemesi toplumsal sorunlara değinmelidir.
- İktidar ilişkileri söyleme dayalıdır.
- Söylem toplum ve kültürü tesis eder.
- Söylem ideolojik olarak çalışır. İdeolojiler, eşitsiz iktidar ilişkilerini, hakimiyet ve istismar ilişkilerini üreten toplumu tesis ve temsil eder.
- Söylem tarihseldir. Söylem, bağlam olmadan üretilemez. Bağlam da daima tarihseldir. Söylem yalnızca şimdiki zamana atıfta bulunmaz; aynı zamanda tarihe de atıfta bulunur. Çünkü dil de tarihseldir.
- Metin ve toplum arasında dolaylı ve karmaşık bir ilişki vardır. Eleştirel söylem çözümlemesi, hem sosyokültürel yapılar ve süreçler arasında, hem de metinler arasında bağlantılar kurar.
- Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır; yorumlayan kişinin konu bilgisine göre farklı şekilde yapılabilir.
- Söylem, bir tür sosyal etkinliktir (Fairclough ve Wodak 1997: 271-280).

Wodak'a göre, çözümleme tümevarılabilir (inductive) veya tümdengelinebilir (deductive) olmamalı; tutsak edici (abductive) olmalıdır (Wodak 1999: 186). Bu bağlamda, bir kültürü paylaşan bireyler (araştırmacılar da dahil olmak üzere), gerçekleri söylemek, yorumları aktarmak ve bilinen sorunlara çözüm üretmek yerine, kendi kültürlerini anlamak için birlikte çalışırlar. Eleştirel söylem çözümlemesi, karmaşık bir eylemdir ve eleştirel araştırmalarda kullanılabilecek en uygun yöntemlerden biridir (Wodak 1999: 186).

Teun van Dijk de, eleştirel söylem çözümlemesinin metin, söylem, sosyal biliş, iktidar, toplum ve kültür arasındaki karmaşık ilişkilerin incelendiği disiplinlerarası bir eylem olarak tanımlar (van Dijk 1988: 129).

Eleştirel söylem çözümlemesi için Fairclough ise belli bir kuralın hakim olmadığını ve araştırmacıların araştırmanın amacı ve konu bilgilerine göre söylemi farklı şekilde yorumlayabileceklerini vurgular (Fairclough 1992: 225).

2.1.5 Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Çeviribilim

1970’li yıllardan önce çeviri kuramı, kaynak metnin erek metin ile karşılaştırılması önermesine, “sadakat” ölçütüne dayanmaktaydı. Ancak sadakat ölçütünün ötesinde, ideoloji de çeviri ediminde görünmez bir etki unsuruydu. André Lefevre’in çeviriyi kaynak metnin yeniden yazımı olarak tanımlaması ile ideoloji nosyonunun çeviri edimindeki yeri tartışılmaya başlandı. Lefevre’e göre, yeniden yazılan her şey, hangi niyetle olursa olsun, erek toplumda belirli ideolojileri savunur (Lefevre 1992: vii).

Yapılan araştırmalar ideoloji, iktidar, hakimiyet ve hiyerarşi gibi kavramların etkisinin çeviri ediminde anlamın üretilmesi ve yorumlanması ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Modern çeviribilim perspektifinden bakıldığında, çevirinin hem kaynak metnin dilbilimsel özelliklerini taşıyan, hem de erek dil ve kültürün normlarını ve konvansiyonlarını barındıran bir eylem olduğunu görmekteyiz (Toury 1995: 56; Vermeer 2000: 220-222).

“İdeoloji” terimi genellikle siyasi bir yan anlama sahip olmakla birlikte, Türk Dil Kurumu *Büyük Türkçe Sözlüğü*’nde “*Siyasal veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü*” olarak ifade edilmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>). Şehnaz Tahir Gürçağlar’a göre çevirinin kendisi politiktir, çünkü çeviri hem bir etkinlik hem de bir üründür ve farklı özneler arasında müzakere sürecidir. Mikro düzeyde ele alınacak olursa bu özneler çevirmenler, yazarlar, eleştirmenler, yayıncılar, editörler ve okurlardır (Tahir Gürçağlar 2003: 113).

İdeolojiyi “yanlış bilinç” olarak tanımlayan Karl Marx’tan yola çıkarak, van Dijk ideolojiyi yanlış, hatalı, bozulmuş veya yanlış yönlendirilmiş bir inanç sistemi olarak tanımlar (van Dijk 1988: 129). Bireyler, dilin kullanımı ve söylem aracılığıyla ideolojileri edinir, öğrenir ve değiştirir (van Dijk 1988: 129).

Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, iktidar ve ideoloji kavramlarının dilsel iktidar ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Fawcett ve Munday 2009: 140). Günümüzde İngilizce uluslararası dil olarak kabul edilmekte ve diğer dillerin bilimsel ve teknolojik söylemini değiştirmektedir (Anderman ve Rogers 2005: 11). Bu tür iktidar ve ideolojik eşitsizlikler, 21. yüzyılın ilk on yılında çeviribilimin de ilgisini çekmeyi başarmıştır (Cunico ve Munday 2007: 140).

Susan Bassnett, çeviribilimi bir iktidar ilişkisi olarak tanımlar ve çevirmenlerin kullandığı farklı stratejilerin farklı hiyerarşik yapılar oluşturduğunu belirtir (Bassnett and Lefevere 1998: 137).

Maria Tymoczko’ya göre, ideoloji hem çeviri ediminde hem de ortaya çıkan üründe görülebilir; zira ideoloji, kaynak metnin içeriği ve kaynak metinde bulunan söz eylemler ile ilişkilidir ve ideoloji yalnızca erek metinde görülmez; aynı zamanda çevirmenin sesinde ve mısralarında da gizlidir (Tymoczko 2003: 182-183).

Benzer şekilde Schäffner de, kaynak metin seçimi ve erek metnin belirli konvansiyonlar çerçevesinde oluşturulması belirli talepler doğrultusunda ve isteğe göre geliştiği için, aslında her çevirinin ideolojik olabileceğini savunur (Schäffner 1996: 1). Ayrıca çeviride ideolojik öğelerin hem sözcük düzeyinde (örn. bir sözcüğün bilinçli kullanılması veya kullanılmaması) hem de dilbilgisi düzeyinde (örn. bir özneye atıfta bulunmama için edilgen yapıların kullanılması) yer bulduğunu belirtir (Schäffner 2003: 23). Schäffner, ideolojilerin neye benzediğini, nasıl çözümlenebileceğini ve toplumsal işlevlerinin neler olduğunu araştırmaya yönelik birtakım çalışmalar yapmış ve çeviri ve ideoloji arasındaki ilişkinin daha net bir tanıma kavuşması gerektiğinin altını çizmiştir (Schäffner 1996: 1).

Söylem çözümlemesi 1970’li yıllarda daha da gelişmiş, 1980-1990’lı yıllardan sonra çeviri kuramında uygulanmaya başlamıştır (Pym 1992: 227).

Bu çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi için Fairclough’ın üç boyutlu modeli kullanılacaktır. Aşağıda, bu model betimlenmektedir:

2.1.6 Fairclough’ın Üç Boyutlu Modeli

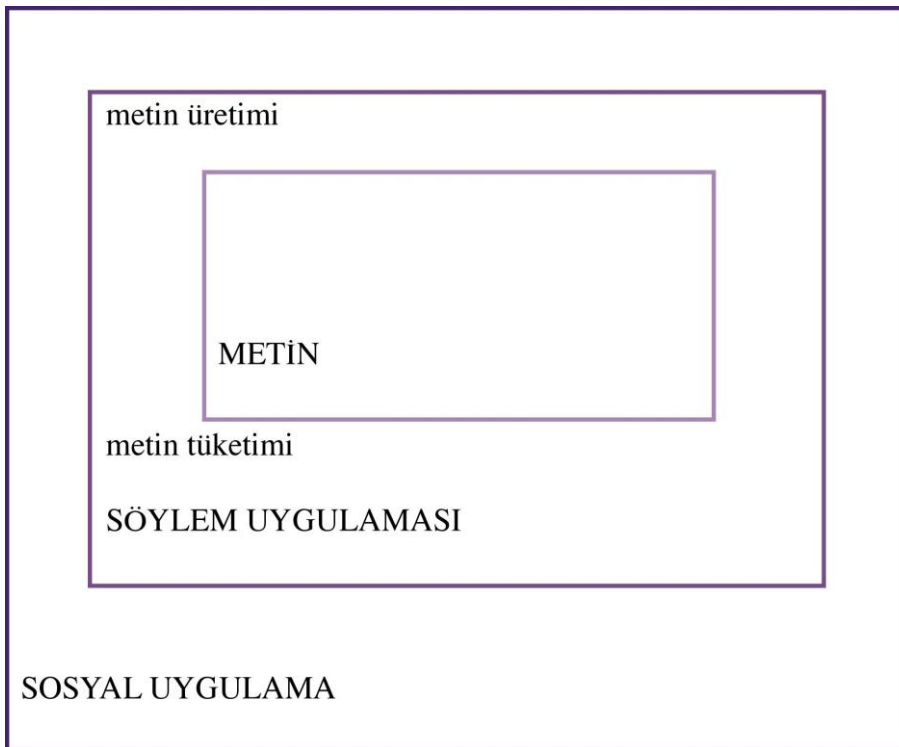
Eleştirel söylem çözümlemesi, dili sosyal bir eylem biçimi olarak gören ve söylemin sosyal ve siyasi iktidar öğelerini tartışan disiplinlerarası bir çözümleme yöntemidir (Fairclough 2001: 20). Eleştirel söylem çözümlemesini geliştiren araştırmacılardan biri olan Fairclough, söylem kavramını üç farklı şekilde ele almıştır. İlk olarak, en soyut haliyle, Fairclough’a göre söylem, dilin sosyal bir eylem olarak kullanılmasıdır. İkinci olarak, söylem, politik veya bilimsel söylem gibi özel bir alan içerisinde kullanılan dil türüdür. Üçüncü olarak, en somut haliyle, özel bir perspektiften yaşanan deneyimlere anlam veren konuşma biçimidir (Fairclough 1993: 138; Fairclough 2001: 14; Jørgensen ve Phillips 2002: 66-67). “Söylem” terimini dil ve görseller gibi gösterge sistemleri ile sınırlandıran Fairclough’a göre, söylem sosyal kimliklerin, sosyal ilişkilerin ve bilgi ve anlam sistemlerinin yapılanmasına katkıda bulunur (Fairclough 1992: 65).

Fairclough’a göre, sosyal yaşam, sosyal eylemlerin bir parçasıdır ve her eylem bir göstergeleşime (semiosis) sahiptir. Sosyal eylemlere odaklanarak eylemin yapısı ve doğası hakkında bilgi edinilebilir. Her eylem, bir üretimin sonucudur ve eylemler ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan sosyal yaşam içerisinde üretilir (Fairclough 2004: 12).

Fairclough’a göre eylemler şu özellikleri içerir: (i) verimlilik, (ii) üretim araçları, (iii) sosyal ilişkiler, (iv) sosyal kimlikler, (v) kültürel değerler, (vi) bilinç, (vii) göstergeleşim (Fairclough 2004: 122).

Fairclough, dil kullanımının üç boyuttan oluşan bir bildirişim eylemi olduğunu öne sürer (bkz. Şekil 2.2):

- Dil bir metindir (sözlü, yazılı, görsel veya tüm bunların kombinasyonu)
- Dil, metinlerin üretimi ve tüketimini kapsayan söyleme dayalı bir uygulamadır
- Dil, sosyal bir uygulamadır (Fairclough 1992: 73).

Şekil 2.2 Fairclough'ın Üç Boyutlu Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press).

Metin ve sosyal uygulama arasındaki ilişki, söylem uygulamaları aracılığıyla yürütülür. Bu bağlamda, metinler yalnızca söylemler ile oluşur (Fairclough 1992: 71; 1993: 136; 1995: 60).

Fairclough'ın üç boyutlu modelinin amacı, söylem çözümlemesi için analitik bir çerçeve oluşturmaktır. Bu model, metinlerin tek başlarına anlaşılacakları ve çözümlenemeyeceği; yalnızca diğer metinler ve sosyal bağlam içerisinde vücut bulabileceği ilkesine dayanır (Chouliaraki ve Fairclough 1999: 21).

Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modelinde, söylemin üretilmesi ve yorumlanmasında rol oynayan sosyobilişsel etmenler dahil, sosyal uygulamalar ve söylem uygulaması arasındaki ilişkiyi anlamak çok önemlidir (Fairclough 1993: 95).

Fairclough bir metin, söylem uygulaması ve sosyal uygulama olarak eleştirel söylem çözümlemesi için altı katmanlı araştırma yöntemi önermektedir (Jørgensen ve Phillips 2002: 76-89).

1. Araştırma konusunun (sorunun) belirlenmesi: Eleştirel söylem çözümlemesi, toplumdaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacak eleştirel sosyal araştırma yapmayı amaçlar (Jørgensen ve Phillips 2002: 77). Chouliaraki ve Fairclough, eleştirel söylem çözümlemesinin amacını, Roy Bhaskar'ın "açıklayıcı eleştiri" kavramını ödüncleyerek tanımlar (Chouliaraki ve Fairclough 2001: 235-236). Açıklayıcı eleştirinin çıkış noktası, yapılacak araştırmanın mevcut sorunu veya sorunları çözmesine dayanır. Bu sorun toplumdaki bireyler veya zümreler tarafından ortaya çıkarılabilir veya gerçeklik ve bireylerin inandıkları arasındaki eşleşmezliği gidermek için araştırmacı tarafından ortaya atılabilir (Chouliaraki ve Fairclough 2001: 235-236). Fairclough'a göre sorunu belirlerken, araştırma yöntemi söylemin ve muhtemel bir çözüm olabilecek sorunun sosyal yönlerinin çözümlenmesini amaçlamalıdır (Chouliaraki ve Fairclough 2001: 235-236).

Toplumumuzda hekimler ve hekim olmayan bireyler arasındaki dil kullanımına bağlı asimetrik iletişim, bu çalışmanın bir sorusudur. Bunu araştırmak için hekimlerle bir anket çalışması yapılmış ve hakim ideoloji ve dilsel iktidar tartışılmıştır. Bu asimetrik iletişimde çevirinin rolü irdelenmiştir.

2. Araştırma sorularının oluşturulması: Fairclough'ın üç boyutlu araştırma modelinde, araştırmanın tasarımı soruların oluşturulması sürecini de içermelidir (Jørgensen ve Phillips 2002: 78). Söylem uygulamalarının diğer sosyal uygulamalar ile diyalektik bir ilişkisi vardır; bu nedenledir ki, araştırma soruları

oluşturulurken ilkin sosyal uygulamalar incelenir (Jørgensen ve Phillips 2002: 78). Diğer bir deyişle, söylemler hem sosyal ve kültürel değişimleri yansıtmalı hem de bu değişimlere öncülük etmelidir (Jørgensen ve Phillips 2002: 78).

Bu bağlamda bu tezin amacı, hekimlerin kullandığı tıp dilini ve çeviri vasıtasıyla dilimize aktarılan tıp dilini eleştirel söylem çözümlemesi yoluyla analiz etmektir. Bu tezde, yapılan anketler aracılığıyla hekimlerin tıp metnlerinin çevirisine bakış açıları çözümlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda hekimlerin (sosyal uygulama eyleyicileri) günlük yaşamlarında birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları tıp dili irdelenmiş, çeviri ediminde çevirmenin sosyokültürel ve ideolojik tarafgirliği tartışılmıştır. Bununla birlikte, tıp metnlerinin çevirisinde kaynak metin ve erek metnin iktidar sahipleri ve altta yatan ideolojilerin aynı olup olmadığı da araştırılmıştır.

3. Malzeme seçimi: Jørgensen ve Phillips'e göre, eleştirel söylem çözümlemesinde malzeme seçimi araştırma sorularına ve araştırmacının konu bilgisine bağlıdır (Jørgensen ve Phillips 2002: 78). Eleştirel söylem çözümlemesinin yapıldığı bu çalışmada üç soruluk bir anket aracılığı ile tıp metnlerinin İngilizceden Türkçeye çeviri sürecinde erek kitlenin tercihleri, altta yatan ideolojileri araştırılmıştır. Ankette erek kitlenin çeviri metinlerden beklentisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.
4. Transkripsiyon: İnceleyeceğimiz olgu çalışması için anket yöntemi kullanılmıştır. Fairclough'a göre, sözlü yapılan söylemlerin yazıya dökülmesi önemlidir; çünkü transkripsiyon aynı zamanda sözel dilin yorumlanmasıdır (Fairclough 1992: 229). Bu bağlamda, birinci olgu çalışmamızda yapılan söylemlerin çeviriyazısı yapılmış ve ekte sunulmuştur (bkz. Ek 1).
5. Çözümleme: Üç boyutlu modelinde Fairclough olguyu söylem uygulaması, metin ve sosyal uygulama açısından inceler.

- *Söylem Uygulaması:* Söylem uygulamasının çözümlenmesi, metnin nasıl üretildiği ve tüketildiği ile ilgilidir (Jørgensen ve Phillips 2002: 81). Fairclough, metinlerin üretilme koşullarını sosyolojik açıdan incelemekten çok, metinlerde kullanılan söylemleri dilbilimsel açıdan irdeler (Jørgensen ve Phillips 2002: 82). Bu olgu çalışmasında, ankete katılan hekimlerin söylemleri, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisine ilişkin verilen bir ankete cevaben üretilmiştir. Metnin üretim koşulunun altında ise, hekimlerin mesleki dil kullanımını tercihi yatmaktadır. Tüketim bağlamında ise, anket cevaplarını kullanarak erek kitlenin tıp dilini ve çeviri metinleri nasıl yorumladığı araştırılmıştır.
- *Metin:* Fairclough metin analizi için çeşitli araçlar önermektedir. Bunlar (i) konuşmacılar veya metnin yazarları arasındaki kontrol; (ii) toplum düzeni ve ahlaki değerler; (iii) mecaz kullanımlar; (iv) anlatım biçimi (üslup); (v) dilbilgisidir (Fairclough 1992: 152, 158, 166, 169, 190, 194). Fairclough'a göre, tüm bu öğeler, araştırmacılara metinlerin sosyal ilişkileri, gerçekliği ve toplumsal kimlikleri yapılandığı hakkında içgörü kazandırır.

Fairclough, üç boyutlu eleştirel söylem çözümlenmesi modelinde metin özelliklerini araştırırken metin diline dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Fairclough'a göre, tıp metinlerinde fiillerin geçişliliği veya geçişsizliği, etken ve edilgen yapılar ve kiplik önemlidir. Metni oluşturan tercihler, hem sosyal ilişkiler hem de bilgi ve anlam sistemleri için söylemin inşasında önemli sonuçlar doğurur (Jørgensen ve Phillips 2002: 83-84).

- *Sosyal Uygulama:* Üç boyutlu eleştirel söylem çözümlenmesinin üçüncü boyutunu sosyal uygulama oluşturur. Fairclough, sosyal uygulamanın iki yönü olduğunu belirtir: (i) söylem uygulaması ve söylem düzeni

arasındaki ilişki belirlenmelidir; (ii) söyleme ait olmayan, sosyal ve kültürel ilişki ve yapıların Fairclough'ın deyimiyle söylemin sosyal matrisinin haritaları çıkarılmalıdır (Fairclough 1992: 237). Sosyal uygulama ve söylem uygulaması arasındaki ilişkiyi çözümlmek için çeşitli sorulara başvurulabilir: Söylem uygulaması, söylem düzenini yeniden üretir ve dolayısıyla sosyal uygulamada statükonun korunmasına katkıda bulunur mu? Söylem düzeni değişir ve sosyal uygulamada değişiklikler oluşur mu? Söylem uygulamasının ideolojik, politik ve sosyal sonuçları nelerdir? Söylem uygulaması, toplumdaki eşitsiz iktidar ilişkilerini gizler ve hatta pekiştirir mi ya da sosyal gerçeklik ve sosyal ilişkiler kurarak iktidar pozisyonunu değiştirir mi? Bu tür sorular sorarak, eleştirel açıdan bir olgu çalışması yapmak mümkündür (Jørgensen ve Phillips 2002: 87).

6. **Bulgular:** Fairclough'a göre, söylem çözümlemesi yapan kişilerin, araştırma sonucunda elde ettikleri bulguları toplumsal düzeyde kullanıp kullanamayacaklarına ilişkin etik sorumluluğu vardır ve araştırmacıların sonuçların toplumsal mühendislikte kullanılması halinde oluşabilecek riskleri tartması gerekir (Fairclough 1992: 221).

2.2 Yöntem

Bu çalışmanın amacı, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilerinde hekimler ve düz okuyucular arasında asimetrik ilişki olduğunu ve çevirinin bu asimetrik ilişkide oynadığı rolü göstermektir.

Eleştirel söylem çözümlemesine çeşitli kuramcılarının ve araştırmacılarının katkısı olmakla birlikte, bu tezde hekimlerle yapılan anketlerin değerlendirilmesinde Norman Fairclough'ın üç boyutlu modeli kullanılmıştır. Hekimlerin tıp metinlerinin çevirisine

ilişkin söylemlerinin analizi için anketin araç olarak kullanıldığı olgu çalışmasına Bölüm 3'te yer verilmektedir.

2.3 Sonuç

Bu bölümde, yapılan olgu çalışmasının (bkz. Bölüm 3) kuramsal çerçevesi ve yöntemi sunulmuştur. Kuramsal çerçeve olan eleştirel söylem çözümlemesinden önce söylem ve tıp söylemi tanımlanmış ve söylemin ideoloji ve iktidar kavramları ile olan ilişkisi irdelenmiştir. Bu tezin amacı, kısmen de olsa, hekimlerin kullandığı dilin altta yatan ideolojik nedenlerini sorgulamaya ve anlamaya yönelik olduğundan, söylemin bu kavramlarla olan muhtemel ilişkileri de incelenmiştir.

Bununla birlikte, eleştirel söylem çözümleme yaklaşımları tartışılmış ve bu yaklaşımların çeviribilim ile olan ilişkisi de anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak, analitik inceleme yapabilmek için Fairclough'ın üç boyutlu söylem çözümleme modeline ayrıntıları ile yer verilmiş ve çalışmanın kuramsal çerçevesi çizilmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, bu tezde olgu çalışması Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümleme modeline göre incelenmiş olup, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisinde tercih edilen dil irdelenmiş ve erek kitlenin çeviri stratejileri ve altta yatan ideolojileri ve çeviri dil ile edindikleri iktidar pozisyonları tartışılmıştır.

Fairclough'ın söylem uygulaması, metin ve sosyal uygulamayı içeren üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modeli çerçevesinde incelenen olgu çalışması Bölüm 3'te sunulmuştur.

BÖLÜM 3

OLGU ÇALIŞMASI

TIP METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN HEKİM SÖYLEMLERİNİN ELEŞTİREL ÇÖZÜMLEMESİ

3.1 Amaç

Bu bölümün amacı, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilerinde hekimler ve düz okuyucular arasında asimetric ilişki olduğunu ve çevirinin bu asimetric ilişkide oynadığı rolü göstermektir. Bununla birlikte, hekimlerin dil kullanımı konusunda iktidar pozisyonlarını tartışmak ve çeviri sürecinde iktidar kavramını irdelenek de amaçlanmıştır.

3.2 Materyal ve Yöntem

Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda, çalışma kapsamında 2009-2010 tarihleri arasında 50 hekim ile anket yapıldı. Ankete katılan hekimlerin 9'u pratisyen hekim, 32'si uzman hekim, 9'u akademisyendi (Yardımcı Doçent / Doçent / Profesör). Katılımcılar, tıp eğitimleri sırasında ve meslek yaşamlarında literatür metinleri ve yabancı dildeki yayınların çevirileri ile aktif olarak ilgilenen kişilerdi. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3.1'de özetlenmektedir.

Tablo 3.1 Katılımcı hekimlerin demografik özellikleri (n=50)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	18	%36
Erkek	32	%64
Eğitim ve Araştırma / Üniversite Hastanesi	26	%52
Özel hastane	24	%48
Pratisyen hekim	9	%18
Uzman hekim	32	%64
Anesteziyoloji ve Reanimasyon	1	
Biyokimya	1	
Dermatoloji	1	
Endokrinoloji	1	
Enfeksiyon Hastalıkları	2	
Farmakoloji	1	
Genel Cerrahi	2	
Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi	10	
Göz Hastalıkları	1	
İç Hastalıkları	2	
İmmünoloji	1	
Kardiyoloji	1	
Kardiyovasküler Cerrahi	1	
Nöroloji	1	
Ortopedi ve Travmatoloji	2	
Pediyatri	2	
Pediyatrik Kardiyoloji	1	
Radyoloji	1	
Akademisyen	9	%18
Doçent	3	%6
Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi	2	
Radyasyon Onkolojisi	1	
Profesör	6	%12
Anatomi	1	
Genel cerrahi	1	
Nöroloji	1	
Nöroşirürji	2	
Ortopedi ve Travmatoloji	1	

Katılımcılara telefon ve elektronik posta aracılığıyla veya yüz yüze görüşmeler sırasında aşağıdaki üç sorudan oluşan bir anket yöneltildi:

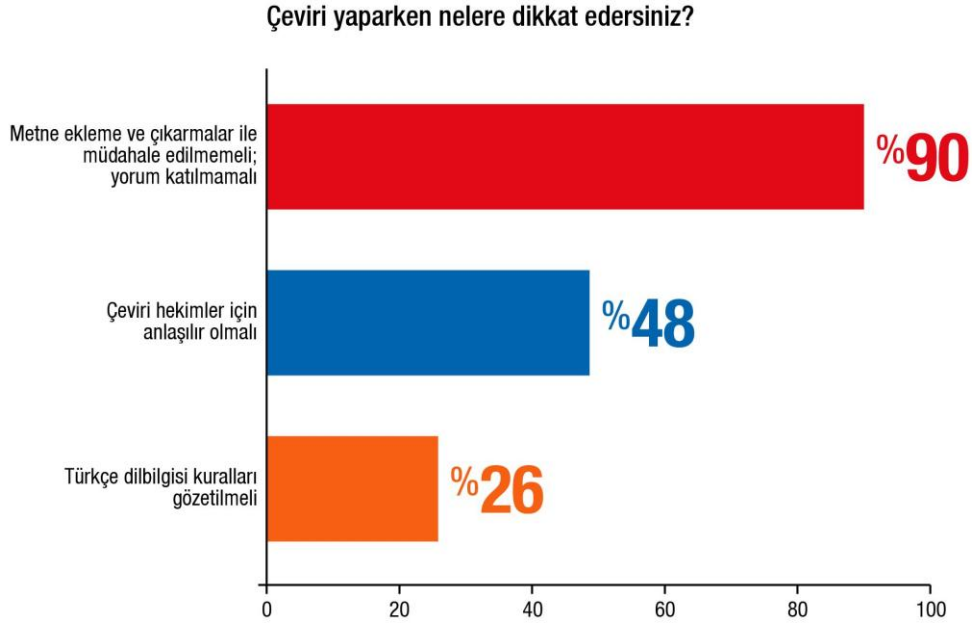
1. Sizce tıp metinlerinin çevirisi ne tür özellikler taşımalıdır?

2. Tıp metinlerini çevirirken Türkçeleştirmeyi mi tercih edersiniz yoksa Grekçe-Latince terminolojiyi, İngilizce tıbbi ifadeleri ve dil özelliklerini korur musunuz?
3. Tıp metninin çevirisi sizce kimler tarafından yapılmalıdır? (Hekimler ya da tıp alanında uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler)

Anket soruları Ek 1’de gösterilmektedir.

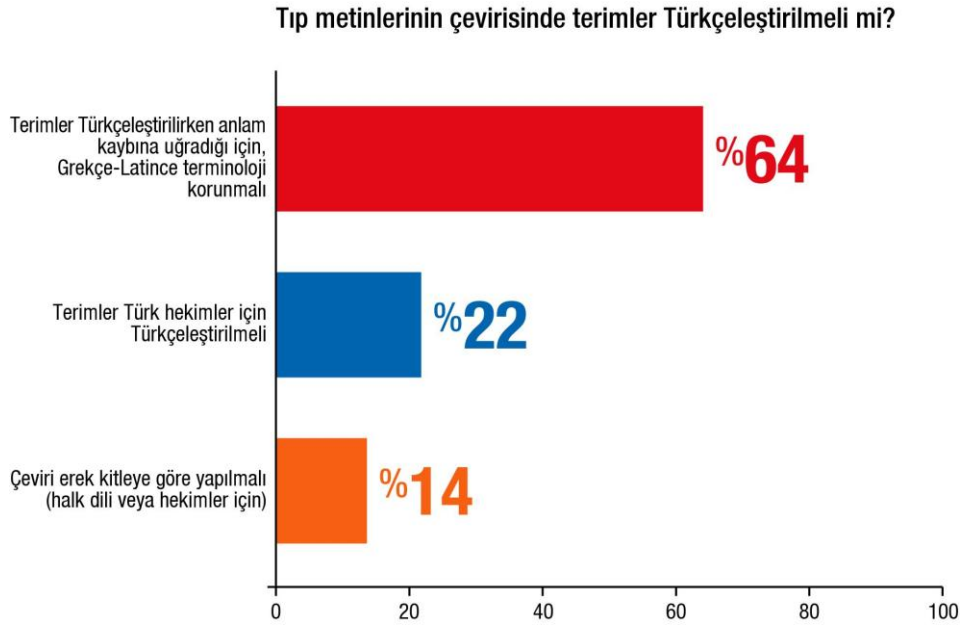
3.3 Bulgular

Katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar, birlikte değerlendirildi. Çalışmaya katılan hekimlerin 24’ü (%48), tıp metninin çevirisinde anlaşılabilirlik ölçütünü vurguladı. Hekimlerin 45’i (%90), çeviri yapılırken metne müdahale edilmemesi, yorum yapılmaması, ekleme ve çıkarmalara yer verilmemesi gerektiğini belirtti. Bunun yanı sıra, hekimlerin yalnızca 13’ü (%26), çevirinin Türkçenin dilbilgisi kuralları çerçevesinde yapılması gerektiğini bildirdi (bkz. Şekil 3.1)

Şekil 3.1 Çeviri sürecinde öne çıkan unsurlar

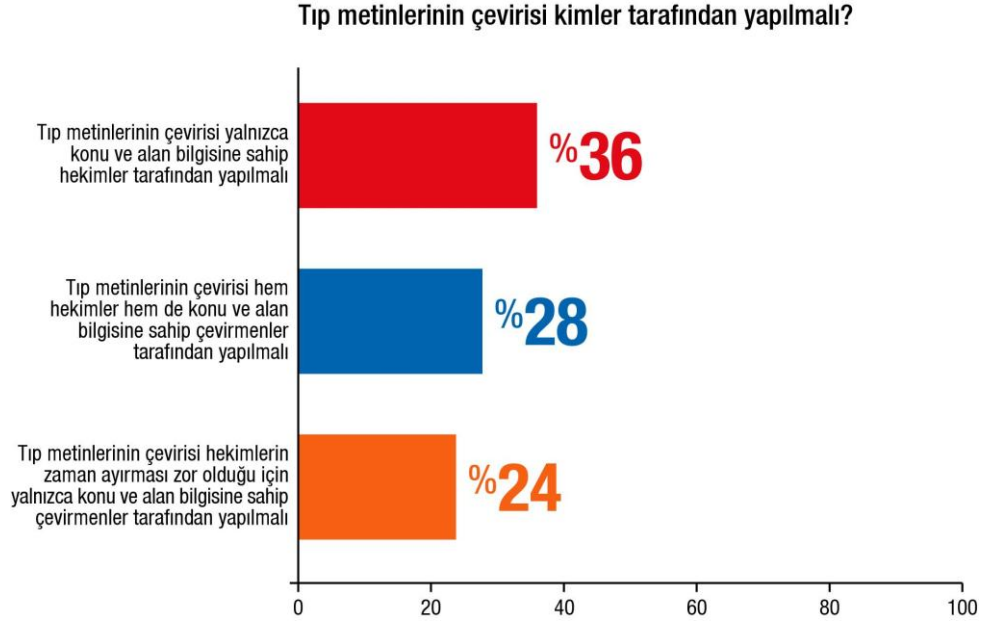
Türkçeleştirme sorusuna hekimlerin 32'si (%64), anlam kaybına yol açmamak için Grekçe-Latince terminoloji ve İngilizce tıbbi ifadeleri koruduğunu belirtirken, 11'i (%22), varsa Türkçe karşılıklarını tercih ettiklerini açıkladı. Ancak bu grup da Türkçe karşılıkların çoğu zaman yetersiz kaldığı konusunda hemfikirdi. Hekimlerin yalnızca 7'si (%14), çevirinin erek kitleye göre (halk içinse terimleri daha anlaşılır hale getirme / hekimler içinse Grekçe-Latince terminoloji ve İngilizce tıbbi ifadeleri koruma) yapılması gereken bir eylem olduğunu belirtti (bkz. Şekil 3.2)

Şekil 3.2 Tıp terimlerinin çevirisi

Bununla birlikte, tıp metnlerinin çevirisinin kimler tarafından yapılması gerektiği sorusuna farklı yanıtlar elde edildi. Katılımcıların 18'i (%36), tıp metnlerinin konu ve alan bilgisine sahip oldukları için yalnızca hekimler tarafından yapılması gerektiğini belirtirken, 14'ü (%28), hem hekimler hem de konu ve alan bilgisine sahip tıp çevirmenleri tarafından çevrilebileceğini bildirdi. Ayrıca hekimlerin 12'si (%24), hekimler için zaman alan bir eylem olması nedeniyle, çevirinin konu ve alan bilgisine sahip tıp çevirmenleri tarafından yapılması gerektiği, ancak bir hekim tarafından çevirmene danışmanlık hizmeti verilmesi ve/veya çevirinin kontrol edilmesi gerektiğini

belirtti. Ankete katılan hekimlerin yalnızca 6'sı (%12), çevirinin çevirmenlik eğitimi almış kişilere ait olan bir meslek olduğunu ve bu nedenle konu ve alan bilgisine sahip çevirmenler tarafından yapılması gerektiğini bildirdi (bkz. Şekil 3.3).

Şekil 3.3 Tıp metinlerini çevirmesi beklenen meslek sahipleri

3.4 Tartışma

Bu anket çalışmasında çeşitli veriler elde edilmiştir. Öncelikle, hekimlerin birçoğu Türkçenin bilim dili olmadığı konusunda hemfikirdir; bu nedenle tıp alanında Türkçe karşılıkların yetersiz kaldığı görüşünü paylaşmaktadır. Hekimler, günümüzde ölü diller arasında olan Grekçe-Latince terminolojinin evrenselliğini fikren kabul etmekte ve fiilen bunu günlük yaşamlarında hem sözlü hem de yazılı olarak uygulamaktadır. Hekimler, anlaşılabilirlik kavramını, Grekçe-Latince terim ve terim dışı İngilizce kalıplaşmış tıbbi ifadelerin dilimize korunarak ve/veya ödünçleme yöntemiyle aktarılması olarak tanımlamaktadır. Zira bu tür bir aktarım, erek kitle için anlaşılır olmaktadır. Diğer bir deyişle, düz okuyucuya bütünüyle yabancı gelen bir dil, hekimler

için anlaşılır olarak kodlanmıştır. Öyle ki, kimi zaman çeviri sürecinde Türkçeleştirilmiş terimler ve ifadeler, erek kitle tarafından yadırganmaktadır.

Çevirmenin metne müdahalesi de (yorum yapma, ekleme veya çıkarma), erek kitle için kabul edilebilir bir çeviri davranışı değildir. Bilimsel bir eseri okuyan kişi, yaşı ve eğitim düzeyinden bağımsız olarak, öğrenci konumundadır (Cankur 2009). Hekimler, bir çeviriyi okurken kaynak metnin yazarının sesini duymak ve yazarın çizdiği tabloyu görmek istemektedir. Bu bağlamda, çeviriyi gerçekleştiren çevirmenin herhangi bir yorumuna ya da metne müdahalesine karşı tahammülsüzlük gösterilmektedir. Diğer bir deyişle, bu bir çeşit hatırlatma niteliği taşımaktadır; birçoğu hekimlerin çevirmenin yorumuna ihtiyaçları olmadığını ve iktidarın kendi ellerinde olması gerektiği görüşünü paylaşmaktadır. Burada çevirmen yalnızca bir araç, çeviri ise ikincil bir etkinlik olarak görülmektedir.

Anket çalışmasında öne çıkan bir diğer unsur da, çevirinin sahibinin kimler olduğudur. Öncelikle katılımcılar çeviri için iyi bir dil ve tıp bilgisi gerektiği konusunda hemfikirdir. Tıbbın yalnızca terminolojiden ibaret olmadığı ve çeviri yapabilmek için alan bilgisine sahip olunması gerektiği de vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, hekimlerin önemli bir yüzdesi, hekim olmayan çevirmenler ile daha önce deneyimledikleri olumsuzluklar nedeniyle, çevirinin kesinlikle hekimler tarafından yapılması gerektiği görüşündedir. Önceki yıllarda tıp alanında uzmanlaşmış çevirmenlerin sayıca azlığından kaynaklanan bu tür olumsuz deneyimler nedeniyle, hekimler çevirilerini alan dışından kişilere emanet etmeye direnç göstermektedir. Birçoğunun halen tıp okumadan tıp çevirisi alanında nasıl uzmanlaşabileceği ve üniversitelerin çeviribilim bölümlerinden mezun olan kişilerin bu alanda nasıl yetkin olabileceği konusu hakkında bilgisi mevcut değildir. Hekimlerin bir kısmı da, çevirinin her iki meslek grubu tarafından icra edilebileceğini, ancak nihai aşamada çevirinin bir hekim tarafından kontrol edilmesi gerektiği görüşündedir. Buradan da anlaşılacağı gibi, bir hekimin bir çevirmene bütünüyle güveni yoktur ve son aşamada metnin sahibi olduğunu hissetmek ve/veya hissettirmek için yapılan işe müdahalede bulunur.

Fairclough'ın üç boyutlu modeline göre analiz:

Bölüm 2'de ayrıntılarıyla anlatıldığı üzere, eleştirel söylem çözümlemesi, dili sosyal bir eylem biçimi olarak gören ve söylemin sosyal ve siyasi iktidar öğelerini tartışan disiplinlerarası bir çözümleme yöntemidir (Fairclough 2001: 20). Eleştirel söylem çözümlemesini geliştiren araştırmacılardan biri olan Fairclough, söylem kavramını üç farklı şekilde ele almıştır. İlk olarak, en soyut haliyle, Fairclough'a göre söylem, dilin sosyal bir eylem olarak kullanılmasıdır. İkinci olarak, söylem, politik veya bilimsel söylem gibi özel bir alan içerisinde kullanılan dil türüdür. Üçüncü olarak, en somut haliyle, özel bir perspektiften yaşanan deneyimlere anlam veren konuşma biçimidir (Fairclough 1993: 138; Fairclough 2001: 14).

Bu olgu çalışması da, Fairclough'ın üç boyutlu modeli bağlamında söylem uygulaması, metin ve sosyal uygulama açısından incelenmiştir.

Söylem uygulaması. Söylem uygulamasının çözümlenmesinde sözlü veya yazılı metnin nasıl üretildiği ve tüketildiği esas alınır (Fairclough 1992: 77). Bu olgu çalışmasında, ankete katılan hekimlerin söylemleri, tıp metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisine ilişkin verilen bir ankete cevaben üretilmiştir. Metnin üretim koşulunun altında ise, hekimlerin mesleki dil kullanımı tercihi yatmaktadır. Hekimler, çeşitli nedenlerden ötürü,⁷ yapılan çevirilerde Grekçe-Latince terminolojinin ve tıbbi ifadelerin korunmasını tercih etmektedir.

⁷ Prof. Dr. Murat Servan Döşoğlu, bu nedenleri şu şekilde sıralamaktadır: Bilim dilinin Türkçe olamayacağı sanısı, yabancı kaynakların izlenemeyeceği kanısı, büyüklenmeci eğilimler ile yabancı terimlerle süslü konuşmanın konuşana farklı bir hava ve ayırım sağlayacağı kanısı, akademik yükseltmelerde yayının kalitesi yerine yabancı dille yayının aranması (bkz. Ek 2 s. 189; söyleşi, Döşoğlu 2009). Prof. Dr. Nedim Şimşek Cankur ise, bu nedenleri hem alışkanlık hem de seçkin görünme arzusu olarak açıklamaktadır. (bkz. Ek 2 s. 196; söyleşi, Cankur 2009). Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde yürütülen geniş ölçekli bir çalışmaya göre de, bu nedenler arasında sözcüklerin dilimize yerleştikten sonra değiştirmenin zorluğu, tıbbın hızla gelişmesi sonucunda ortaya çıkan yeni terimlere zamanında karşılık bulunamaması, Türkçe karşılığı olan sözcükleri kullanma gereksinimi bilincinin zayıf oluşu ve yabancı sözcük kullanma tutkusu mevcuttur (Sevinç ve Karacagil 2009: 253).

Bununla birlikte, söylem uygulamaları mevcut güç ilişkilerini ve güç eşitsizliklerini saptamada da kullanılır (Fairclough 1995: 78). Bu bağlamda, ortaya çıkan söylemin eleştirel çözümlemesi yapılacak olursa, hekimlerin, çeviri vasıtasıyla tanıştıkları ve/veya edindikleri ve hekim olmayan kişilerin anlamasını güçleştiren ve/veya anlamasını engelleyen bir dil kullandıkları görülebilir. Tercih edilen bu dilin, hekimler ve hekim olmayan bireyler ve/veya zümreler arasında asimetrik bir iletişime neden olduğunu söylemek mümkündür.

Metin. Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modelinin ikinci aşaması, söylemin “metin” olarak ele alınmasıdır (Fairclough 1992: 73). Söylemi bir metin olarak ele aldığımızda, olgu çalışması soru-cevap düzleminde olduğu için, metnin tonunun açıklayıcı / bilgilendirici olduğunu görmekteyiz (Newmark 1998: 39). Bu çalışmada ankete katılan hekimlerin anket sorularına verdikleri cevaplar da, çeviride Grekçe-Latince terminolojinin korunması ve yabancı dildeki tıbbi ifadelerin değiştirilmemesi gerektiği yönündedir. Fairclough'ın, farklı dil kullanımının, belirli bir ideoloji güdülen bir metin oluşturma arzusundan kaynaklandığını belirten önermesini destekleyecek şekilde (Fairclough 1995: 58), hekimlerin bilinçli veya bilinçsiz olarak hekim olmayan bireyler ve/veya zümreler üzerindeki iktidar arzusunun, onları “farklı” bir dil kullanımına itmiş olabileceği sonucuna varılabilir.

Sosyal uygulama. Üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesinin üçüncü boyutunu sosyal uygulama oluşturur. Olgu çalışmasından anlaşıldığı üzere, hekimler tıp metinlerinin çevirisinde Grekçe-Latince terminoloji ve İngilizce tıbbi ifadelerden oluşan bir Türkçe dil kullanımını tercih etmektedir. Bunu yaparken, terimler dilimize ödünçleme ya da harf çevirisi yoluyla doğrudan girmektedir. Sosyal açıdan bu tür bir farklılaşmış dil kullanımı, hekimler ve hekim olmayanlar arasındaki sınırı keskinleştirmekte ve asimetrik toplumsal ilişkileri ve dilsel eşitsizlikleri pekiştirmektedir. Günümüzde İngilizcenin bilim dili olarak kullanılması ve Türkçeye yapılan çevirilerde eğilimin “terminolojiyi koruma” yönünde sürmesi, mevcut statükonun konumunu sağlamlaştırmaktadır.

3.5 Sonuç

Sonuç olarak, günümüzde tıbbın katlanarak arttığı ve her geçen gün yeni alt dalların ortaya çıktığı gerçeği göz önünde bulundurulursa, hekimler için eşzamanlı enformasyon dolumuna ihtiyaç olduğu açıktır. Bu gereksinimin mevcut durumda etkili çeviri vasıtasıyla giderildiği düşünülmektedir.

Bu olgu çalışmasında Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile birtakım sorulara yanıt aranmıştır. Çalışma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- (i) İngilizceden Türkçeye yapılan tıp metinlerinin çevirisinde, başlıca Grekçe-Latince terminoloji ve İngilizce kalıplaşmış tıbbi ifadeler korunmaktadır. Çeviriler bu yolla erek kitle için anlaşılabilirlik özelliği kazanmaktadır.
- (ii) Hekimler, anlaşılabilirlik kavramını, Grekçe-Latince terim ve terim dışı İngilizce kalıplaşmış tıbbi ifadelerin dilimize korunarak ve/veya ödünçleme yöntemiyle aktarılması olarak tanımlamaktadır. Zira bu tür bir aktarım, erek kitle için anlaşılır olmaktadır.
- (iii) Çeviride tıp dilinin “hakimiyet” esaslı olduğu anlaşılmaktadır. Hekimler, yalnızca kendilerinin anlayabileceği bir dil kullanmakta ve bu dilin “özel” olma özelliğinin çeviri yoluyla korunmasını talep etmektedir. Böylece hekimler iletişimde iletişimin akışını ve sonucunu belirleyen kişiler olmayı sürdürebilmektedir.
- (iv) Çevirmenin metne müdahalesi de (yorum yapma, ekleme veya çıkarma), erek kitle için kabul edilebilir bir çeviri davranışı değildir. Hekimlerin çeviri yoluyla Türkçede kullandığı bu hekimlik dili, hekim olmayan kişiler tarafından anlaşılmasını güçleştiren ve/veya engelleyen bir özelliğe sahiptir. Tercih edilen bu dil, hekimler ve hekim olmayan bireyler ve/veya zümreler arasında asimetric iletişime yol açmaktadır.
- (v) Sosyal açıdan bu tür bir farklılaşmış dil kullanımı, hekimler ve hekim olmayanlar arasındaki sınırı keskinleştirmekte ve asimetric ilişkileri

pekiştirmektedir. Bu bağlamda, çevirinin tıp alanında önemli bir ideolojik rolünün olduğunu söylemek mümkündür.

- (vi) Hem profesyonel çevirmenler hem de hekim çevirmenler açısından değerlendirildiğinde, çeviri yapabilmek için iyi düzeyde kaynak ve erek dil bilgisi ve tıp bilgisi, hatta bazı dallar için alan bilgisi gerekliliği göze çarpmaktadır.
- (vii) Çevirmenin rolü açısından değerlendirildiğinde, tıp çevirmeninin tarafgir olma durumu göze çarpmaktadır. Erek kitlenin düz okuyucu tarafından anlaşılmayan bir dil kullandığını ve bunun dışına çıkılarak yapılan çevirilere karşı direnç gösterdiğini bilerek, çevirmen bir *skopos* çerçevesinde çeviri yapmak durumundadır. Bu bağlamda, çevirmen de erek okuyucu ile aynı skopos ve ideoloji çerçevesinde eylemini gerçekleştirmektedir. Çevirmenin, tarafgirliği ile hekim ve hekim olmayanlar arasındaki asimetrik ilişkiyi, diğer bir deyişle statükoyu, pekiştiren kişi olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Hekim söylemleri bağlamında İngilizceden Türkçeye yapılan tıp metinlerinin çevirisinde kullanılan stratejiler, erek kitlenin çeviri metinden beklentisi, erek kitle için anlaşılabilirlik kavramı, çeviriyi yapan meslek grubu, kullanılan dil ve iktidar ilişkisi ve çevirmenin ideolojik tarafsızlığı gibi soruların yanıtının arandığı bu tezde Fairclough'ın üç boyutlu modeli ile eleştirel söylem çözümlemesi yapılmış ve birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, tıp metinlerinin çevirisine geçmeden önce bir üst kategori olarak bilimsel ve teknik metinlerin çeviri özellikleri söylemler üzerinden değerlendirilmiştir. Ardından tıp metinlerinin çevirisine ilişkin literatürde yer alan söylemlerin analizi yapılmıştır. Ayrıca tıp metinlerinde kullanılan özel alan dili olarak adlandırılan tıp dili, tıp terminolojisi genel hatlarıyla incelenmiş ve genellikle kaynak odaklı çevirilerin yapıldığı gözlemlenen bu alanda terimsel eşdeğerliği sağlama yöntemleri tartışılmıştır. Terimsel eşdeğerliğin yanı sıra, tıp metinlerinin çevirisinde önemli kabul edilen alan bilgisinin rolü de irdelenmiştir. Sonuç olarak söylemlerin, tıp metinlerinde kaynak odaklı bir çeviri yaklaşımı izlenmesi gerektiği yönünde olduğu bulunmuş; terminolojinin korunarak erek kitle için anlaşılır hale getirilmeye çalışıldığı sonucuna varılmıştır. Terimlerin Türkçeye çevirisinde ise transliterasyon ve ödüncümeden yararlanıldığı görülmüştür.

İkinci bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesi ve yöntemi sunulmuştur. Kuramsal çerçeve Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümlemesi modeline dayanmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesinden önce söylem, tıp söylemi, ideoloji ve iktidar kavramları ele alınmıştır. Bu kavramlar ile erek kitlenin çeviri yoluyla iktidarını sürdürme arzusu tartışılmıştır. Tezin amaçlarından biri, kısmen de olsa, hekimlerin kullandığı dilin altta yatan ideolojik nedenlerini sorgulamaya ve anlamaya yönelik olduğundan, söylemin bu kavramlarla olan muhtemel ilişkileri de incelenmiştir.

Bununla birlikte, eleştirel söylem çözümleme yaklaşımları tartışılmış ve bu yaklaşımların çeviribilim ile olan ilişkisi de anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak, analitik inceleme yapabilmek için Fairclough'ın söylemi bir metin, söylem uygulaması ve sosyal uygulama olarak ele aldığı üç boyutlu çözümleme modeline olabildiğince ayrıntılı yer verilmiş ve çalışmanın kuramsal çerçevesi çizilmiştir.

Üçüncü bölümde, tıp metinlerinin çevirisine ilişkin hekim söylemlerinin eleştirel çözümlemesini yapmak için bir olgu çalışmasına yer verilmiştir. Olgu çalışması kapsamında 2009-2010 tarihleri arasında tıp eğitimleri sırasında ve sonrasında literatür metinleri ve yabancı dildeki yayınların çevirileri ile aktif olarak ilgilenen ve farklı branşlardan 50 hekim ile telefon ve elektronik posta aracılığıyla veya yüz yüze görüşme yoluyla anket yapılmış ve katılımcıların verdiği cevaplar Fairclough'ın üç boyutlu eleştirel söylem çözümleme modeline göre değerlendirilmiştir.

Söylemler üzerinden yapılan olgu incelemesi sonucunda şu çıkarımlara varılmıştır:

- İngilizceden Türkçeye yapılan tıp metinlerinin çevirisinde, başlıca Grekçe-Latince terminoloji ve İngilizce kalıplaşmış tıbbi ifadeler korunma eğilimindedir.. Çeviriler bu yolla erek kitle için anlaşılabilirlik özelliği kazanmaktadır.
- Hekimlerin çeviri yoluyla Türkçede kullandığı bu hekimlik dili, hekim olmayan kişiler tarafından anlaşılmasını güçleştiren ve/veya engelleyen bir özelliğe sahip görünmektedir. Tercih edilen bu dil, hekimler ve hekim olmayan bireyler ve/veya zümreler arasında asimetrik iletişime yol açmaktadır.
- Sosyal açıdan bu tür bir farklılaşmış dil kullanımı, hekimler ve hekim olmayanlar arasındaki sınırı keskinleştirmiş ve asimetrik ilişkileri pekiştirmiş görünmektedir. Bu bağlamda, söylemlerden hareketle çevirinin tıp alanında önemli bir ideolojik rolünün olduğunu söylemek mümkündür.
- Çeviri yapabilmek için iyi düzeyde kaynak ve erek dil bilgisi ve tıp bilgisi, hatta bazı dallar için alan bilgisi gerekliliği göze çarpmaktadır.

- Çevirmen de bir *skopos* çerçevesinde çeviri yapar. Bu bağlamda, çevirmen de erek okuyucu ile aynı ideoloji çerçevesinde eylemini gerçekleştirme eğilimindedir. . Çevirmenin, taraflılığı ile hekim ve hekim olmayanlar arasındaki asimetrik ilişkiyi pekiştirdiğini söylemek mümkündür.

Eleştirel söylem çözümlemesi açısından değerlendirildiğinde, söylemi üç boyutta ele alan Fairclough'a göre, eleştirel söylem çözümlemesi mevcut iktidar ilişkilerini ve eşitsizliklerini saptamada kullanılır (Fairclough 1995: 78). Bu çalışmada hekimlerin çeviri vasıtasıyla tanıştıkları ve/veya edindikleri ve hekim olmayan kişilerin anlamasını güçleştiren ve/veya anlamasını engelleyen bir dil kullandıklarını görmekteyiz. Bu bağlamda, çevirinin bir meslek grubu için mevcut iktidar eşitsizliklerinin sürdürülmesinde bir araç olarak kullanıldığını söyleyebiliriz; zira çeviri yoluyla tercih edilen bu dilin hekimler ve hekim olmayan bireyler ve/veya zümreler arasında asimetrik bir iletişime neden olduğu bilinmektedir.

Çalışmada tıp metinlerinin çevirisinde erek kitlenin ideolojisinin de önemli bir etmen olduğu görülmektedir. Bir toplumsal grup tarafından paylaşılan ideoloji, bireylerin konuşmalarını ve yarattıkları metinleri de etkiler. Aynı grubun üyeleri, ideolojilerini öğrenmek, onaylamak, söylemek ve diğer üyelerle paylaşmak için dili kullanırlar (Van Dijk 1998: 13). Tez kapsamında yapılan olgu çalışmasında ideolojinin dilde yansıtılmasının ilk örneği, sözcük ya da terim düzeyinde karşımıza çıkmaktadır. Grekçe-Latince terminolojinin ve İngilizce sözcüklerin ve söz öbeklerinin ödünçleme veya harf çevirisi ile Türkçeye aktarılması ve metne müdahalenin kabul edilemez bir davranış olarak görülmesi, erek kitlenin ideolojisinin dile yansıtıldığının bir kanıtı olarak kabul edilebilir. Bu açıdan, tıp söyleminde çevirinin kişilerin ve/veya zümrelerin iktidar aktarımında önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Fairclough'ın farklı dil kullanımını, belirli bir ideoloji güdülerek bir metin oluşturma arzusu olarak açıklayan ifadesinden yola çıkılarak (Fairclough 1995: 58), hekimlerin de dil kullanımı yoluyla asimetrik ilişki sağlama ve iletişimde iktidar sahibi olma arzusu olduğunu söylemek mümkündür. Bir diğer neden de, tıp eğitimine başlar

başlamaz öğrencilerin bir uzmanlık diliyle tanışması ve bu dil aracılığıyla tıbbi öğrenmesi olabilir (Açıkalin 1995: 50). Bu noktada statükonun korunmasında bireysel olarak hekimlerin dışında, üniversitelerde uygulanan müfredat da rol oynuyor olabilir. Günümüzde uzun yıllar süren tıp eğitiminde geçerli olan, Grekçe-Latine kök ve ekler ile türetilen terimler ve İngilizce ifadelerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana tıp dilinin Türkçeleştirilmesi için, gerek dönemin dil uzmanları gerek hekimler tarafından çeşitli çabalar ortaya kalsa da, kimi zaman terimler anlam kaybına uğradığı için, kimi zaman da tıbbın evrenselliğinin korunması için uygulamaya geçilememiştir. Hekimler bu durumda anlaşılır olmak adına “çevirmemek” gerektiğine inanmıştır. Bu da dilsel iktidarın sürekli üretilmesine neden olmaktadır. Bunda tıbbın gelişmiş ülkelerden ithal edilmesi ve yerinde üretilmemesinin de payı olduğu bir gerçektir.

Öte yandan, çeviri ediminin yalnızca kaynak dildeki / metindeki iktidarın erek dile / metne aktarılması olduğunu söylemek, çevirinin rolünü ve önemini indirgemek olacaktır. Betimleyici çeviribilimin çeviriyi doğru veya yanlış gibi öznel ölçütlerle değerlendirmedini göz önünde alınırsa, çevirinin bir amaca ve/veya erek okuyucuya göre yapıldığı unutulmamalıdır. Tıp metnlerinin erek okuyucu da hekimler olduğuna göre, çevirmenin erek okuyucunun çıkarları doğrultusunda çeviri yapması doğal bir eylemdir. Bu bağlamda, tıp metnlerinin çevirisi, erek okuyucunun talepleri doğrultusunda yapılmakta, erek okuyucunun direnç göstereceği terim ve kalıplara yer verilmemektedir.

Tıp metnlerinin çevirisinin kimler tarafından yapıldığı sorusuna katılımcıların çoğunlukla “hekimler” olarak yanıt vermesi, erek kitlenin çevirmenlere duyduğu güvensizliğin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bunun başlıca nedeni, üniversitelerin Çeviribilim / Mütercim-Tercümanlık Bölümlerinde okuyan öğrencilerin tıp metnlerinin çevirisine ilişkin bir ders almaması ve dolayısıyla bu alanda uzmanlaşmış çevirmenlerin sayıca az olması olabilir. Ancak uzman çevirmen sayısının az olmasına karşın, teknik çevirmen olduğu için tıp metnlerinin çevirisi ile ilgilenen çevirmen sayısı fazladır. Bunun sonucunda, alan bilgisine sahip olmayan kişiler tarafından yapılan çeviriler nedeniyle hekimler genellikle çeviri konusunda hayal

kırıklığı yaşamakta ve olumsuz deneyimler ile karşı karşıya gelmektedir. Bu da, hekimlerin çeviri konusunda yine kendi meslektaşlarına güvenmesine neden oluyor olabilir. Bu önyargı, tıbbın da dil ile aynı zorlukta öğrenilebileceği düşüncesinden yola çıkılarak, Çeviribilim / Mütercim-Tercümanlık Bölümlerinin müfredatına ilave edilecek dönemlik özel alan çevirisi dersleri aracılığıyla öğrencilerin tıp alanını tanınması ve tıp metinlerinin çevirisine ilişkin stratejileri öğrenmesi ile değiştirilebilir.

Bu tez, eleştirel söylem çözümlemesi yönteminden yararlanarak, tıp dilinde çevirinin yerini tartışan akademik çalışmalardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Bu yönüyle, tıp metinlerinin çevirisine ilişkin araştırma yapacak kişilere ışık tutabilir.

Çalışmanın hazırlık aşamasında tıp metinlerinin çevirisine ilişkin literatürde yeterli bilgilerin olmadığı fark edilmekle birlikte, Grekçe-Latince kökenli ve İngilizceden ödünçlenerek oluşturulan tıp dilinde çeviri ediminin etkilerini ve sonuçlarını anlamak için daha kapsamlı akademik çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Açıklım, Işıl (1995) *A Linguistic Analysis of Turkish Medical Language and Doctor-Patient Communication*, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi
- Althusser, Louis (1970) "Ideology and Ideological State Apparatuses" in *Lenin and Philosophy and other Essays*, translated by Ben Brewster, 121-176
- Anderman, Gunilla, Rogers, Margaret (2005) *In and Out of English: For Better or Worse?*, Clevedon: Multilingual Matters
- Anderson, Janet, B (1996) "The Language of Eponyms" in *J.R. Coll Physicians Lond.*, Vol. 30, No. 2, 174-177
- Arroya, Marquez, C (2007) "Interview with Henry Fischbach" in *Panace*, Madrid: Tremedica, Vol. 8, No. 25
- Aydın, Erdem (2004) *Hipokratik Tıp*, Ankara: Hacettepe Tıp Fakültesi, Deontoloji, Tıp Etiği ve Tarihi AD Dersleri
- Baker, Mona, Saldanha, Gabriela (2009) "Scientific and Technical Translation" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Oxfordshire / New York / Canada: Routledge, 246-259
- Banay, George, L (1948). "An Introduction to Medical Terminology I. Greek and Latin Derivations" in the *Bulletin of the Medical Library Association*, Vol. 36, No. 1, Chicago: Medical Library Association, 1-27
- Berk, Özlem (2005) *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları
- Bohman, James (1996) "Critical theory and democracy" in Rasmussen, D. (ed), *The Handbook of Critical Theory*, Oxford: Blackwell, 190
- Brekke, Magnar (2004) "Linguistic Aspects of the Translation of Scientific and Technical Text" in Kittel, H. et al. (eds), *Translation: An International Encyclopedia of Translation Research*, Berlin: Walter de Gruyter, 619-635

- Brunt, Richard, J (1987) “My waterworks are playing me up something chronic: The Description of the English of Medicine and Some Didactic Implications” in W. Lorsch and R. Schulze (eds), *Perspectives on Language in Performance*, Tuebingen: Gunter Narr, 434-440
- Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*, London / New York: Routledge
- Byrne, Jody (2006) *Technical Translation: Usability Strategies for Translating Technical Documentation*, Netherlands: Springer
- Cankur, Şimşek, N (2002) “Tıp Eğitiminde Dil: I Önemi, Gelişmesi ve Geleceği” *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, Bursa, Cilt 28, Sayı 1, 29-32
- Cankur, Şimşek, N. *Türkçe Tıp Dili Üzerine*. [Röportaj] Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı, 22.01.2009
- Conrad, Peter (1979) “Types of Medical Social Control” in *Sociology of Health and Illness*, Vol. 1, No. 1, 1-11
- Cunico, Sonia, Munday, Jeremy (2007) “Encounters and Clashes: Introduction to Translation and Ideology”, in *The Translator*, Volume 13, Number 2, 141-149
- Dan, Douglas (2001) “Language for Specific Purposes Assessment Criteria: Where Do They Come From?” in *Language Testing*, 18(2), 171-186
- Doltaş, Dilek, Ruhi, Şükriye, Zeyrek, Deniz, Öner, Bengi, Işın, Doğan, Gürkan (2003) *Söylem Üzerine*, Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı
- Döşoğlu, Servan, M. *Türkçe Tıp Dili Üzerine*. [Röportaj] Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Anabilim Dalı, 14.01.2009
- Eagleton, Terry (1991) *Ideology: An Introduction*, London: Verso
- Elçioğlu, Ömür, Duman, Seyyare, Kırımlioğlu, Nurdan (2007) “Bir Kurumu Temsil Eden Hekimin Kullandığı Dildeki Güç Unsurları”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, Sayı 15, 19-29
- Engel, Gert; Picht, Heribert (1990) “New Professional Profiles in Knowledge Engineering and Knowledge Transfer” in *Terminology and Knowledge Engineering*, Vol. 1, 47-61
- Erten, Asalet (2003) *Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Fairclough, Norman (1992) *Critical Language Awareness*, London: Longman
- Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*: Cambridge: Polity Press
- Fairclough, Norman (1993) *Language and power* (ed.), New York: Longman
- Fairclough, Norman (1995a) *Media Discourse*, London: Edward Arnold
- Fairclough, Norman (1995b) *Critical Discourse Analysis*, London: Longman
- Fairclough, Norman; Wodak, Ruth (1997): “Critical Discourse Analysis” in *T. Van Dijk (ed.) Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Volume 2. London: Sage, s. 258-284
- Fairclough, Norman (2001) *Language and Power* (2nd edition), London: Longman
- Fairclough, Norman (2001) “The Dialectics of Discourse” in *Textus*, Vol. 14, No. 2, 231-242
- Fawcett, Peter, Jeremy, Munday (2009) “Ideology” in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Oxfordshire / New York / Canada: Routledge, 137-142
- Finch, C, A (1969) *An Approach to Technical Translation: an introductory guide for scientific readers*, New York: Pergamon Press
- Fischbach, Henry (1962) “Problems of Medical Translation” in *Bulletin of the Medical Library Association*, 50(3), 462-472
- Fischbach, Henry (1986) “Some Anatomical and Physiological Aspects of Medical Translation: Lexical Equivalence, Ubiquitous References and Universality of Subject Minimize Misunderstanding and Maximize Transfer of Meaning” in *META*, Vol. 31, 16-21
- Fleischman, Suzanne (2003) “Language and Medicine” in *The Handbook of Discourse Analysis*. Massachusetts/Oxford: Wiley-Blackwell, 470-502
- Franco Aixelá, Javier (2004) “The study of Technical and Scientific Translation: An Examination of its Historical Development” in *The Journal of Specialised Translation*, Issue 1, 24-49

- Gürçağlar-Tahir, Şehnaz (2003) "The Translation Bureau Revisited: Translation as Symbol" in María Calzada Pérez (ed), *Aprosos of Ideology*, Manchester: St. Jerome Publishing, 113-130
- Habermas, Juergen (1970) "Technology and Science as Ideology" in *Toward a Rational Society*, Boston: Beacon, 81-122
- Hann, Michael (1992) *The Key to Technical Translation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Hann, Michael (2004) *A Basis for Scientific and Engineering Translation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Hatipoğlu, Tahir ve Ekinçi, Sabahat (2002) *Tıbbi Terminoloji*. Ankara: Şahin Matbaası
- Herman, Mark (1993) "Technical Translation Style: clarity, concision, correctness" in Sue Ellen Wright and Leland D. Wright (eds) *Scientific and Technical Translation, American Translation Association Scholarly Monograph Series, Volume VI*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing, 11-20
- Hoffmann, Lothar (1991) "Texts and Text Types in LSP" in Hartmut Schröder (ed), *Subject-oriented Texts: Language for Special Purposes and Text Theory*, Berlin: Walter de Gruyter, 158-167
- Jørgensen, Marianne; Phillips, Louise, J (2002) *Discourse Analysis as Theory and Method*, London / California / New Delhi: Sage
- Jumpelt, Rudolf Walter (1961) *Die Übersetzung naturwissenschaftlicher und technischer Literatur [Translating Natural Science and Technical Texts (translated)]*, Berlin: Langenscheidt
- Kocatürk, Utkan (2005) *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Nobel Tıp Kitabevi
- Kazancı, Metin (2006) "Althusser, İdeoloji ve İdeoloji ile İlgili Son Söz", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı 24
- Lefevere, Andre (1992) *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*, London / New York: Routledge
- Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics* (2002), New York: Longman
- Lukács, George (1971) *History and Class Consciousness*: Cambridge: MIT Press

- McMorrow, Leon (1998) "Breaking the Greco-Roman Mold in Medical Writing: The Many Languages of 20th century medicine" in H. Fischbach (ed) *Translation and Medicine. American Translation Association Scholarly Monograph Series, Volume X* Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 13-27
- Micic, Sofija (2008) "The Role of Translation in Undergraduate Medical English Instruction" in *IBÉRICA*, Vol. 16, 169-182
- Micic, Sofija (2009) "A New Bilingual Dictionary for Medical Profession" in the *American Journal of Translation Studies 1*. Utah: Academic Press, 24-37
- Molina, Lucia; Amparo Hurtado Albir (2002) "Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach" in *META*, Vol. 47, No. 4, 498-512
- Montalt Resurrecció, Vicent; González Davies, Maria (2007) *Medical Translation Step by Step. Translation Practices explained*. Manchester: St. Jerome Publishing
- Montero-Martinez, Silvia (2001) "The Translator as a 'Language Planner': Syntactic Calquing in an English-Spanish Translation of Chemical Engineering" in *META*, 46(4), 687-698
- Moore, Keith, L (1987) "Anatomical Terminology/Clinical Terminology" in *The Clinical Anatomy*, Vol. 1, No. 1, New York: Wiley-Liss, 7-13
- Mtintsilana, Priscilla; Morris, Rose (1988) "*Terminography in African Languages in South Africa*" in *South African Journal of African Languages*, Vol. 8, No. 4: 109-113
- Munday, Jeremy (2001) *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, London / New York: Routledge
- Newmark, Peter (1979) "A Layman's View of Medical Translation" in *British Medical Journal*, 1405-1407
- Newmark, Peter (1981) *Approaches to Translation*, Oxford: Pergamon
- Newmark, Peter (1988) *A Textbook of Translation*, London / New Jersey: Prentice Hall
- Newmark, Peter (1998) *More Paragraphs on Translation*, Clevedon / Bristol: Multilingual Matters

- Nida, Eugene, A (1964) *Towards a Science of Translating*, Leiden: Brill
- Nida, Eugene, A; Taber, Charles, R (1974) *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: Brill
- O'Neill, Marla (1998) "Who makes a better medical translator: The medically knowledgeable linguist or the linguistically knowledgeable medical professional? A physician's perspective" in Henry Fischbach (ed) *Translation and Medicine, American Translation Association Scholarly Monography Series Vol. X*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 69-80.
- Phillips, Nelson; Hardy, Cynthia (2002) *Discourse Analysis: Investigation Processes of Social Construction*, California: Sage
- Picht, Heribert (1987) Terms and Their LSP Environment – LSP Phraseology, *META*, 32(2), 149-155
- Pinchuck, Isadore (1977) *Scientific and Technical Translation*, London: Westview Press
- Pym, Anthony (1992) "Limits and Frustrations of Discourse Analysis in Translation Theory", *Revista de Filologia de la Universidad de La Laguna*, 227-239
- Qingjia, Yan (2001) "Scientific Translation" in Chan Sin-Wai and David E. Pollard (eds), *An Encyclopedia of Translation Chinese-English, English-Chinese*, Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong, 942-949
- Rethman, Michael, P; Nunn, Martha, E (2003) "Clinical Versus Statistical Significance" in *The Journal of Periodontology*, Vol. 70, No. 6, 700-702
- Riggins, Harold, Stephen (1997) "The Rhetoric of Othering" in *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse*, California: Sage
- Robinson, Douglas (2003) *Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation*, London / New York: Routledge
- Rosdolsky, Maria (2004) "History of Medicine Part I – Brief Review of Medical History" in *Caduceus*. Virginia: American Translators Association, 4-8
- Sager, Juan, C (2001) "Terminology Applications" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London / New York / Canada: Routledge, 251-255
- Sager, Juan, C (2001) "Terminology Standardization" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London / New York / Canada: Routledge, 255-258

- Sager, Juan, C (2001) "Terminology Theory" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London / New York / Canada: Routledge, 258-262
- Schäffner, Christina (2003) "Third Ways and New Centres - Ideological unity or difference?" in María Calzada Pérez (ed), *Aprosos of Ideology*, Manchester: St. Jerome Publishing, 23-41
- Sevinç, Hüseyin, F; Karacagil, Mustafa (2009) "Tıp dili ve Türkçe Üzerine Öğrenci Görüşleri", *Erciyes Tıp Dergisi*, Cilt 31, Sayı 3, 250-255
- Simpson, Paul (1993) *Language, Ideology and Point of View*, London / New York: Routledge
- Talbot, Mary; Atkinson, Karen; Atkinson, David (2003) *Language and Power in the Modern World*, Edinburgh: Edinburgh University Press
- Toury, Gideon (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing
- Türk Dil Kurumu (TDK) [İnternet], <http://www.tdk.gov.tr>
- Tymoczko, Maria (2003) "Ideology and the position of the translator: In what sense is a translator 'in-between'?" in María Calzada Pérez (ed), *Aprosos of Ideology*, Manchester: St. Jerome Publishing, 181-201.
- van Dijk, Teun (1988) "Social Cognition, Social Power and Social Discourse" in the *Paper for the International Conference on Social Psychology and Language*, Bristol, 129-157
- van Dijk, Teun (1998) *Ideology: A Multidisciplinary Approach*: London: Sage
- Van Hoof, Henri (1998) "The Language of Medicine: A Comparative Ministudy of English and French" in Henry Fischbach (ed) *Translation and Medicine, American Translation Association Scholarly Monograph Series, Volume X*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing, 49-68
- van Leeuwen, Theo (2009) "Discourse as the recontextualization of social practice: a guide" in *Methods for Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 144-162
- Vermeer, Hans, J (2000) "Skopos and Commission in Translational Action" in Andrew Chesterman (trans.) and Lawrence Venuti (ed), *The Translation Studies Reader*, London: Routledge, 221-233

- Vinay, Paul, J; Darbelnet, Jean (1995) *Comparative Stylistics of French and English* (trans. and ed. By Juan C. Sager and M. J. Hamel), Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Waitzkin, Howard (1989) "A Critical Theory of Medical Discourse: Ideology, Social Control, and the Processing of Social Context in Medical Encounters" in *The Journal of Health and Social Behavior*, Vol. 30, 220-239
- Wakabayashi, Judy (1996) "Teaching Medical Translation" in *META*, Vol. 41, No. 3, 356-365
- Wetherell, Margaret; Potter, Jonathan (1992), *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf
- Wilce, James (2009) "Medical Discourse" in *The Annual Review of Anthropology*, Vol. 38, 199-215
- Wodak, Ruth (1995) "Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis" in *Handbook of Pragmatics*, Verschueren, Jef, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert and Chris Bulcaen (comps.), Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Wodak, Ruth; Chilton, Paul (2005) *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis: Theory, Methodology and Interdisciplinarity*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing
- Wodak, Ruth (2007) "What is critical discourse analysis? Ruth Wodak in conversation with Gavin Kendall" in *Forum Qualitative Social Research*, Vol. 8, No. 2
- Wodak, Ruth; Meyer, Michael (2009) "Critical Discourse Analysis: history, agenda, theory and methodology" in *Methods for Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 1-34
- Wodak, Ruth; Reisigl, Martin (2009) "The Discourse-Historical Approach (DHA)" in *Methods for Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 87-122
- Wood, Linda, A; Kroger, Rolf, O (2000) *Doing Discourse Analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text*, California: Sage

EK 1

HEKİM ANKETLERİ

(BÖLÜM 3: OLGU ÇALIŞMASI-I)

Ek 1.1 Anket Örneği

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı :

Unvanı :

Çalıştığı Kurum :

Görevi :

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Zaman ayırdığınız için teşekkür eder, iyi çalışmalar dilerim.

Saygılarımla,

Esra Çetintaş Sönmez

Ek 1.2 Hekim Anketleri

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Akın Yavuzalp
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Anadolu Hastanesi, Side, Antalya
Görevi : Turizm Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Metnin içeriği sadeleştirilmeden ve eklemeler yapılmadan olduğu gibi Türkçeye aktarılmalı, teknik terimler Latince olarak bırakılmalı, çevrilmemelidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Doku, organ, hastalık, tedavi, cerrahi yöntemler gibi teknik terimler olduğu gibi bırakılmalı, diğer kısımlar çevrilmelidir. Çünkü metni okuyan meslek grubu tıp camiasıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence tıp metinlerinin çevirisini yapan insanın tıbbi nosyonu olması, yani hekim olması daha başarılı sonuçlar ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Anıl Yeşildal
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Muayenehane, İstanbul
Görevi : Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzman
Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Genellikle doğru ve güvenilir olmasına dikkat ederim. Mantık hataları içermemeli.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çevrilen metne ve hitap edeceği okuyucu kitlesine göre değişir. Ben şahsen kendi web sitemde anne-babalara yazdığım yazıların tıbbi terimlerden mümkün olduğunca ayıklanmasına dikkat ediyorum.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence hekimlerin yapması daha doğru olur, ancak bunu için özel eğitim almış tercümanlar da çevirebilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Arzu Takıl Şengül
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Anesteziyoloji Uzman Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Yorum katılmadan en yalın hali ile anlatılmak istenilenin anlatılmış olması, terminolojiye sadık kalınmasını beklerim.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

İlgili dalda Türkçe terminolojiye sadık kalınmalı, evrensel ise evrensel dil bozulmamalı.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Yeterince tecrübe edinmiş, Türkçeyi güzel kullanan, yazan ve bilim dallarında terminolojiye hakim kişiler yapmalı.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Atayla Gençoğlu
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Başasistan

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Doğru, anlaşılır ve birebir çeviri olmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Bazı sözcüklerin tam karşılığı olmadığından çok Türkçeleştirmem; Latince veya İngilizce olarak bırakırım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Her iki grup da yapabilir. Önemli olan iyi bir lisan ve tıp bilgisidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Atilla Uysal
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Başasistan

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Özgün dilde verdiği anlamı, çevrilen dilde o dilin kurallarına göre vermelidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakılmalı, çünkü yabancı kelimelerin tam karşılıkları dilimizde olamayabiliyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Dile hakim hekimlerin yapması daha uygun olur.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Aynur Yerlioğlu
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Radyoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çok uzun olmayan, anlaşılabilirliği bozmayan kısa ve özlü cümlelerle ifade edilen, mümkünse tıbbi literatüre girmiş İngilizce ve Latince kelimelerle aslına sadık kalınarak yapılan çeviriler olmasına dikkat ederim.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Aşırı Türkçeleştirmeyi tercih etmem, çünkü İngilizce kelimenin karşılığını bazen Türkçede tam olarak bulamıyorum. Sanki bazen Türkçe kelimeler açıklamada yetersiz kalıyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Kesinlikle hekimler yapmalı. Her sözcüğü kelimesine çevirmeye kalktığında oldukça yüklü anlam kargaşası meydana geliyor. Ortalık sözcük kirliliği ile oldukça karışık buluyor.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metnlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Aysun Doğan Ölçmen
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Klinik Şef Yardımcısı

1. Bir hekim olarak tıp metnlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metnlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çeviri kolay anlaşılabilir, yalın bir dilde olmalı. Türkçe dil kurallarına uygun olmalı, fazla devrik cümle içermemeli.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Aşırı Türkçeleştirmem. Özellikle anatomik terimlerde ortak kullanılan Latince kelimeleri korurum.

3. Tıp metnlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

İyi dil bilen hekimler yapabilir. Profesyonel çevirmenler yapacaksa mutlaka konunun uzmanı kişilerle yakın işbirliği halinde çalışmalılar. Çünkü konunun iyi bilinmesi çok önemli, sesteş kelimelerin tercümesinde doğru anlamı kaçırmamak gerekir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Ayşe Sibel Güney
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : İç Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Aslına uygun olması, çevirmenin yorumunun katılmamış olması, birebir çevrilmiş olması, medikal ifadeler ve terimlerin değiştirilmemesi.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Tümüyle Türkçeleştirmek zaten mümkün değil. Karşılacak Türkçe kelime olmayabiliyor. Okuyacak kişi hekimse zaten medikal terimlerin kullanımı değişmiyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimin dil bilgisi çeviri yapacak düzeyde ise hekim yapmalı. Dili bilmek konuşmak ile bilimsel çeviri yapmak farklı. Ancak medikal konuya hakim olmaları nedeniyle çeviri sırasında oluşan kayıp daha az oluyor. Profesyonel çevirmenlerin ise bu konuda tıbbi bir danışmanlık alıp almadıklarını bilmiyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Ayşe Sokullu
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzman
Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinleri çevirileri konunun medikal boyutunu anlatabilir nitelikte olmalı, tamamen Türkçe karşılıklarla anlam bozulmamalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Terimler bazında Türkçe yetersiz kalabildiği için tam Türkçeleştirilmesine karşıyım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekim denetiminde uzmanlar yapmalıdır. Zira tıbbi anlatımda hekim danışmanlığı önemlidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Cumhure Altınışik
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medicana Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göz Hastalıkları Uzman Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde çevirinin akıcı ve anlaşılır olması gereklidir, konuyu aynen yansıtmalıdır.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çevirirken hekimler açısından çok fazla Türkçeleştirmeye gerek görmüyorum. Çünkü dünya genelinde tıp biliminde Latin dili kullanılmaktadır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp metinlerini çevirirken çevirmenin tıp metinleri hakkında yeterli bir bilgiye sahip olması gereklidir. Alan bilgisine hakim oldukları için tıp metinlerinde hekimlerin çevirmen olmalarını uygun buluyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Ege Çinceroğlu
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bursa
Görevi : Acil Servis Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çeviride orijinal metinde bulunan Latince yapı kesinlikle bozulmamalı. Çeviriyi yapan kişi, metnin orijinalini okuduğu zaman ifade edilen konuyu anlayabilmeli. Ancak bu şekilde doğru bir çeviri yapılabilir.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Metnin orijinali İngilizce ise olduğu gibi kalmasını tercih ediyorum. Çünkü bazı ifadeleri Türkçe düşünmek ya da Türkçeleştirmek çok daha zor oluyor. Diğer dillerden yapılacak çeviriler konusunda da bütünlük bozulmadan çeviri yapılmalı.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence en iyi çeviriyi yine o yabancı dili çok iyi bilen doktor yapabilir. Doktorların yapacağı çevirinin çevirmenlerin yapacağı çeviriden daha başarılı olacağına inanıyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Elif Hakkı
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Enfeksiyon Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Doğru Türkçe kullanılmasına, devrik cümle olmamasına ve verilmek istenen mesajın doğru aktarılmasına önem veriyorum. Tıbbi sözcüklerin çevirisinde hata olmamalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Tıbbi metinler çevrilirken güncel Türkçe tıp dilinde çevrilmelidir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Çeviri için hekim olması şart değil ama çeviri yapanın tıp diline hakim olması gerekiyor. Bu alanda Türkiye’de yetişmiş tercüman olmadığından şu an için en doğru tercümenin hekimler tarafından yapıldığına inanıyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Emin Sönmez
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Acil Servis Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Anlaşılabilir olmalı ve akıcı bir anlatıma sahip olmalı. Cümleler kısa olmalı . Metne sadık kalınmalı ve çevirmen yorum yapmamalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Özellikle Türkçeleştirmeye dikkat ederim, çünkü bu metnin anlaşılmasını ve akılda kalmasını kolaylaştırır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence tıp çevirilerini çevirmenler yapmalı. Bu konuda eğitim alınmasının şart olduğuna inanıyorum. Hekimler içinse çeviri yapan hekimin sadece kendi branşına özgü konularda çeviri yapması gerekir, aksi takdirde hekim yapmış olduğu hataları fark edemez.

Bir tıp çevirmeni bana göre bu konuda meraklı ve gayretli istekli olmalı, çünkü yapılan çeviriler insan sağlığına etki etmektedir. Ülke içerisindeki sağlık politikaları çevrilmiş olan bu belgelere ve kitaplara göre şekillenmektedir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Erdem Türemen
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Endokrinoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Birebir çeviriden daha çok anlam korunarak Türkçeye çevrilmeli. Bunun için ya konuyu bilen kişilerce çevrilmeli ya da çeviriyi yapacak olan kişiler konu ile ilgili ayrıntılı ön çalışmalar yapmalı

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Eğer kullanılan terimlerin tam Türkçe karşılıkları varsa mutlaka olanları kullanırım. Tam Türkçeleşince anlamda kayıp oluyorsa metnin anlamını korumak için aynen bırakırım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimlerin bu işi yapacak zamanı olacağını zannetmiyorum. Bence profesyoneller yapabilir ama bir hekim bence mutlaka son metni gözden geçirmeli ve güncelleştirmelidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Ertan Çam
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinlerinin çevirisi için her iki dilde kullanılan jargonun iyi bilinmesi gerekir. Sadece cümle ve terimlerin çevirisi yeterli olmaz. Hekimlerin günlük konuşma ve yazışmalarında kullandıkları dilde tercih ettikleri kelimeler Latince, İngilizce veya Fransızca veya kendi dillerinde olabilir. Bu yüzden kelime ve cümlelerin bire bir çevirisi yetersiz kalır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Mutlaka çevrilen dildeki kullanımlar dikkate alınmalı, cümle yapısı çevrilen dile göre gerektiğinde kısaltılıp uzatılmalı veya bölünmeli. Türkçe dilbilgisine göre düzenlenmelidir. Birebir çeviriden kaçınılmalı. Sık kullanılan terimler İngilizce veya Latince kullanıldıkları gibi bırakılmalı, Türkçeleştirmek için zorlanılmamalıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bu konuda tecrübesi olan hekimler veya çeviri konusunda uzmanlaşmış kişiler.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Esin Tuncay
Unvanı : Doçent
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Klinik Şefi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

- Çeviri metinlerinin anlamının yanı sıra tıbbi metin diline de dikkat edilmesi,
- Dış yayın metinlerinde ise düzeltme nedeniyle geri dönüşleri önemli ölçüde önlemek için yazım kurallarının oldukça dikkatle uygulanması gerekir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Tıbbi dilde bazen Türkçe karşılığı olmayan bazen de Türkçeleşmiş olduğu için değiştirilemeyen sözcüklere özen gösterilerek çeviri yapılması daha uygun olur.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Çevirileri uzman profesyonellerin yapması ama danışman olarak hekimleri kullanmasının en uygun çözüm olacağı kanısındayım.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Figen Akın
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Dermatoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çeviri dilinin sade ve anlaşılabilir olmasına, metnin anlam bütünlüğü taşımasına, okuduğumda kafamda bir şeyleri şekillendirmesine dikkat ederim. Metni öncelikle İngilizce okur ve ne bütününe ne anlattığını anlamaya çalışır ve ondan sonraki aşamada çeviriye geçerim.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Metni olduğu gibi Türkçeleştirmem. Bazı Latince kelimeleri olduğu gibi kullanırım. Çünkü bunların Türkçe karşılığı olmaz.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp çevirilerini hekimlerde bu alanda uzmanlaşmış çevirmenlerde yapabilir. Fakat çeviri sonunda mutlaka bir hekimin gözden geçirmesi bence daha uygun. Çünkü tıbbi çeviri tıbbi bilgi gerektiren bir iştir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Julius Epie
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Esenevler Sağlık Ocağı
Görevi : Hekim

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Konuya eksiksiz sadık kalınması gerek. Bu yüzden çeviri konuya hakim biri tarafından yapılması daha uygun olur. Tıp mesleği ve buna bağlı olmayan kişilere yönelik makaleler olmadığı için dili süslemek adına yazarın anlatmaya çalıştığı konudan uzaklaşılmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Tıp çevrelerinde sıkça kullanılan ve kabul görmüş Türkçe karşılığı tıbbi terminoloji gün geçtikçe yerleşmeye başladı. Olmayanlar için de küçük bir araştırma sonucunda orijinal terminolojiyi ne şekilde kullanıldığı bulunacaktır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

2000’li yılların başından beri Türkiye’de tıbbi yazarlık olarak yerleşmekte olan bir uzmanlık alanı vardır. Tıbbi bir geçmişi olan (hekimler, temel bilimler alanında uzmanlar, vs) ve tıbbi yazarlığı bir meslek olarak gören kişiler tıp metinlerinin çevirisini yapmalı. Fakat kendini eğitmiş ve zaman zaman konuyla ilgili olarak sürekli

workshoplara katılan veya bir kursa katılmış normal çevirmenler de çevirilerini yapabilecektir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Kaan Erler
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Ortopedi Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

İçeriğini değiştirmemeli, farklı anlamlar yüklememeli, yorum yapmamalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çevirinin amacı Türkçeleştirmektir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimin yapmasında fayda var, çünkü eğitimi sayesinde doğru yorum yapabilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Levent Cansever
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metni yazan kişinin anlatmak istediği düşünceleri tam olarak içermelidir. Çeviren kişi yorumunu katmamalıdır. Yani birebir çeviri olmalıdır. Yorumu okuyan kişiye bırakmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Yorum katmadan tıbbi terimler korunarak çevirilmelidir. Çeviren kişi yorum katmamalıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

İdeal olanı ilgili uzmanlık dalından birinin ya da kişinin kendisinin yapmasıdır. Ancak maalesef yeterli İngilizceye sahip olan hekim bulmak zordur. Bunun için de profesyonel çevirmenlere ihtiyaç vardır. Benim tecrübem bugüne kadar çeviri yaptırdığım kişilerin çevirisi hep yetersiz kalmıştır. Makale gönderdiğimde İngilizce için hep düzeltme geldi. Bunun içinde tıbbın içinde ya da yanında bir hekimin olduğu çeviri daha güzel olabilir

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı	: Lütuf Erkan
Unvanı	: Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum	: Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi	: Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Başhekim Yardımcısı

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinlerinin çevirisinde bence en önemli olan, metindeki bilgilerin doğru olarak aktarılabilmesidir. Buda ancak çeviriyi yapan kişinin tıp alanında bilgi birikimine sahip olması ile mümkün olur. Aksi takdirde sadece çeviri yapılacak olursa, konu ile alakasız bir metinle karşılaşabilirsiniz, cümleler bir birinden kopuk ve bağlantısız gibi durur. Çeviriyi yapan yaptığı çeviri metnini önce kendisi anlayabilmelidir ki, doğru aktarabilsin. İkinci önemli husus ise çeviri cümlelerinin dilbilgisi anlamında birebir aynı olmasının gerekli olmadığıdır. Önemli olan anlamı en doğru aktarabilecek cümle yapısını sade bir şekilde sunabilmektir.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Bazı kelimelerin tam Türkçesi yoktur. Çünkü tıp dili universaldır (Latince) tıp alanındaki herkes o kelimeyi orijinal anlamı ile bilir. Bunun illa da Türkçesini yazmak için uğraşmak, çeviriyi basitleştirir ve farklı sonuçlar doğurabilir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bu konuda uzmanlaşmış kişiler demek istiyorum, ama tıp alanında çevirmen olarak uzmanlaşmak için neredeyse bir tıp öğrencisi gibi tıbbi konuları okuyup, hastalıklar konusunda bilgi sahibi olmak gerekir. Dil bilgisi çok iyi olan (İngilizce tıp eğitimi alanlar gibi) kişiler bu işi çok iyi yapıyorlar. Onun dışında tıp alanından olmayan bir çevirmenin iyi olabilmesi için, her zaman bir tıp hekimi ile yakın temasta olarak bu işi iyi yapabileceğini düşünüyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Mahmut Şahin
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel İstanbul Göğüs Hastalıkları Merkezi
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi,
Klinik Müdürü

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Türkçesi anlaşılır olmalı ve Türk gramerine uygunluk göstermelidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Bir tıp hekimi bu çeviriyi yapmışsa olduğu gibi bırakırım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Konuya hakim olduğu ve alanı tanıdığı için bir tıp hekiminin yapmasının daha uygun olacağı düşüncesindeyim.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Meltem Can
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
İstanbul
Görevi : Nöroloji Anabilim Dalı, Asistan

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Öncelikle dildeki basitliğe ya da bağlaçlı cümlelerin varlığına demek daha doğru olur. Bir başka önemli özellikte konu hakkındaki bilgi birikimim ne de olsa anlayamadığımız cümleleri ‘sanırım şunu demek istedi’ şeklindeki basit çözümlere kaçma kolaylığından olsa gerek. Hangi özellikler taşımaları kısmına gelirse yalın, sade ve de konuyu bilen birisinin çeviri yapmış olması önemli. Konu hakimiyeti olmayan birisinin yaptığı çevirilerde özellikle tıbbi terim kısımlarında epeyce bir saçmalamalar oluyor.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Elbette Türkçeleştiriyorum ki daha basit oluyor. Çünkü İngilizce olarak düşünmeyi pek bilemediğimden ve de konuşma dili olarak kullanamadığımdan olsa gerek.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Ben hekimlerin yapma taraftarıyım. Belirttiğim gibi tıbbi terimler açısından hastalığı, bulgular, tedavileri, kısaltmaları elbette bir hekim bir başka hekime daha rahat aktaracaktır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Metin Güden
Unvanı : Doçent
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Radyasyon Onkolojisi Uzman Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Anlatılan konunun anlamının tam olarak yansıtılması önemli.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirmek yerine olduğu gibi bırakılmasını tercih ederim.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp metinlerinin çevirisini profesyonel çevirmenler tarafından yapılmalıdır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Murat Servan Döşoğlu
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi
Görevi : Nöroşirürji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
Türk Nöroşirürji Derneği Nöroşirürji Sözcükleri Çalışma Grubu Başkanı

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Dil kullanımı ve Türkçeyi bozmayan bir yapı çok önemli. Ancak elbette ön planda verilmek istenilen mesajın anlamının değiştirilmemesi geliyor. Anlam ve anlaşılabilirlik bozulmamalı.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Benim öncelikli hedefim, Türkçesi var olup da birçok nedenle meslektaşlarımız tarafından kullanılmayan terimlerin kullanılmasını teşvik etmek. Zorlama Türkçeleştirme çalışmaları bugüne kadar olumlu sonuçlanmadığından yerleşmiş yabancı kökenli terimlerin Türkçeleştirilmesini doğru bulmuyorum. Tıp eğitimi henüz başında özellikle anatomi öğrenmek için yoğun bir Latince öğrenme savaşına giriliyor. Bu eğitimden sonra hem siz bunları kullanmaya başlıyorsunuz, hem de günlük pratikte

hocalarınız devamlı bu dille konuşuyorlar. Yeni kuşağın Türkçesini duyma şansı, hatta böyle bir konudan haberdar olma şansı bile yok. Ancak alan hekimleri içinde bizler gibi azınlıkta olanların çabaları ile konu gündeme taşınabiliyor, duyarlılık zamanla oluşturulabiliyor. En önemli sorun eğitimcilerin eğitimi. Yerleşik terimlerin Türkçeleştirilmesi ise hem beğenilmediğinden, hem de tam karşılığı bazen bulunamadığından tepki oluşturuyor. Fizik, Kimya, televizyon, tren gibi terimlerin Türkçe karşılığını zorlarsanız çabalar baştan tepki ile karşılaşır. Ancak eşgüdüm (koordinasyon), güncelleme (upgrade), ilerleyici (progressif), kansızlık (anemi), bilgisayarlı (komputerize) gibi örneklerde Türkçeleri mutlaka kullanılmalı.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp metinleri, Türkçe ve yabancı dil bilgisine ve kullanımına aşina hekimler ve alanı tanıyan ve bu konuda tecrübeli profesyoneller tarafından çevrilmelidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Mustafa Arık
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara
Görevi : Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı,
Asistan

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Dikkat ettiğim şey rutin tıbbi terim kullanımı ile ahenkli olması. Yani günlük kullanımda kimi Latince terimleri Türkçeleştiriyoruz kimilerini Türkçeleştirmiyoruz. Çeviri bu uyumu göstermeli.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Karmaşıklığa sebep olmadığı sürece Türkçeleştirilebilir. Mesela “Bacak” kavramı aslında diz altından ayak bileğine kadar olan vücut parçasının adıdır. Ama kalçadan itibaren tüm alt ekstremitte yerine kullanılabilir ve karmaşa doğuyor. Bu yüzden bacak yerine Latince ismi olan “kruris”i kullanmak daha doğru oluyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Gündelik ve güncel kullanıma hakim herkes bu çevirileri yapabilir. Önemli olan doktorların kendi aralarında nasıl konuştuklarına hakim olmak. Sadece Latince terimleri bilmenin bu çevirileri yapmak için yeterli olmadığı düşüncesindeyim.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Mustafa Ertaş
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Nöroloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çeviri sanki çevrildiği dilde (yani Türkçe) yazılmış izlenimini vermelidir. Çeviriye fazla sadık kalmak uğruna okuyan için anlaşılması zor bir çevirinin okuyanın ilgisini dağıtacağını düşünürüm.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çok Türkçeleştirmek, anlaşılabilirliğin önünde bir engel olabilmektedir. Örneğin Magnetic Resonance Imaging, “manyetik salınım görüntüleme” olarak çevrildiğinde okuyucu tarafından tamamen yabancı bir kavram olarak algılanabilmektedir. Bunun yerine Manyetik Rezonans Görüntüleme şeklinde bir uzlaşma yazıyı daha anlaşılır kılar. Amaç yazının olabildiğinde Türkçe olması değil, bir Türk hekim tarafından olabildiğince iyi anlaşılmasıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Profesyonel çevirmenler yapmalıdır. Hekim çevirmenler içinde yabancı dile hakim olanlar, genellikle çeviri için ödenen ücretleri kabul etmeyip çeviri işi, düşük ücreti kabul eden ve çevirinin orijinal diline çoğu kez hakim olmayan kişilere bırakmaktadır. Oysa uzmanlaşmış çevirmenler en iyi tercihtir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Muzaffer Sezer
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : İç Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Orijinale sadık olmalı ve anlaşılır olmalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakırım, Latince ve İngilizce terimleri Türkçeleştirmek bazen anlam kayıplarına neden olabiliyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Profesyonel çevirmenlerden ziyade yabancı dile hakim hekimler tarafından yapılması daha uygun olur.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Necip Girit
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Adnan Menderes Üniversitesi Tıp
Fakültesi, Aydın
Görevi : Farmakoloji Anabilim Dalı, Asistan

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Metni kimin çevireceğine dikkat ederim. Tıp konusunda güvenebileceğim biri olmalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Türkçe düşünüp Türkçe yazarım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Alanı tanıdıkları için hekimler yapmalıdır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Nedim Şimşek Cankur
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bursa
Görevi : Anatomi Anabilim Dalı Başkanı, Tıbbi Terminoloji Dersi Yürütücüsü

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun olması, verilmek istenilen mesajın aktarılması, hekimler için anlaşılır olması.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

İngilizce bilim dili değil, bilim dili olarak günümüzde en çok kullanılan dildir. İngilizce içinde yer alan sözcüklerin büyük bölümü başta Fransızca olmak üzere diğer Avrupa dillerinden etkilenecek şekilde şekillenmiştir. Bu dillerin kökeninde de Latince ve Grekçe vardır. Yeni üretilen tıpla ilgili sözcüklerde de Latince ve Grekçe yapı kuralları (önekler/sonekler) temel kaynağı oluşturmaktadır. Bu nedenlerle İngilizce çok daha hızlı yaygınlaşmaktadır.

Bilim dalımızın özelliği gereğince çevirisine katkı verdiğimiz eserlerde anatomik oluşumların uluslararası alanda kabul edilmiş olan Latince ya da Grekçe karşılıklarını

vermemiz ilk kural olarak bizlerden istenmektedir. Benzeri uygulamalar diğer bilim dalları için de geçerlidir. Ancak, tıp tarihinde geçmişe uzanarak terim bilimi açısından kısa bir inceleme yapmak gerekir. Bu inceleme sonucunda ortak olarak belirlenmiş terimleri kullanma konusunda yalnızca Anatomi ile ilgili bilimlerde çalışanların birliktelik sağladıkları (Dünya Anatomi Birlikleri Federasyonu denetiminde sürdürülen Nomina Anatomica ve Terminologia Anatomica çalışmaları), buna karşılık diğer tıbbî bilimlerde uluslararası alanda yürütülmüş ve kabul edilmiş terim listeleri bulunmadığı ve bir karmaşa ortamı olduğu görülecektir. Bunun bir sonucu olarak özellikle klinik bilimlerde çeviri editörlüğünü üstlenen bazı eğitimciler ilk kural olarak terimlerin İngilizce okunuşlarının aynen alınarak Türkçeleştirilmesini talep edebilmektedirler.

Bilimsel bir eseri okuyan kişi, yaşı ve eğitim düzeyi ne olursa olsun aynı zamanda öğrenci konumundadır. Terimlerin Türkçe karşılıklarının yanına Latince, İngilizce ya da uluslararası yazın alanında kullanılan ifadelerinin de eklenmesi, tekrar kullanımlarında Türkçe terimlerin tercih edilmesinin daha akıcı Türkçe yaratılmasını sağlayacağı görüşündeyim. Böylece okuyucu hem okuduğunu kendi ana dilinde daha iyi anlayabilecek hem de genel yazın dilini öğrenebilecektir.

3. Tıp metnlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Dile ve tıba hakim ve tecrübeli kişiler tarafından yapılmalı ve hekimler tarafından danışmanlık edilmelidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Nur Dilek Bakan
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Anlamını kaybetmemesine, yanlış anlaşılma sebebinin olmamasına.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Mümkün olduğunca Türkçeleştiririm, ancak karşılığı olmayan ve yaygın kabul görmüş yabancı kelimeleri olduğu gibi bırakırım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimler yapsa daha iyi olur, çünkü konuyu bilmeden çeviri yapmak çok zor. Ancak her işte olduğu gibi profesyonel çevirmen tıp çevirileri konusunda uzmanlaşmış ise, o zaman farklı olabilir, ama yine de en azından bir hekim tarafından kontrol edilmelidir diye düşünüyorum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Osman Niyazi Akın
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Nöroşirürji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Orijinale sadık kalınmalı, yorum katılmamalı, anlam kayıpları olmamalı.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Metin halk için yayınlanacaksa Türkçeleştirilebilir; ancak tıbbi mecmualarda Türkçeleştirme yapılmaz. Latincenin her zaman karşılığını bulmak da zordur.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bir makaleyi tercüme edecek kişi o makale ile ilgili konunun uzmanı olmalıdır. Konuyu iyi bilmeli, inceliklerini ve detaylarını fark etmeli, küçük özellikleri kaçırmamalıdır. Aksi takdirde makalenin vereceğini alamazsınız; yani konuyu bilen bir kişinin tercüme etmesi en iyisidir. Başkaları tercüme ettiği zaman bunu hemen ayırt edebilirsiniz. Örneğin, ben beyin cerrahisi uzmanıyım. Benim mesleğimle ilgili bir makaleyi benim tercüme etmem en iyi tercihtir. Böylece hata payı çok düşük olur.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Osman Saani
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Batı Bahat Hastanesi, İstanbul
Görevi : El ve Mikro Cerrahi Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Konuya eksiksiz sadık kalınması.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Anlam bütünlüğü açısından mümkün olduğu kadar az Türkçeleştirme yapılması gerek.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp terminoloji üzerine eğitim almış çevirmenler (uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler) ve tıbbi yazarlar.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı	: Özgül Gayretli
Unvanı	: Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum	: Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi	: Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzman Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çeviri yapılırken tıp terminolojisine hakim ve tıp konusu ile bilgili kişilerin çevirdiği metin, yalnızca anlam olarak değil, anlamın yanı sıra metnin taşıdığı işlevin de aktarılacağı şekilde olmalı.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Evrensel tıp dilinin oluşumu, Grekçe ve Latince etkisi üzerinde gelişmiştir. Çeviriler bir iletişim aracı olduğu için tıp terminolojisini bilen doktorlar arasında Türkçeleştirmeden terminolojiye bağlı kalındığı sürece anlam kargaşasını neden olmayacaktır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp alanında bilgisi olan, konu bilgisi açısından donanımlı olan, tıp terminolojisini bilen, hızla gelişen bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip edebilen kendini güncel tutabilen kişiler çeviri yapmalıdır. Tıp metinleri çevirecek kişilerin bu sorumluluğu alabilmeleri gerekir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Özlem Küsken
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Muratpaşa Tıp Merkezi, Antalya
Görevi : Acil Servis Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çevirilerde devrik olmayan cümleler olmalı, kolay anlaşılmalı, çok yoruma açık olmadan ne demek istendiği belli edilmelidir. Tıbbi terimler sabit kalmalı çevrilmemelidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakmayı tercih ederim, çünkü tıp terminolojisi evrensel bir dildir. Türkçeleştirince başka anlamlar ortaya çıkabiliyor, bu durum olumsuz sonuçlar doğurabilir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hem hekim hem de çevirmen olsa tam yerinde olur. İkisinin arasında ayrım yapılamaz bence, çünkü tıp çevirisi kişinin beceri, tecrübe, eğitimine bağlı.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Pınar Gülseverler
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Sosyal Güvenlik Merkezi, Antalya
Görevi : Müdür Yardımcısı

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Orijinal metne sadık kalınmalı, yorum içermemeli.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi kalmasını tercih ederim çünkü, tıp metinlerinde kullanılan İngilizce ve Latince evrensel gibidir. Mesleki terimlerde de pek Türkçeleşme olmaz.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Metnin içerdiği konunun uzmanı hekimlerce yapılmalı. Çünkü, insan ancak en iyi bildiği konuda en doğru aktarımı yapabilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Ramazan Ersoy
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : İmmünoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

İngilizce çeviride kelime kelime çeviriden çok anlaşılabilir Türkçe kullanılması daha iyi olur.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çeviri, okuyacak olan kişilere göre, Türkçeleştirilerek yapılmalıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimler bazı hastalıkların veya terimlerin İngilizce çevirilerini yapmakta zorlanıyor. Bu tür durumlarda uzman çevirmenlere danışılmalıdır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Resmiye Balıkçı
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : John Hopkins Anadolu Sağlık Merkezi,
Kocaeli/İstanbul
Görevi : Pediatrik Kardiyoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Çevirilerde orijinal yazının doğru çevrilmiş olmasına, dilinin iyi anlaşılır olmasına, imla kurallarına uyumuna, cümle yapılarının düzgün kurulmuş olmasına dikkat ederim.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Az ya da çok değil, gerektiği kadar olmalı Türkçeleştirilmeli diye düşünüyorum. Karşılığı Türkçede var olan ve dilimize yerleşmiş olan kelimeleri elbette kullanmalıyız. Ama her şeyi Türkçe yazacağım diye yeni bir zorlama Türkçe kelime uydurmaya ya da çok az bilinen bir kelimeyi kullanmaya da gerek olmadığını düşünüyorum. Bu konuda rehber Türk Dil Kurumu kılavuzları olabilir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıbbi çevirileri elbette ki tıp dilini bilen kişiler (doktorlar) yapmalı diye düşünüyorum. Çünkü tıpta kullanılan bir sürü Latince kelimeyi de Türkçeleştirip ortaya trajikomik bir sürü yazının ortaya çıktığına çok şahit oldum.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Sarper Işıksel
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medicana Hastanesi, İstanbul
Görevi : Genel Cerrahi Uzman Hekimi, Başhekim

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinlerinin çevirisi tıbbi terminoloji çerçevesinde olmak mecburiyetindedir. Tüm dünyada, her dilin kendi terminolojisi çerçevesinde yerleşik terim ve kelimeler neredeyse standardize olmuştur.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Mümkünse hiç Türkçeleştirmem. Kelimelerimizin çoğu Latin veya Fransız kökenlidir, donasyon, sterilizasyon, portegü, anemi gibi... Tıp eğitimi alanlar için son derecede açık ve anlaşılırdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıbbi literatür konusunda yeterince bilgi sahibi olan kişiler gereklidir. Bunların tıp kökenli olması tercih sebebi olmakla birlikte, tıbbi terminolojiye yeterince uyum sağlamış birçok tercüman (hatta simultane) ile karşılaştım. Bu nedenle karşı değilim.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Savaş Yıldırım
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Kalp ve Damar Cerrahisi Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Zorlamalı ve ağdalı değil, günlük konuşma dili şeklinde ve Türk tıp jargonu kullanılarak yapılmalıdır. Ayrıca motomot (kelime kelime), ancak anlatılmak isteneni tam olarak anlatacak şekilde olmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çok Türkçeleştirme ile neyi kast ettiğimizi anlayamadım. Ancak tıp jargonunun kullanılması gerektiği kanısındayım. Eğer bu metni tabipler okuyacak ise jargon mutlaka kullanılmalı. Ancak halkın anlaması için bir metin olacak ise benim hastalarımın hastalığını anlatırken kullandığım arı ve günlük kullanım dili ile metin çevrilmelidir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Yukarıda anlatmaya çalıştığım gibi, eğer tıp jargonu iyi ve doğru bir şekilde

kullanılacak ise bunu kimin yaptığı önemli değildir. Ancak Türkiye’de tıp jargonuna hakim olabilecek kadar zaman harcamış (bu hakimiyet de ancak yaklaşık iki yıl sürekli tıp çevirisi yaparak kazanılabilir, sanıyorum) çevirmen bulmanın da zor olduğunu bilmek gerekir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Sedat Altın
Unvanı : Doçent
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Başhekim

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Bilimsel dilin korunması ve kolayca anlaşılabilir olması gerekir. Cümleler mümkün olduğunca kısa ve net olmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Bu konuda da aşırıya kaçmamalı. Ne çok aşırı öz Türkçe ne de çok Latince ve yabancı kelimeler kullanılmalı. Dilimize yerleşmiş Latince kelimeler aynen kullanılmalı ancak anlaşılır ve Türkçe dilbilgisi kurallarına uymalı diye düşünüyorum.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Her ikisi de yapabilir. Yeter ki, anlatılmak istenilen konu hakkında genel kültürü geniş olsun. Yoksa çeviriler motomot yapılırsa anlaşılması daha zor olmaktadır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Selçuk Çelikkanat
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Akdeniz Hastanesi, Manavgat,
Antalya
Görevi : Turizm Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Bence orijinalliği fazla oynanmadan çevrilmeli (Örneğin, Latince kelimeler aynen bırakılmalı).

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Öncelikle tıpta tıbbi terimler aynı kalmalı; böylece ortak kullanılan hekimlik dili dejenere olmadan tüm hekimlerce anlaşılabilir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence hekimin yapması yanlış, çünkü asli görevi olmadığından istenilen sonuç alınamayabilir. Bu konuda profesyonelleşmiş ve tıp çevirisi eğitimi almış kişilerin yapması en güzeli ve en doğrusu olur.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Serdar Akgün
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medicana Hastanesi, İstanbul
Görevi : Kardiyovasküler Cerrahi Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinlerinde orijinalliğin kaybolması sık rastlanan bir sorun. Ben en çok buna dikkat ederim.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Çeviride ana öge kaybolmadıkça Türkçeleştirilebilir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Konu içeriği itibariyle ekip haline tercüman ve hekim beraber çalışabilir. Tek başına çevirmenler alana uzak olabilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Sümer Yamaner
Unvanı : Profesör
Çalıştığı Kurum : İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi
Görevi : Genel Cerrahi Öğretim Üyesi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinleri, herhangi bir yorum katılmaksızın tamamen orijinaline sadık kalınarak çevrilmelidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Türkçe karşılığı olan tüm ifadelerin Türkçe yazılmasına özen gösteririm. Dilin insanlar ve toplumlar için önemi düşünüldüğünde onun korunup yaşatılması için bu tür ayrıntılara özen gösterilmelidir.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bu alanda uzmanlaşılabilmesi için bence hekim olmak dışında bir seçenek yoktur. O nedenle mutlaka hekimlerin yapması gerekir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Şahin Ballı
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi, Başhekim Yardımcısı

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Türkçe dilbilgisine uygun olmalı ve tıbbi terimler kullanılmalıdır.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakılmalı, terimler korunmalıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Hekimin yapması daha uygundur. Hekim yapamıyorsa çevirisi yapılan metin yayımlanmadan önce bir hekim tarafından okunmalıdır.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Şermin Kartal
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medikal Reklam Ajansı, İstanbul
Görevi : Genel Müdür, Medikal Danışman

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp çevirisinde temel dil Latince ve birçok şey çevrilmemeli. Anlaşılabilirlik çok önemli. Tıp mesaj kaygısı olan bir alan. Çeviri çok dinamik ve tıp da dinamik, bu yüzden hekim için eşzamanlı enformasyon dolumu gerekir. Tıp çevirisi vicdanı sorumluluk da gerektirir. Çünkü çevirilerde hekimlere bir tedavi; hastaya bir iyileşme yöntemi önerilir. Çevirmenlerin bu anlamda çok fazla hayati sorumluluğu vardır. Tıp metinlerinin çevirisindeki amaç bellidir; çevrilen metnin anlaşılır olması ve kaynak metindeki iletiyi hedef kitleye taşınması. Bu alanda edebi çevirilerden ziyade, metne daha sadık kalınması bekleniyor.

2.Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Türkçe bir bilim dili ve tıp dili değil. Bu yüzden kullanılan, alışlagelmiş kavramların insanların rutinlerine hitap etmesi gerekiyor. Çeviri yapmadan önce otoritelerin terminolojisini incelemek lazım. Dilsel (çeviri) tartışmalar uzun yıllardır süregelen bir kavga. Belirli kurumlar öztürkçe kullanımını öneriyor. Ancak bir sözcük bir uzmanlık alanında rutinleşmişse onu değiştiremezsiniz. Bu, yalnızca tartışma olarak kalır. Bunun

için Türkçeleştirecek kurumların tıp otoritelerinden daha önce davranması gerekir. Tıp katlanarak artar, kareler-küpler şeklinde artar. Bu alanda yenilikler ve uzmanlık alanları arttı. Bunların çevirisine yetişmek zor ve daha da önemlisi çevirdiğin şeyi hazmetmen lazım.” Radyoloji örneği veriliyor: bu teknoloji bizde yok, bizde üretilmiyor ve kullanılmıyor; dolayısıyla çevrilmeyince daha anlaşılır oluyor. Dünyayı takip etmek-globalleşme-anlaşılır olmak adına bazen çevirmemek gerekiyor.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Çeviri düşünen insanın işidir. Çevirmenler dilin yapısını ve cümleyi matematik problemi gibi çözmeyi çok iyi bildiklerinden, konuyu bilmeseler bile çok iyi çeviriler yapabiliyorlar. Biz hekimlere yalnızca terimleri değiştirmek kalıyor. Hekimler dili iyi kullanıyorlarsa çeviri yapabilirler. Aynı şekilde, tıp terimlerini bilen, bu alanı tanıyan çevirmenler de çok iyi işler yapabilirler. Çünkü tıp da dil ile aynı zorlukta öğrenilebilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Tuba Çelikkat
Unvanı : Pratisyen Hekim
Çalıştığı Kurum : Manavgat Sağlık Ocağı, Antalya
Görevi : Hekim

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Sadece İngilizce kelimelerinin çevrilmesini isterim. Latince kelimelerin orijinal haliyle kalmasını isterim. Tıp metinlerinin çevirisinde cümle kuruluşu bozuk olmamalı, uzun cümleler İngilizcede anlaşılır olabiliyor ama Türkçeye çevrilmelerinde bozuk anlamlar çıkabiliyor. Cümlelerin anlamı bozulmadan uzun İngilizce cümleler ya anlaşılır çevrilmeli veya kısa cümlelere bölünmeli.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakmayı tercih ederim. Aksi takdirde tıp metni mi okuyorum, başka bir konu başlığında metin mi okuyorum, anlayamam.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Bence ya mütercim tercümanlık eğitimi almış kişiler veya bu alanda uzmanlaşmış (tıp alanında sadece) profesyoneller yapmalı. Her tercüman bu işi yapmamalı. Çünkü insan hayatı ve sağlığı bir makine gibidir; tamiri ve telafisi kolay değildir. Bir hekim olarak klinik uygulamada hep "ÖNCE ZARAR VERME" felsefesini hep uygulamaya çalıştım.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Uğur Öncel
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medicana Hastanesi, İstanbul
Görevi : Biyokimya Uzman Hekimi

1.Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinleri, bilimsel ve halka yönelik olarak iki farklı boyutta hazırlanır. Bilimsel verilerde hedef, yöntem ve sonuç değerlendirilirken, halka yönelik olan yayınlarda sadece önleyici çalışmalar ve istatistik veriler ele alınır. Her iki yayın türünde de anlatılmak istenilen bir metabolik bozukluk veya hastalıktır. Çevirmenin yazarın anlatımını tam anlamı ile tercüme edebilmesi için, konu ile ilgili ön bilgileri edinmiş olması ve yazının okuyucuyu yönlendirmek istediği hedefi irdelemiş olması gerekir. Bu çalışma yapılmadan metni tercüme etmeye çalışmak anlamsız ve komik sonuçlara neden olur.

Örneğin, kan yağ metabolizması ile ilgili bir metinde, yazar ‘lipoprotein a ‘ yapısının kalp krizi risklerinden sayılıp sayılmayacağını tartıştığını farz edelim. Konuyu hiç bilmeden tercüme etmeye kalkarsanız, lipoprotein a ‘yı, ‘yağsı protein a ‘ diye tercüme edilebilir. Lipoprotein fraksiyonlarının, ‘yağsı protein kesirleri’ diye yazarsınız. Bunu okuyanın anlaması mümkün olmadığı gibi, komik sonuçlar doğurur. Bu tercüme yapacak kişinin lipoprotein yapısının ne olduğunu, farklı türlerinin varlığı hakkında bilgi sahibi olması gereklidir.

Tıp metinlerinin özellikle bilimsel yazıların, sonuç bölümleri çok önemlidir. Burada yapılacak bir kavrama hatası, çok vahim sonuçlara neden olabilir. Herkesin çevirilen dili bilemeyeceğini düşünürseniz, sizin yaptığınız çeviriden edindiği bilgileri kullanmaya kalkması, hastanın tedavi sürecini bile tersine çevirebilir.

Ülkemizdeki basın yayın kuruluşları, maddi sorunlardan olsa gerek, sağlık konularında yayınladıkları tercüme veya tedavi içerikli yazılarında hekim deneticilere başvurmadıklarından çok yanlış ve hatalı yönlendirmeler yapmaktadırlar. Bunu seneler önce Hepatit vakalarında, yakın zamanda da Domuz gribi olaylarında yaşadık.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Dilimizi korumak ve zenginliğini devam ettirmek adına, yazılanı tam Türkçeye çevirmekte fayda olacaktır. Ancak tıbbi terimlerde kavramlar ve isimler uluslararası kabul gören tanımlamalarla belirlendiği ve kullanıldığından, isimlerin orijinal adı ile yazılması, tercüme imkanı varsa, Türkçesinin parantez içinde belirtilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Örneğin kanda ki en önemli hücrelerden, eritrosit hücresini alyuvar diye yazdıktan sonra (eritrosit) diye veya tersi şekilde belirtmenin okuyucunun yazıya konsantre olmasını sağlayacağını düşünüyorum. Örneğin “mean corpuscular volume” terimini “ortalama eritrosit hacmi” diye tercüme edip, kısaltılmış halini (MCV) şeklinde parantez içinde belirtmek okuyucunun okuduğunu daha iyi anlamasını sağlayacaktır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp metinlerini hekimlerin çevirmeleri daha doğru olur. Ancak hekim çevirdiği dile hakim olmalıdır. Olmadığı takdirde, hekim olmasına rağmen yanlış tercüme edip yazının vermek istediği bilgiyi tam tersi olarak verebilir. Bu da yukarıda sözünü ettiğim yanlış tedavilere kadar uzanan kötü sonuçlar doğurabilir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Volkan Erdoğan
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
Görevi : Göğüs Hastalıkları Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıbbi sözcüklerin orijinalliğinin bozulmamasına, korunmasına.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Olduğu gibi bırakılmasını tercih ederim. Çünkü metni okuyan meslek grubu tıp camiasıdır.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Her iki grup da yapabilir. Önemli olan iyi bir lisan ve tıp bilgisidir.

OKAN ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2009-2010 AKADEMİK YILI

Tez konusu: *Tıp metinlerinin çevirisi ve çeviribilim kuramları bağlamında eleştirel söylem çözümlemesi yapabilmek için, hekimlerin çeviri edimi sırasındaki kararlarını ve davranışlarını ve beklentilerini inceleyen bir tez çalışması*

Araştırmaya katılan hekimin

Adı ve Soyadı : Yakup Eroğlu
Unvanı : Uzman Hekim
Çalıştığı Kurum : Özel Medicana Hastanesi, İstanbul
Görevi : Ortopedi ve Travmatoloji Uzman Hekimi

1. Bir hekim olarak tıp metinlerinin çevirisinde nelere dikkat edersiniz? Sizce tıp metinlerinin çevirisi hangi özellikler taşımalı?

Tıp metinleri doktorların anlayacağı şekilde olmalıdır. Akıcılık ve anlaşılabilirlik bizler için çok önemlidir.

2. Bir tıp metnini çevirirken çok Türkçeleştirir misiniz yoksa olduğu gibi bırakmayı tercih edersiniz? Nedenlerini yazınız.

Tıp dili evrenseldir ve Latince ağırlıklıdır. O yüzden terimleri Türkçeleştirmeye çalışmam. Türkçe karşılığı olan ve anlaşılabilirleri de Türkçe yazarım.

3. Tıp metinlerinin çevirisini sizce kimler yapmalıdır? (Hekimler mi bu alanda uzmanlaşmış profesyonel çevirmenler mi?) Nedenlerini yazınız.

Tıp eğitimi alınmadan bu konuda nasıl uzmanlaşılabilir bilmiyorum ama doktorların da çeviri yapmaya pek zamanı olmuyor. Bu nedenle uzman kişilerce çevrilmeli ancak doktorlar tarafından kontrol edilmeli diye düşünüyorum.

EK 2

TÜRKÇE TIP DİLİ ÜZERİNE RÖPORTAJLAR

2.1 Murat Servan Döşoğlu

14.01.2009

Prof. Dr. Murat Servan Döşoğlu

Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi

Nöroşirürji Anabilim Dalı

Türk Nöroşirürji Derneği Nöroşirürji Sözcükleri Çalışma Grubu Başkanı

- 1. Yalnızca nöroşirürji alanında mı Türkçeleştirme çalışmaları yürütüyorsunuz yoksa çalışma grubunuzun genel olarak tıp terimlerini yabancı dilin esaretinden kurtarmaya yönelik çalışmaları var mı?*

Aslında hepsi demeli. Nöroşirürji terimleri içinde TUBA nezdinde yapılan Tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesi çalışmasına kendi alanımdan 50'ye yakın terim verdim. Ancak uzmanlık alanımda öncelikli hedefimiz, Türkçesi var olup da birçok nedenle meslektaşlarımız tarafından kullanılmayan terimlerin kullanılmasını teşvik etmek. Zorlama Türkçeleştirme çalışmaları bugüne kadar olumlu sonlanmadığından yerleşmiş yabancı kökenli terimlerin Türkçeleştirilmesini doğru bulmuyorum.

- 2. Geçmişten bugüne yapılan tıp dilini Türkçeleştirme çalışmaları hakkında düşüncelerinizi öğrenebilir miyim? Türk Dil Kurumununun (TDK) tıp terimlerine ilişkin çalışmalarını takip ediyor musunuz? Evetse, çalışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce TDK dilsel yeterlilik sağlayabiliyor mu?*

Tıp dilinin Türkçeleştirilmesi çalışmaları bugüne kadar hep dal hekimliklerince yapıldı. Bu Türkçeleştirmeler Gastroenteroloji, Anatomi, Ortopedi ve Nöroloji gibi bazı dallarda kitapçık olarak basılıdır. Gayet tabiidir ki bu çalışmalar iyi niyetli çalışmalardır. Ancak Türkçeleştirme çabalarının bir dilbilimci desteği olmaksızın yapılması çalışmanın sözlük formatına dönüştürülmesinin önündeki en önemli engeldir. TDK, özerk yapısını yitirdiğinden ve siyasallaştığından beri güven erozyonu oluşmuş, hatta TDK'dan ayrılan bir grup dilbilimci bilindiği gibi Dil derneğini kurmuşlardır. TUBA'nın ikibinli yılların başında yaptığı ve tüm Tıp dallarından temsilcilerin katılımı ile başlattığı çalışmalarda Dil Derneği üyeleri etkin bir şekilde çalışmalara katılmışlardır. Bu çalışmaların şu sıralarda bir sözlük oluşumu ile sonlanması beklenmektedir. TDK'nın çalışmalarını yukarıda sıraladığım nedenlerle izlemiyorum. Dilde birliği TUBA gibi akademik, yansız ve özerk bir kurumun önderliğinde dilbilimci ve branş hekimlerinin ortak çalışması ile yapılabileceğini düşünüyorum.

3. Yapılan çalışmaların çok fazla başarılı olamamasının (şu anki bilim dilinin İngilizce olması sebebiyle bu yargı cümlesini kullanmaktayım) neden(ler)i sizce ne olabilir?

Kendine güvensizlik (mikromani), bilim dilinin Türkçe olamayacağı sanısı, yabancı kaynakların izlenemeyeceği kanısı, büyüklenmeci (megalomani) eğilimler ile yabancı terimlerle süslü konuşmanın konuşana farklı bir hava ve ayırım sağlayacağı kanısı, akademik yükseltmelerde yayının kalitesi yerine yabancı dille yayının aranması

4. Tıp metinlerinin çevrilebilirlik düzeyi nedir ve günümüzde tıp metinlerinin çevirisinde kullanılan Türkçeleştirme oranı yaklaşık olarak nedir?

Bu konuda bir oran vermek bilgim dahilinde mümkün değil. Ancak bildiğim kadarı ile YÖK Dökümantasyon merkezi tezlerde böyle bir tarama, döküm yapıyor. Ben, tezini yönettiğim bir öğrencimde %50-60 düzeyindeki yabancı terim oranını %5-10'a çektiğimi biliyorum. Bunun için de özel bir Türkçeleştirme çabası içinde olmamıştık.

Türkçesi var olan, kullanılan, yerleşmiş terimleri yabancı terimlerin yerine kullandık sadece.

5. *Grek ve Latin kökenli tıp dili Türkçeleştiğinde hekimler için anlaşılır olur mu? Anlaşılabilirlik kazanması sizce ne kadar sürer?*

Bence en zor konu burası. Tıp eğitimini henüz başında özellikle anatomi öğrenmek için yoğun bir Latince öğrenme savaşına girişiliyor. Bu eğitimden sonra hem siz bunları kullanmaya başlıyorsunuz, hem de günlük pratikte hocalarınız devamlı bu dille konuşuyorlar. Yeni kuşağın Türkçesini duyma şansı, hatta böyle bir konudan haberdar olma şansı bile yok. Ancak alan hekimleri içinde bizler gibi azınlıkta olanların çabaları ile konu gündeme taşınabiliyor, duyarlılık zamanla oluşturulabiliyor. En önemli sorun eğitimcilerin eğitimi. Yerleşik terimlerin Türkçeleştirilmesi ise hem beğenilmediğinden, hem de tam karşılığı bazen bulunamadığından tepki oluşturuyor. Fizik, Kimya, televizyon, tren gibi terimlerin Türkçe karşılığını zorlarsanız çabalar baştan tepki ile karşılaşır. Ancak eşgüdüm (koordinasyon), güncelleme (upgrade), ilerleyici (progressif), kansızlık (anemi), bilgisayarlı (komputerize) gibi örneklerde Türkçeleri mutlaka kullanılmalı.

6. *İnternet üzerinden ulaştığım verilere göre, Nöroşirürji Sözcükleri Çalışma Grubunuzda yaklaşık bin uzman ve öğretim üyesi bulunuyor. Katılımın yüksek olduğunu düşünürsek, çalışmalarınızın karşılığını alabiliyor musunuz?*

Nöroşirürji grubu ismi bile zor söylenen, henüz Türkçeleştirilememiş ve yabancı dili çok kullanan, dünya ile ilişkili ve toplantılarını bile zaman zaman İngilizce yapabilen, Türkçeleştirmeye başta büyük tepki vereceğini düşündüğüm bir gruptu. Birçok özelliğinin değişmediğini söyleyebilirim. Ancak son 4-5 yıldır kongrelerde düzenli olarak Türkçe ile ilgili oturumlar yapılıyor, dile özen gösteren sözlü ve poster bildiriler oluşturduğumuz komisyonların taraması ile seçilip sponsorlar yardımı ile kapanış yemeğinde herkesin önünde ödüllendiriliyor (cezalandırmayı doğru bulmadık), böylece

en azından bir duyarlılık oluştuğunu yazımda akıllara geldiğimizi söyleyebilirim. Korkuların tersine sempati ile bakılıyor çalışmalara.

7. *Çalışmalarınızdan gördüğüm kadarıyla, daha ziyade yerleşmiş terimler üzerinde bir çalışma yapmaktasınız. Türkçe karşılığı bulunmayan terimler için de yaptığınız bir çalışma var mı? Bunu yaparken nelere dikkat ediyorsunuz?*

Bu konuda özellikle patoloji ve gastroenterolojide çalışmalar yapılmış. Çağatayca, Azerice gibi öztürkçe karşılıklar aranıp bulunmuş ama yukarıda bahsettiğim gibi zorlamalar tepki doğuruyor. Böyle Türkçe ile yazılı rapor örneklerini kimse anlamıyor, hatta bunun için sözlük gerekeceğini latife ile dile getirenler var, siz de yolun başında kaybediyorsunuz. Benim felsefem eğiticileri, yazarları, konuşmacıları Türkçesi olup da kullanımda olan terimlerin kullanımına zorlamak. Türkçeleştirme çalışmaları yeni çıkmakta olan bilimsel terimleri daha kullanıma girmeden bir komisyonca süzgeçten geçirmek olmalıdır. Bunun bilgisayar gibi çok güzel örnekleri bulunmaktadır. Dil konusunda Fransızları ve Almanları örnek alabiliriz. Almanca Tıp terimleri uluslararası kullanılanlardan çok farklıdır. Fransızlar ise İngilizce soru soran turistlere bile yüz vermezler. Oluşturdukları komisyonlar sözcük daha kullanıma girmeden özleştirilir. Çip terimi özleştirilemeden kullanıldığından ona bile 'Lö çip' denilmiştir. Türkçeleştirilebilecek terim önerilerimi (yaklaşık 50 kadar) TUBA'ya gönderdim. Bundan sonra Dil Derneği ve dilbilimci desteği ve düzeltmesi ile bir sözlük çalışması yapılıyor.

8. *Hekimler arasında türetilen yeni sözcüklerin tutmayacağı endişesi var mı?*

Kesinlikle.

9. *Edindiğim bilgilere göre, tıp dilinin Türkçeleştirilmesi ile hem tıp eğitimi ve öğretiminin kolaylaşacağı hem de hekim-hasta iletişimin düzeleceğini*

görüştüğünüz. Peki, dilimiz bu denli zengin ve son yıllarda birçok Türkçeleştirme çalışması ivme kazanmışken, tıp eğitiminin halen yabancı dil üzerinden verilmesinin nedeni ne olabilir (örn. ideolojik, politik, ekonomik, vs.)?

Tek cevap kendine güvensizlik ve cehalettir. Tabii ki yabancı dil eğitimi ile bir sektör oluşmuştur. Ülkenin gelecekle ilgili ufkunu göremeyen aydınlar çocuklarının mutlaka yabancı dil öğrenmesini istiyorlar. Daha Türkçeyi, folkloru, türküyü öğretmediğimiz yavrular yabancı dil eğitimine başlıyorlar. Yabancı dil öğrenmek doğrudur, bir itirazım yok. Çünkü bilimde teknolojiye dünya ile yarışacaksa, öğreneceksek, yayın yapacaksa bu gerekli. Ancak yabancı dille eğitim yanlış. Eğitim zorlaşmakta, anlamak güçleşmekte, kendine, ulusuna güven kaybolmakta, snop bir kültür yaratılmaktadır.

10. Hekimler aldıkları eğitimden mi yoksa gerçekten “gizemli” veya “seçkin” görünmek istedikleri için mi Latince terimleri kullanmayı tercih ediyor?

Hem alışkanlık, hem seçkin görünme diyelim. Derdini anlatmaya gelen hasta karşısında tam anlamadığı bir dille konuşan hekim karşısında ezilmekte, derdini söyleyememekte ve dolayısı ile çare bulamamaktadır. Bu konuşma tarzı hastada ezilmeye, karşısındakini kafasında yüceltmeye neden olmakta sadece bu rol ile hekim başka bir dünyadan olarak, ulaşılamaz olarak takdir de görebilmektedir. Yollardaki yabancı terimli tabelalardan rahatsızlık duyan bir yurttaş var mıdır? Toplum duyarsızlaştırılmıştır. Cumhuriyet döneminde bizzat Atatürk'ün Dil ve Tarihle ilgili çabaları, İ. Hakkı Tonguç, Hasan Ali Yücel'in çabaları ile sıçrama yapan Türkçe, günümüzde korkarım batmakta olan bir güneş olmaz. Herkesin sorumluluğu var bu konuda. Özellikle media denen kitle iletim araçlarının. Yurttaş olarak dili kötü kullanan, yozlaştıran yazılı ve görsel basın eleştirilmelidir.

11. Dilimiz bilim dili olabilir mi? Bunu nasıl başarabiliriz (dil gümürüğü, dil çalışmaları, vs.)?

Kesinlikle olabilir. Yunanca, Macarca, Almanca vb oluyor da neden Türkçe olamasın? Sizin yayınladığınız bilgiler de diğer dünya vatandaşları tarafından pekala kendi dillerine sonradan çevrilebilir. Yeter ki kendimize güvenelim. Tıp için söylemek gerekirse her dalın hekimleri kendi dalları için bir komisyon kurmalı, bu komisyon yeni terimleri bir radar gibi izlemeli ve kullanım öncesi özleştirmelidir. Kongrelerde özenli dil kullanımı özendirilmeli, ödüllendirilmeli ve oturumlarla gündemde tutulmalıdır. Bu türde bir yaklaşım tüm bilim dalları için geçerlidir. İletişim dalı da bu konuda bilebildiğim kadarı ile önde olan bilim dallarındandır. Bu duyarlılık yaygınlaştırılırsa yıllar içinde sorun zamana yayılarak, tepki oluşturmadan, gittikçe düzelecektir. Arkadan devamlı gelmekte olan yeni kuşaklar hem Türkçeleştirilmiş örnekleri görecektir, hem de konunun önemini kavrayacak ve devam ettirecektir.

12. Son olarak tıp metinlerini yabancı dilden dilimize aktaran tıp çevirmenlerinin çeviri yaparken dikkat etmelerini istediğiniz noktalar nelerdir?

Bence her kitapevi, her dergi kendine bilimsel hakemler gibi Türkçe Editörleri de edinmelidir. Yazarlar kitaba veya dergiye gönderdikleri yazıların bu editör veya komisyon tarafından Türkçeleştirileceğini baştan kabul etmelidirler. Türkçeleştirme ile ilgili her branş çalışma yapmalı, çevirilerde bu çalışma sonuçlarına göre terimler kullanılmalıdır. TUBA'nın çıkarmakta olduğu Hekimlik terimleri için Türkçe terim kılavuz da bu amaçla kullanılabilir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Esra Çetintaş Sönmez

2.2 Nedim Şimşek Cankur

22.01.2009

Prof. Dr. N. Şimşek Cankur

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi

Anatomi Anabilim Dalı Başkanı

Tıbbi Terminoloji Dersi Yürütücüsü

1. Hekim olarak tıp dilinin Türkçeleştirilmesi konusundaki girişimlerinizi ve amaçlarınızı kısaca anlatır mısınız?

Fakülte düzeyinde iken almış olduğum eğitim hasta sağaltımı üzerine idi. Hekim olarak görev yaptığım süreçte, bana öğretilen tıp dilinin halk dilinden çok farklı olduğunu gözlemledim. Tıpta uzmanlık eğitim alanımın Temel Tıp Bilimleri ve Anatomi olması nedeniyle tıp dilinin kendi içinde de önemli bir ikileme sahip olduğuna tanık oldum. Bunlardan bir tanesi “resmî” olarak kabul edilen Latince kökenli Anatomi terminolojisi, diğeri Batı dillerinden Türkçeye yapılan çevirilerde kullanılan İngilizce ve Fransızca kökenli terminoloji idi. Her ikisi de halk tarafından anlaşılmama özelliğine sahipti. Daha sonraki yıllarda bir öğretim üyesi olarak Anatomi terminolojisini öğrencilere aktarırken adı geçen her oluşumun klinik dallarda kullanılan karşılığını ve aynı zamanda güncel Türkçe içindeki karşılığını da aktarmaya gayret ettim. Bu bölünmüşlük durumu her tıp fakültesinde benzer olarak yaşanmaktadır ve bu nedenle tıp öğrencileri bir oluşumun, hastalığın ya da kullanılan bir yöntemin karşılığı olarak birden fazla terimi öğrenmek zorunda kalmaktadır.

Sorunun bir bölümünün yanıtı olarak, tıp alanında kullanılan terimlerin güncel Türkçe içinde yer alan karşılıklarının hekim adayları tarafından bilinmesini ve kullanılmasını özendirmek, batı dillerindeki terimlerin kullandığımız günlük Türkçemize giren “sıradan sözcükler” haline gelmelerini önlemek gibi bir amacım olduğunu belirtebilirim. Bunun dışında, kişisel bir girişimde bulunarak yabancı bir dildeki (tıp dili gibi) sözcüklerin yerine yeni sözcükler yaratmaya çalışmak eskilerin deyimi ile “abesle iştigal etmek” olacaktır. Çünkü ülkemizde modern anlamda tıp eğitiminin yüz seksen yıl kadar önce başladığını, o dönemde Latince temele dayanan Fransızca eğitimin sürdürüldüğünü ve son altmış yıllık dönemde de giderek artan İngilizce baskısını dikkate aldığımızda yeni türetilen sözcüklerin günlük dile yerleşmesinin pek olası olmadığını kabul etmek gerekir.

2. *Uygulayıcı olarak Türkçe terminoloji çalışması yaparken (dilimize terim kazandırırken) ölçütleriniz nelerdir?*

Bir hekim, anatomist ve öğretim üyesiyim. Şu ana kadar öğrenmiş bulduklarımı genç kuşaklara aktarmakla yükümlüyüm. Ancak bir dilbilimci değilim. Bu nedenle meslek yaşamımın hiçbir döneminde dilimize yeni bir terim kazandırmayı amaçlamadım. Yapabildiklerim: a) tıbbî terminoloji içindeki İngilizce terimler yerine Latince ya da Grekçe terimleri kullanmak (uluslararası dil birliğinin sağlanması bakımından); b) İngilizce okunuşlarını Türkçe karşılıkmış gibi kabul etmek yerine bu terimlerin başta Türk Dil Kurumu yayınları olmak üzere sözlüklerden bulabildiğim güncel Türkçe karşılıklarını kullanmak şeklinde özetlenebilir.

3. *Grek ve Latin kökenli tıp dili Türkçeleştiğinde hekimler için anlaşılır olur mu? Anlaşılabilirlik kazanması ve ülkemiz tıp dünyasında kabul görmesi ne kadar sürer?*

Tıp dilinin kökenini öncelikle sorunun temelini oluşturan iki ana dile göre değerlendirmek gerekir. Klinik bilim dallarında Grekçe, temel bilim dallarında Latince terim yoğunluğu bulunmaktadır. Tıp alanında ele geçen yazılı ilk ve az sayıdaki bulgu

Mısır ve eski Mezopotamya; ayrıntılı ve çok sayıdaki bulgu ise Grek uygarlığı dönemlerine aittir. Bu nedenle tıp dili olarak yıllarca Grekçe kullanılmıştır. Roma Şehir Devletinin büyük bir İmparatorluk haline gelerek güçlenmeye başlamasıyla Latince ön plana çıkmış ve “dilde sadeleştirme çabaları sonucunda” çok sayıdaki tıbbi terimin Latince karşılıkları yaratılmıştır. Bu konuda en önemli katkıyı sağlayan ünlü ansiklopedist, hekim ve tıp tarihçisi Aulus Cornelius Celsus (MÖ 25-50) olmuştur. “Tıbbın Cicero’su” ya da “Roma’nın Hipokrat’ı” olarak kabul edilen Celsus, Hipokrat döneminden beri kullanılan çok sayıdaki Grekçe terimi Latinceleştirmiştir. Modern anatominin kurucusu kabul edilen Andreas Vesalius’un (1514-1564) insan vücudunun tanımlanmasında kullanılan terimler içinde bulunan “yabancı” sözcükleri temizleyerek Latince kullanımı tercih etmesi de günümüze kadar ulaşan tıp dilinin şekillenmesinde önemli bir unsur olmuştur.

Tıp terimlerinin Grekçe ve Latince kökenli olmasının gerekçelerini üstte yer alan kısa tarihçe ışığında ele alacak olursak hemen her ülkede tıp dilini toplumun kullandığı güncel dile uyarlama ve o dili koruma çalışmalarının yürütüldüğü gözlenebilir. Bizde de Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren özellikle Prof. Dr. Zeki Zeren önderliğinde Türkçeleştirme çabalarının sürdürüldüğü görülmektedir. Bu çalışmalar Grekçe ve Latince ağırlıklı eğitimsel tıp dili ile Osmanlıca tıp dilinin Türkçeleştirilmesine yönelik olmuştur. Prof. Dr. Zeki Zeren’i kaynak olarak vererek (Lâtince-Türkçe-Osmanlıca Anatomi Sözlüğü ve Türk Anatomi Terimleri, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1946) anatomik bir terimi örnekleyebiliriz. Latince “ligamentum inguinale” teriminin Türkçe karşılığı “kasık bağı” olarak verilmiştir. Bu terim güncel Türkçe kullanıma uygundur. Ancak bu oluşum için klinisyenler arasındaki kullanılan terim ne “kasık bağı” ne de “ligamentum inguinale”dir. Genellikle İngilizceden çeviri ile Türkçeleştirilen “inguinal ligaman” ya da eponim karşılığı olan “Poupart bağı” terimleridir.

Sorunun karşılığı olarak özetlenecek olursa güncel Türkçe içinden seçilerek terim olarak belirlenen sözcükler sadece hekimler tarafından değil iletişimde buldukları hastaları için de anlaşılır olacaktır. Anlaşılabilirlik kazanması ve ülkemiz tıp dünyasında kabul görmesi bireysel çabalarla sınırlı kalırsa en azından birkaç yüzyıl;

ulusal ve yönetsel bir hareketle tüm tıp eğitimcilerinin etkin çabasının sağlanması durumunda ise birkaç on yıl kadar sürecektir. Tıp dili içindeki kullanımları çok uzun bir sürece yayılan terimleri halk anlamasa da bilim toplumu bilmektedir ve artık kanıksamış durumdadır. Geriye dönük olarak bu terimlerin tamamının güncel dilde Türkçeleştirilmesi işleminin yanında yeni türetilen sözcüklerin benimsenmesi için de uzun bir süreye gereksinim vardır. Yine de gerçekçi olmak gerekir. Çünkü böyle bir birlikteliğin sağlanması Türkiye koşullarında olası gözükmemektedir. Birliktelik sağlansa dahi bunun sürdürülebilme olanağı da yoktur. Ne kadar kapsamlı olursa olsun belirli bir çalışma grubunun bilimin üretme hızına yetişme şansı bulunmamaktadır.

4. *Tıp dilinin Türkçeleştirilmesi ile hem tıp eğitimi ve öğretiminin kolaylaşacağı hem de hekim-hasta iletişimin düzeleceği görüşlerine katılıyor musunuz? Dilimiz bu denli zengin ve son yıllarda birçok Türkçeleştirme çalışması ivme kazanmışken, tıp eğitiminin halen yabancı dil üzerinden verilmesinin nedeni ne olabilir (örn. ideolojik, politik, kültürel, sosyolojik, ekonomik, vs.)?*

Üstteki sorunun kendisini irdelediğimizde “parantez” içinde verilen gerekçelerin hiçbirinin Türkçe olmadığı görülecektir. Bu durum dahi sorunun yanıtını vermede yardımcıdır.

Tıp dilinin Türkçeleştirilmesi doğal olarak tıp eğitimi ve öğretimini kolaylaştıracaktır. Cumhuriyet öncesi dönemde Türkçe konuşan, çocukluğunda gittiği okullarda Osmanlıca eğitim alan, Grekçe ve Latince kökenli tıp terimlerini öğrenmek için Fransızca eğitim sürdürülen kurumlara giden Türk gençleri vardı. Onların yerini günümüzde Türkçe konuşan, Türkçe eğitim alan ancak tıp terimlerinin İngilizcedeki karşılıklarını öğrenmek için bu dilde eğitim programlarına sahip kurumlara giden ya da bu dili temel alan kurumlardan yetişen gençlerimiz almaktadır. Tersine, tıp dili de Türkçe olsa hekim ile hasta arasındaki iletişimsizlik ortadan kalkacak, olumlu bir etkileşim ortamı kurulabilecektir. Ancak, bu konuda da farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Tıp dilini kullanan hekim toplumun “aydın” olarak anılan bir grubu

içindedir. Genel kültür, halk bilimi, din bilimi gibi konularda diğer bireylerden farklı olmasa da bilimsel olarak onlardan ayrılmasını sağlayacak bir özelliği vardır. Toplumdaki okuma-yazma düzeyinin giderek yükseldiği göz önüne alınsa dahi Türklerin günlük kullanımda sadece birkaç yüz kelimeyi kullanmakta oldukları gerçeğini yani halkın aslında ortalamanın altında bir seviyede kaldığını kabul etmek gerekir.

Aslında tıp dili ve dolaylı olarak kullandığımız bilim dili için bir döngüden söz etmek pek de yanlış olmayacaktır. Bunu sağlayan da dünya siyasetine yön veren ülkelerin siyasi gücüdür. Bu gücün yanında yer alarak onun istemlerini yurda ithal edenler ya da o gücün yaptıklarını her zaman “en doğru” olarak kabul ederek onun sistemlerini taklit etmeye çalışanlar iktidara sahip olduğu sürece gerçek Türkçe tıp eğitiminden söz edilemez. Nitekim 1830’lu yıllardan itibaren “modernleşen” tıp eğitimimizde Fransız, Alman ve Amerikan tıp eğitimi sistemlerinin hâkim olduğu dönemler yaşanmıştır. Olasılıkla, siyasi gücü elinde bulunduran devletlerin kullandığı dil her zaman diğer ulusal dillerin üzerinde belirgin bir baskı unsuru olacaktır. Bu güç zamanla bilimsel erk olarak da karşımıza çıkacaktır. Günümüzde de bu yaşanmaktadır. Belki de 2200 yılında tıp fakültesine giden Türk gençleri Çince ya da Rusca tıp terimlerini ezberlemeye/öğrenmeye çalışacaklardır.

5. *Geçmişten bugüne yapılan tıp dilini Türkçeleştirme çalışmaları hakkında düşüncelerinizi öğrenebilir miyim? Türk Dil Kurumunun (TDK) tıp terimlerine ilişkin çalışmalarını takip ediyor musunuz? Evetse, çalışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce TDK dilsel yeterlilik sağlayabiliyor mu?*

Daha önce yapılmış olan çalışmalar genelde kişisel girişimler olarak kalmıştır. Yine de her birinin belirli oranda olumlu katkısı olmuştur. Yapılan girişimlerin bir bölümü dildeki Grekçe, Latince ve Fransızca tıp terimlerini Türkçeleştirirken günlük kullanımda olan Arapça ve Farsça terimlerin de ortadan kaldırılmasını amaçlamıştır. Bu, güncel Türkçenin kısırlaşmasına yol açmıştır. Tamamen öz Türkçe kökenli

sözcüklerin terim olarak belirlendiği çalışmalar ise güncel Türkçe ile uyuşmadığı için taraftar bulmamıştır. Türk Dil Türk Dil Kurumunun tıp terimleri ile ilgili çalışmaları belirli dönemlerde yoğunlaşmakta, ancak Kurumun varoluş gerekçesi göz önüne alındığında yetersiz kalmaktadır. Genelde hekim kökenli araştırmacıların üstlendiği çalışmalar tıp biliminin toplumun gözünde oluşan “ulaşılmaz konumunu” halk seviyesine indirme yolunda atılmış çok değerli eserler ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, yapılan çalışmaların değer kazanması Devletin diğer eğitim kurumlarının bir seferberlik zihniyetiyle onlara sahip çıkması sayesinde gerçekleşebilir. Bana göre dilsel yeterlilik de ancak bu yolla sağlanabilir. Bu seferberlik sağlansa dahi tıbbî bilgi üretme hızının yakalanması oldukça zordur. Günümüzde Grekçe ve Latince'den eklemeler yapılarak yeni terimlerin üretilmesinde kullanılan İngilizce dahi bilim hızına yetişememektedir. Bu nedenle özellikle moleküler biyoloji ve genetik gibi bilim dallarında yeni sentezlenen/varlığı tespit edilen çok sayıdaki madde için isimlendirme değil kodlama yapma gündeme gelmiştir.

6. *Yapılan çalışmaların çok fazla başarılı olamamasının (şu anki bilim dilinin İngilizce olması sebebiyle bu yargı cümlesini kullanmaktayım) neden(ler)i sizce ne olabilir?*

Bu sorunun yanıtının bir önceki yanıtlımın içinde yer aldığını belirtebilirim. Tüm tıp fakültelerinde uygulanan mezuniyet öncesi tıp eğitiminde ve ayrıca mezuniyet sonrası eğitim veren fakülteler ve Sağlık Bakanlığına bağlı eğitim hastanelerinde uygulanan eğitim boyunca konu üzerinde birliktelik sağlan(a)maması yapılan çalışmaların başarı kazanmasını önlemektedir.

İkinci olarak eklemek istediğim bir diğer konu tıp öğrencilerine aktarmaya çalıştığım “Tıbbî Terminoloji” dersinde özellikle vurguladığım bir ifade olacaktır: - İngilizce bilim dili değil, bilim dili olarak günümüzde en çok kullanılan dildir. İngilizce içinde yer alan sözcüklerin büyük bölümü başta Fransızca olmak üzere diğer Avrupa dillerinden etkilenerek şekillenmiştir. Bu dillerin kökeninde de Latince ve Grekçe

vardır. Yeni üretilen tıpla ilgili sözcüklerde de Latince ve Grekçe yapı kuralları (önekler/sonekler) temel kaynağı oluşturmaktadır. Bu nedenlerle İngilizce çok daha hızlı yaygınlaşmaktadır.

7. *Dilimiz bir bilim dili olabilir mi? Bunu nasıl başarabiliriz (dil gümrüğü, dil çalışmaları, vs.)?*

Günümüzde, “Bilimsel Dil Olarak Türkçe” yapısında çok sayıda makale yayınlanmış, toplantılar düzenlenmiştir. Bunların tamamı Türkçenin bilimsel olarak seçilebileceği, kullanılabileceği varsayımına dayanmaktadır. Hepsinde de bunu kanıtlama çabası vardır. Bence olması gereken bunun kendiliğinden gerçekleşmesidir. Gerçekleşmesinin ilk adımı ülke eğitimini yönlendiren kafa yapısının buna inanması ve bu konuda birlik içinde bulunulmasıdır. Günümüzde, bilimsel dizinlerle ilgili sistemleri işletenler Amerikan kuruluşları olmasına karşın Japonca yayınlanan ve etki kat sayısı yüksek olan çok sayıda bilimsel dergi vardır. Çoğu Japon bilim adamı bilimi kendi dillerinde üretmeyi ve yaymayı tercih etmektedir. Bu durum bilimde üretken olmak için ana dilin en önemli unsur olduğunun önemini ortaya koyan bir örnek olarak alınmalıdır. Bilime katkı sağlayan Türk bilim insanı sayısının İngiliz ve Amerikalı bilim insanı sayısından daha fazla olduğunu ve bilimsel birikimlerini Türkçe yayınladıklarını var sayalım. Bu durumda bütün ülkelerdeki araştırmacılar ya Türkçe öğrenmek zorunda kalacak ya da yayınları kendi dillerine çevirme yoluna gideceklerdir. Oysa bilime katkı veren Türk sayısı ne yazık ki dikkate dahi alınmayacak bir azınlıktadır. Üstelik ülkemizdeki tüm tıp fakültelerinde uygulanan akademik yükseltmelerde yakın geçmişte İngilizce yayını olanlara sempati ile bakma; sonrasında ise SCI, SCI-Expanded ve A&HCI gibi dizinlerde yer alan yayın sahibi olanlara giderek daha fazla puan verilmesini öngören puanlamalar gündemdedir. Bu durum, yetişmekte olan nesillere “siz bilimi Türkçe üretmekle uğraşmayın ya da ürettiğiniz bilimi İngilizce paketler içinde pazarlayın” dayatmasının bir açıklamasıdır.

Kişisel olarak bu görüşlere sahip olmakla birlikte, genel bir yayılım gösteren “bilimin İngilizce tanımlanması” olgusuna dil gümrüğü, ya da dilsel ambargo uygulanmasının mantıksal bir açıklaması olamayacağı da açıktır. Bilimin evrensel olduğu ve ülkeler arasındaki yayılma ve tanınma sürecini de günümüzde “İngilizce elbisesi giyerek” sürdürdüğü gerçeğini de göz ardı edemeyiz.

8. *Son olarak tıp metinlerini yabancı dilden dilimize aktaran tıp çevirmenlerinin çeviri yaparken dikkat etmelerini istediğiniz noktalar nelerdir?*

Bilim dalımızın özelliği gereğince çevirisine katkı verdiğimiz eserlerde anatomik oluşumların uluslararası alanda kabul edilmiş olan Latince ya da Grekçe karşılıklarını vermemiz ilk kural olarak bizlerden istenmektedir. Benzeri uygulamalar diğer bilim dalları için de geçerlidir. Ancak, tıp tarihinde geçmişe uzanarak terim bilimi açısından kısa bir inceleme yapmak gerekir. Bu inceleme sonucunda ortak olarak belirlenmiş terimleri kullanma konusunda yalnızca Anatomi ile ilgili bilimlerde çalışanların birliktelik sağladıkları (Dünya Anatomi Birlikleri Federasyonu denetiminde sürdürülen Nomina Anatomica ve Terminologia Anatomica çalışmaları), buna karşılık diğer tıbbî bilimlerde uluslararası alanda yürütülmüş ve kabul edilmiş terim listeleri bulunmadığı ve bir karmaşa ortamı olduğu görülecektir. Bunun bir sonucu olarak özellikle klinik bilimlerde çeviri editörlüğünü üstlenen bazı eğitimciler ilk kural olarak terimlerin İngilizce okunuşlarının aynen alınarak Türkçeleştirilmesini talep edebilmektedirler.

Bilimsel bir eseri okuyan kişi, yaşı ve eğitim düzeyi ne olursa olsun aynı zamanda öğrenci konumundadır. Terimlerin Türkçe karşılıklarının yanına Latince, İngilizce ya da uluslararası yazın alanında kullanılan ifadelerinin de eklenmesi, tekrar kullanımlarında Türkçe terimlerin tercih edilmesinin daha akıcı Türkçe yaratılmasını sağlayacağı görüşündeyim. Böylece okuyucu hem okuduğunu kendi ana dilinde daha iyi anlayabilecek hem de genel yazın dilini öğrenebilecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Esra Çetintaş Sönmez

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Esra Çetintaş Sönmez
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 14.07.1983, Antalya
Telefon no : +90 506 504 47 52
E-posta adresi : esractntas@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

Derece	Üniversite / Bölüm	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Okan Üniversitesi / Çeviribilim (Tezli)	2011
Lisans	Atılım Üniversitesi / İngilizce Mütercim Tercümanlık	2006
Lise	Aldemir Atilla Konuk Anadolu Lisesi / Yabancı Dil Bölümü	2001

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2007 -	Graphinn Medikal Reklam Ajansı / Pharma Planning Publication	Medikal Çevirmen

Yabancı Dil

İngilizce

Çeviri yayınlar

- Cunha, A. Burke, *Antibiotic Essentials*, 2007, Physician's Press, 3. Edition, 546 pp (*Antibiyotiğin Temel İlkeleri*, 2007, İstanbul: Pharma Planning Publication)
- O'Keefe H. James, Bell H. S. David, Wyne L. Kathleen, Haffner M. Steven, *Diabetes Essentials*, 2007, Physician's Press, 6. Edition, 178 pp (*Diyabetin Temel İlkeleri*, 2007, İstanbul: Pharma Planning Publication)
- Ballantyne M. Christie, O'Keefe H. James, Gotto M. Antonio, *Dyslipidemia Essentials*, 2008, Physician's Press, 3. Edition, 176 pp (*Dislipideminin Temel İlkeleri*, 2008, İstanbul: Pharma Planning Publication)

- Ebert, Holger-Hans, *Easy ECG*, 2008, Thieme, 140 pp (*Kolay EKG*, 2008, İstanbul: Pharma Planning Publication)
- Clarke, Carl, *Parkinson's Disease*, 2008, The Royal Society of Medicine, 2. Edition, 99 pp (*Parkinson Hastalığı*, 2008, İstanbul: Pharma Planning Publication)
- *Handbook of Drug Interactions, Prescribing Reference*, 2008, AstraZeneca, 205 pp (*İlaç Etkileşimleri El Kitabı*, 2009, İstanbul: Pharma Planning Publication)
- Brown. E. Thomas, *Attention Deficit Disorder: The Unfocused Mind in Children and Adults*, 2005, New Haven, Yale University, 360 pp (*Dikkat Eksikliği Bozukluğu*, 2009, Ankara: ODTÜ Yayıncılık)
- Beamis, F. John, Jr, Mathur Praveen, Mehta C. Atul, *Interventional Pulmonary Medicine*, 2004, Lung Biology in Health and Disease Series, Marcel Dekker Publishing, New York, 704 pp (Girişimsel Göğüs Hastalıkları adı altında yayımlanacak olan bu çeviri, editöryal inceleme aşamasında)

Katıldığı Etkinlikler

- Prof. Dr. Saliha Parker'in onuruna Çeviri, Tarih ve Kültür, 2008, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul
- Lisansüstü Çeviribilim Kolokyumu, 2010, Okan Üniversitesi, İstanbul
- Lisansüstü Çeviribilim Kolokyumu, 2011, Okan Üniversitesi, İstanbul

Üye Olduğu Dernekler

Çeviri Derneği, Afette Rehber Çevirmenlik Organizasyonu